nr. 4, aprilie 1985

Proletari din toate țările, uniți-vă !

(anul XCI, nr. 1184)

CONVORBIRI LITERARE

REVISTĂ LITERARĂ FONDATĂ DE SOCIETATEA «JUNIMEA» DIN IAȘI LA 1 MARTIE 1867
EDITATĂ DE UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

primăvara țării

Nici o zi nu seamănă cu precedenta, nici un anotimp cu cele din anii trecuți. Primăvara aceasta, mai ales, de-acum intrată în drepturi, e – pentru noi – mai altfel decît toate celelalte, chiar dacă via lumină din faptul zilei și verdele intens al cîmpurilor și parfumul florilor ne amintesc lumina și verdele și parfumul atîtor altor primăveri. Ea rămîne definitiv înscrisă în istorie, în aceea scrisă, dar și în aceea nescrisă a sufletelor noastre – prin adînca semnificație a evenimentelor ce au avut loc în cuprinsu-i : împlinirea a două decenii de cînd la cîrma Partidului Comunist Român se află bărbatul de al cărui nume sînt legate impresionantele realizări ale României de azi, tovarășul Nicolae Ceaușescu, strălucită expresie a însușirilor acestui popor, a cărui neobosită muncă e un permanent exemplu de fierbinte patriotism și spirit revoluționar ; și realegerea, din voința întregii națiuni, a tovarășului Nicolae Ceaușescu în suprema funcție de Președinte al Republicii, garanție sigură a faptului că drumul pe care sîntem angajați va fi urmat neabătut, că progresul patriei și bunăstarea poporului vor cunoaște o cale mereu ascendentă, permanentă primăvară a României. Scriitorii, alături de întregul popor, au dat glas cu acest prilej bucuriei și recunoștinței pentru grija constantă arătată culturii și literaturii române, pentru repetatele și prețioasele sfaturi și îndemnuri adresate creatorilor, pentru înalta misiune ce le revine în societatea noastră socialistă, manifestîndu-și încă o dată deplinul atașament față de întreaga politică a partidului, operă a secretarului său general, și hotărîrea de a nu precupeți nici un efort, de a răspunde prin opere de înaltă ținută artistică, pe măsura epocii și a oamenilor ei. În telegrama adresată de Uniunea Scriitorilor tovarășului Nicolae Ceaușescu cu ocazia realegerii entuziaste în funcția de Președinte al Republicii se spune textual : „Am fost profund onorați de aprecierile pe care le-ați formulat în Raportul prezentat la Congres cu privire la roadele eforturilor noastre de a contribui la făurirea și dezvoltarea conștiinței socialiste a oamenilor muncii, la rolul literaturii și artei în ansamblul activității cultural-educative. Am reținut, totodată, înflăcăratul Dumneavoastră îndemn de a ne afla izvorul inspirației în realitatea zilelor noastre și ne vom strădui, cu și mai multă stăruință, să dăm cititorilor operele valoroase pe care le așteaptă, pătrunse de suflul nobil al umanismului revoluționar, de încrederea nestrămutată în destinul glorios al României socialiste". Primăvara țării și primăvara literaturii sînt semnele uneia și aceleiași realități, cu îndreptățită mîndrie numită „epoca Ceaușescu", epocă de punere în valoare a tuturor energiilor creatoare ale înzestratului popor român, de afirmare viguroasă a României în arena internațională, unde cuvîntul său autorizat e ascultat cu respect, unde inițiativele sale se bucură de o tot mai largă adeziune. Politica de colaborare și pace a țării noastre, în întregul ei concepută cu neasemuită clarviziune de tovarășul Nicolae Ceaușescu, e menită să asigure dezvoltarea liberă, independentă a patriei și pacea omenirii. Acum, cînd se împlinesc patruzeci de ani de la încheierea celui de al doilea război mondial și de la victoria asupra fascismului, cînd amenințarea unei noi conflagrații plutește în aer, primejduind însăși existența vieții pe pămînt, eforturile președintelui României în direcția ajungerii la un acord între marile puteri ale lumii contemporane capătă o rezonanță aparte. Amintirea ravagiilor războiului trebuie să aibă drept principală urmare sporirea energiilor cu care popoarele să spună un NU hotărît înarmărilor, politicii de forță și de amenințare cu forța, pentru ca avuțiile atît de fără rost risipite să contribuie la propășirea umanității, la progresul civilizației. Prea sînt mari jertfele plătite de-a lungul istoriei pe altarul războiului, pentru ca eventualitatea unui nou flagel, de astă dată de proporții incalculabile, să nu sperie și pentru ca voința unanimă a locuitorilor Terrei, pacea, să nu biruie.

C. L.

Iulia ONIȚĂ : „Eroism"

opțiunea continuității

În ziua istorică de 29 martie a.c., aleșii poporului în recentele alegeri de deputați au împlinit voința țării : tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele Frontului Democrației și Unității Socialiste, a fost reinvestit, pentru al 4-lea său mandat, în suprema funcție de stat — cea de președinte al Republicii Socialiste România. Unitatea de simțire, voință și acțiune a poporului nostru în jurul partidului, al secretarului său general, s-a manifestat încă o dată deosebit de puternic.

Trainica legitimitate a opțiunii poporului român stă în amploarea și eficiența tuturor realizărilor înfăptuite după Congresul al IX-lea, în condițiile de muncă și viață ale tuturor cetățenilor, fără deosebire de naționalitate, în înflorirea unei impresionante vieți spirituale. În discursul său de investitură tovarășul Nicolae Ceaușescu afirma că dacă ar fi să ne întoarcem cu două decenii în urmă și să ne alegem iarăși calea, negreșit am merge pe același drum. Industrializarea, făurirea unei puternice economii moderne, mobilizarea tuturor resurselor interne și mai ales a potențialului creator al poporului constituie singura soluție viabilă pentru asigurarea progresului națiunii, a aspirațiilor de civilizație și bunăstare, de independență și suveranitate.

Președintele Nicolae Ceaușescu a dat și dă sens și conținut de epopee activității multilaterale a statului nostru socialist, istoriei eroice și unitate a poporului român făcîndu-l să înfrunte cu bărbăție și învolburările nedorite ale sfîrșitului de veac și de mileniu. Oriunde este greu prezența sa este un îndemn și în toate colțurile țării, din inițiativa sa, semnele progresului și ale luminoasei societăți comuniste de mîine sînt prezente. Gînditor revoluționar de frunte, îmbogățind prin teze de înaltă valoare teoretică și practică concepția materialist-dialectică despre lume, viață și gîndire, militant neobosit pentru realizarea concretă a Programului partidului ce fundamentează căile de înfăptuire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, președintele Nicolae Ceaușescu s-a preocupat în permanență și de afirmarea plenară a umanismului socialist, ca formă superioară a umanismului, înlăturarea arbitrariului din viața publică, dezvoltarea complexă a personalității umane. Președintele Nicolae Ceaușescu a demonstrat cu profundă claritate că a trăi și a crea în slujba poporului înseamnă a sluji cu perseverență și pasiune neîncetată poporul, a fi mereu în mijlocul său, deslușindu-i posibilitățile și dorințele, împlinirea idealurilor. Dezvoltarea impresionantă a literaturii și artei în acești ultimi douăzeci de ani este și ea un indiciu elocvent al potențialului creator într-un climat propice creației autentice, pusă în slujba educației estetice și patriotice a omului epocii noastre.

Este epoca marilor transformări materiale și de conștiință, este epoca ce-și leagă fiecare structură și fiecare succes de numele celui mai respectat și stimat fiu al națiunii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, Președintele glorios ce ne veghează cu clarviziune și energie revoluționară destinul și victoriile viitoare.

Paulian MICU

întîiul președinte

Ne este El, Conducătorul,
urmașul marilor străbuni.
Sub cîrma-i ne-atîrnat poporul,
se-ncumetă și la minuni.

Piscul ce domină Carpații,
cunoscu-l oamenii și ramul
aici trăind cu toți ca frații,
așa cum și voiește neamul.

Ne este pavăza dreptății,
Partidul însuși în cuvînt,
stegarul prim al demnității
și-al păcii pe acest pămînt.

Durata-n timp și chezășia,
strategul cu-ochi vizionar ;
numele sinonim cu România.
Iubirea pentru El n-are hotar.

Stăm zid de neclintit în juru-i
cu fluviul, muntele albastru,
sorbind lumina Lui de-a pururi
că-i o lumină ca de astru.

Și cu puteri mereu crescînde
în sufletul întregului popor,
cu patosul ce ființa ne pătrunde,
spre comunism înaintăm în zbor.

Radu FELECAN

eroii

Eroii dorm în noi un somn cu ochi deschis,
spre munții cu văzduhul ce îl respiră glia
și cred în noi cum crede izvorul în lumină
și ramul înflorit în seva din tulpină

În lacrima zăpezii eroii prind contur
cînd primăvara blîndă se-ntoarce-acasă iar
cîmpia îi așează în templul milenar
și sevele aprind în pașnic osuar
făclii de mirt în jur, făclii de neuitare

Eroii vin la geam, s-asculte-n înserare
cum îi turnăm în versul ce-l știm pe dinafară
cu ei în gînd pășim a țării magistrală
și pasul ni-i mai svelt și drumul mai solemn
îi ținem lîngă suflet : poruncă și îndemn !

Georgeta EFTIMIE

ziua victoriei și independenței

Se vor împlini în acest an, la 9 Mai, patru decenii de la marea victorie asupra fascismului, la care poporul român, în urma revoluției sale de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, a fost participant activ, cucerindu-și pe frontul de luptă libertatea, independența, dreptul la o viață nouă. Printr-o fericită coincidență, încărcată de profunde semnificații istorice, națiunea noastră va celebra, în aceeași zi, cucerirea independenței, de stat a Romaniei. Aceste două date, intrate definitiv în conștiința națiunii, se regăsesc, unite sub semnul aceluiași simbol al luptei pentru dreptate și libertate. Sînt momente care exprimă o limpede continuitate de idealuri luminate de lupta necurmată a poporului român pentru un destin de libertate și neatîrnare, luptă care, încă din zorile istoriei sale milenare, s-a afirmat ca lege a existenței și propășirii naționale. „Poporul român, spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, s-a format și s-a afirmat în condiții grele de muncă și luptă. S-ar putea spune că nu există metru de pămînt care să nu fi fost udat cu lacrimile și sîngele moșilor și strămoșilor noștri. Dar, înfrîngînd greutăți uriașe, dînd jertfa supremă atunci cînd a fost nevoie, înaintașii au făcut totul pentru a apăra existența, libertatea și demnitatea poporului nostru, pentru măreția națiunii noastre, pentru dezvoltarea ei pe calea progresului și civilizației".

Atașat dintotdeauna idealurilor de pace și progres, poporul român s-a înscris printre cele dintîi care s-au împotrivit primejdiei fascismului și s-a bătut eroic atunci cînd i-a fost nesocotită integritatea teritorială, unitatea și libertatea, însăși ființa statului. Declanșarea revoluției de eliberare socială și națională la 23 August 1944, care a însemnat începutul unei noi ere în istoria patriei, este un moment de vîrf al acestei lupte și nu expresia unei conjuncturi întîmplătoare. Eliberarea țării de sub dominația fascistă, dobîndirea independenței și suveranității au mobilizat oastea cea mare a întregii țări, sub steagul național adunîndu-se toți patrioții. Totodată România s-a angajat în războiul antihitlerist alături de Uniunea Sovietică și celelalte state ale coaliției împotriva Axei, cu totalitatea disponibilităților sale umane și materiale, ilustrînd elocvent atașamentul nelimitat al poporului român față de cauza dreaptă a libertății și independenței tuturor popoarelor, dîndu-și tributul de jertfe și pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei, Austriei pînă la distrugerea totală a flagelului nazist. În acele condiții în care supremul imperativ al omenirii întregi era distrugerea fascismului a fost firească o largă cooperare internațională între state cu orînduiri sociale diferite, a fost posibilă închegarea alianței Națiunilor Unite.

Aniversarea a patru decenii de la istorica victorie din mai 1945 constituie, în împrejurările actuale, prilejul unei hotărîte condamnări a fascismului și variantelor sale contemporane. Istoria marii conflagrații demonstrează totodată și cu ce preț incalculabil anterior plătește omenirea într-un război de dimensiuni planetare. În condițiile actuale, cînd acumularea unor uriașe stocuri de arme pune în primejdie însăși existența vieții pe pămînt, pacea reprezintă țelul suprem al aceleiași omeniri, obiectivul permanent al luptei popoarelor, altă alternativă la salvarea vieții copiilor și urmașilor tuturor națiilor neexistînd.

Evenimente de însemnătate istorică au pus, la vremea lor, și bazele statului național român modern. De la Unirea din 1859 „dorită de veacuri" în întregul ei, cum spuneau pe rînd un Ureche, Cantemir, Cantacuzino, Bălcescu, Bărnuțiu, Kogălniceanu — la independență n-a fost decît un pas. Să amintim în treacăt că numai la doisprezece ani de la unirea-simbol sub sceptrul lui Mihai Viteazul se încheia un tratat între Radu Mihnea, domnul Munteniei, Ștefan Tomșa, domnul Moldovei și Gabriel Bethlen, principele Transilvaniei prin care cei trei se legau „a trăi ca frații și a nu părăsi unul pe altul pînă la moarte". Dobîndirea neatîrnării, „a independenței absolute" cum s-a votat în Adunarea deputaților din 9 mai 1877, odată cu revenirea la patria mumă a străvechiului teritoriu dobrogean, răpit de Poartă în 1417, aducînd sub faldurile drapelului național mii și mii de voluntari din provinciile aflate încă sub dominația străină, a exercitat o profundă înrîurire asupra întregii evoluții a României pe drumul progresului economic și social, a afirmării sale în viața internațională. Nici o putere străină, „protectoare" sau „garantă", nu mai avea dreptul de a interveni în afacerile ei interne și nici de a-i impune sau controla relațiile externe.

Referindu-se în repetate rînduri la unitatea dialectică dintre trecut-prezent-viitor, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta că „În mod fericit la începutul lunii mai poporul român sărbătorește trei mari evenimente. Independența de stat, crearea P.C.R., victoria asupra dictaturii fasciste". Și în continuare secretarul general al partidului nostru sublinia, cu prilejul Sesiunii solemne comune din 9 mai 1977, un principiu hotărîtor al devenirii istorice generale, concretizat în trei mari obiective, confirmate pe deplin de realitatea zilelor noastre : „Dreptul la libertate, la existență de sine stătătoare, la lichidarea exploatării și asupririi constituie unul dintre drepturile fundamentale ale omului, ale popoarelor și națiunilor".

Cinstind astăzi cele două mari evenimente avem conștiința clară a prezentului și viitorului patriei socialiste, a eforturilor susținute pentru întărirea sa multilaterală și salvgardarea păcii întregii lumi. „Liber și demn, angajat cu toate forțele sale în edificarea pe pămîntul patriei a celei mai drepte și umane orînduiri cunoscute de istorie — orînduirea socialistă și comunistă — poporul român — se arată în Hotărîrea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. privind aniversarea a 40 de ani de la victoria asupra fascismului și sărbătorirea «Zilei independenței României» — va sărbători aceste evenimente ca două momente hotărîtoare pentru destinele sale, pentru afirmarea sa liberă și independentă în rîndul națiunilor lumii. La marcarea gloriosului jubileu al victoriei asupra fascismului, poporul nostru se prezintă cu conștiința datoriei împlinite, cu sentimentul de legitimă mîndrie de a-și fi adus nemijlocit contribuția materială și umană la uriașa bătălie purtată de forțele coaliției antihitleriste pentru înfrîngerea celui mai periculos dușman al libertății și independenței popoarelor, al păcii și progresului întregii lumi — fascismul".

Iuliu MOLDOVEANU

tezaur

„...monument al limbii și literaturii noastre vechi"

În centrul Iașului, la cîteva sute de metri de impunătorul Palat al Culturii, peste drum de clădirea care adăpostește instituțiile politico-administrative ale județului, în apropiere de Curtea domnească, locul sacru unde se așezau coroanele pe fruntea voievozilor Moldovei, din pămîntul plămădit din oasele și sîngele înaintașilor, se înălțau zidurile din piatră și cărămidă ale unei trainice case ale cărei coloane le-am asemuit cu cele ale Cetății Istria. În fața monumentului „cu semnificații de baladă, purtător prin veacuri al unei solii de lumină și îndemnuri spre împliniri statornice", cum afirmă Dumitru Vacariu la începutul Predosloviei din ghidul tipărit în 1976, stă de veghe cărturarul Dosoftei, imortalizat în bronz de reputatul sculptor Iftimie Bîrleanu, cu pana în mînă și cartea pe genunchi vrînd parcă să dovedească lumii că și în limba multimilenarului nostru popor s-au scris și se scriu opere de seamă.

Pe zidul gros al clădirii sînt cioplite în piatră, cu litere mari, cuvintele „Casa Dosoftei". Sub acoperișul din plăcuțe simple și între zidurile masive, refăcute cu grijă, ale monumentului arhitectonic sînt adăpostite valori inestimabile ale spiritualității românești. Cu ajutorul inimosului director al Complexului muzeistic Iași, Ion Arhip, și al muzeografei „Casei Dosoftei", Magda Jianu, am descifrat tainele manuscriselor și cărților celor dintîi ctitori ai limbii literare române.

Secția de literatură română veche a Muzeului de literatură al Moldovei, cum se numește „Casa Dosoftei", se deschide cu pecetea Moldovei de pe vremea lui Ștefan cel Mare pe care sînt incrustate cuvintele „Io Ștefan Voevod domnitor al Țării Moldovei", În vitrina care urmează am făcut cunoștință cu un fragment de manuscris dintr-un Liturghier din secolul al XV-lea deasupra căruia se află prețioasele cuvinte ale lui Miron Costin : „Caută-te dară, acu cetitorule, ca într-o oglindă și te privește de unde ești, lepădînd de la tine toate celelalte basne cîte unii au însemnat de tine, de neștiință rătăciți, alții de zaviste..., alții din buiguite scornituri și deșarte...".

Vitrina este împodobită cu facsimile, pagini literare și ornamente din Evangheliarul copiat de Gavril Uric la ctitoria Neamț. Vizitatorul află că originalul acestuia se găsește în rafturile bibliotecii Badeleiana din Oxford. Ni s-a înfățișat apoi o strălucită miniatură după portretul marelui voevod Ștefan al Moldovei din Evangheliarul de la Humor din 1473, reprodusă după originalul aflat la Putna. Alături este expus Mineiul pe luna septembrie copiat de Diacul Fedca din porunca domnitorului în 1489. Cu emoție am descifrat cel mai vechi manuscris românesc, Apostolul, datat 1559—1560, după un text mai vechi. Copistul Bratu menționează că a transcris mai multe texte românești din Scheii Brașovului. Sînt expuse, de asemenea, tipăriturile realizate la Tîrgoviște între anii 1508—1547. Între acestea se află copia unui Liturghier tipărit de Macarie, din 1508, prima tipăritură de pe teritoriul patriei noastre, Cazania sau Cartea românească de învățătură, cea dintîi tipăritură în limba română pe teritoriul Moldovei, realizată de Varlaam la Iași, în 1643. Aceasta din urmă propaga către toată seminția românească ideea de unitate a tuturor românilor și îndemn la folosirea limbii naționale : „Mai curînd e bine a scri zece cuvinte pre înțeles, pre limba poporului decît zece mii într-o limbă străină". Într-o altă vitrină se află Noul testament de la Bălgrad al lui Simion Ștefan, apărut la Alba Iulia, în 1648, care era preocupat de crearea limbii literare române, de îmbogățirea ei. Cu doi ani mai înainte, în 1646, la Iași, apăruse Pravila lui Vasile Lupu cu primele versuri tipărite în limba română, preluate din Cazania lui Varlaam. Referindu-se la aceste tipărituri istoricul Xenopol preciza că ele „situează Moldova înaintea multor țări europene în ceea ce privește istoria legislațiilor tipărite într-o limbă proprie".

Două vitrine îi sînt dedicate cărturarului Dosoftei care, cum îl caracteriza Nicolae Iorga, „avu îndrăzneala să caute poezia aiurea acolo unde floarea ei se înalță de veacuri, bucurînd un șir de oameni după altul, îmbălsămînd viața grea a omului de la țară...". Versificînd Psaltirea, după mărturisirea autorului „cu multă trudă și vreme-ndelungată, cum am putut mai frumos", pentru a „trage hirea omului către cetitul ei", Dosoftei realiza „unul dintre cele mai frumoase monumente ale limbii și literaturii noastre vechi". Psaltirea în versuri, apreciază istoricul literar George Ivașcu, se constituie și în actul de naștere al „poeziei culte românești, vrednică de acest nume". Versurile poetului Dosoftei, care „în țara noastră pe-această vreme nu era om ca acela" (Ion Neculce), s-au răspîndit repede în toate provinciile românești, în cercurile largi populare multe intrînd în tezaurul folclorului național. Alături de Psaltire sînt expuse un exemplar din Evanghelia tipărită la București în 1682, care i-a aparținut lui Dosoftei și de la care se păstrează însemnările marginale și semnătura sa autografă. Sala este dominată de macheta tiparniței din secolul al XVII-lea, stema Moldovei din timpul domnitorului Vasile Lupu, reprodusă după prima pagină a Cărții românești de învățătură.

În cea de-a doua sală am descifrat un fragment de manuscris din Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie, am privit Biblia de la București din 1688, tradusă de frații Radu și Șerban Greceanu și stolnicul Cantacuzino, exemplar dăruit de Constantin Brîncoveanu familiei Cantacuzino. Aici se află un manuscris privitor la colaborarea lui Nicolae Milescu cu frații Greceanu la traducerea capodoperei limbii literare românești, care a certificat graiul folosit între Carpați și Dunăre. Într-o vitrină, o altă traducere a fraților Greceanu — „Mărgăritarele", o carte, tipărită la Snagov (1697), a lui Antim Ivireanu. În vitrina din imediata apropiere, mai mare, sînt prezentate cărțile tipărite la Iași prin strădaniile cărturarului Iacov Putneanu, care s-a preocupat de dezvoltarea învățămîntului în Moldova, de acuratețea limbii și stilului, de manualele școlare. Aici se află primul abecedar, două cărți populare — Alexandria și Floarea darurilor —, care au avut o largă circulație pe teritoriul celor trei mari provincii românești în secolul al XVII-lea, o culegere de basme în manuscris cu motive naționale, traduceri ale lui Samuil Micu, un Cronograf, care a aparținut lui Mihai Eminescu, două cărți populare tipărite la Sibiu și, respectiv, Brașov, Carte folositoare de suflet și una dintre capodoperele apărute la Neamț — Evangheliarul lui Veniamin Costache, o călimară de buzunar și trestia de scris.

La etaj una din camere a fost destinată istoriografiei. Am cercetat mai întîi un incunabul de la 1493, care cuprinde și istoria Principatelor Dunărene, o hartă de la 1595, un document din 1646 cu iscălitura lui Grigore Ureche, alături de semnătura autografă a cronicarului și de cea mai veche copie a Letopisețului Țării Moldovei, „făcut din dragostea țării" ca „să nu rămîie întru întunericul neștiinței". (Miron Costin).

Un spațiu generos e destinat operei celui mai mare cărturar umanist din perioada feudală — Dimitrie Cantemir. La loc de frunte este prezentată cea dintîi ediție a operei, în limba română, Descriptio Moldaviae, apărută la Neamț, în 1825, o ediție mai tîrzie a istoriei creșterii și decadenței imperiului otoman, Hronicul vechimii româno-moldo-vlahilor — 1835...

În Casa Dosoftei sînt adăpostite nestemate comori ale spiritualității românești. Cel ce vine aici, deschizînd cărțile scrise în „limba vechilor cazanii", în care, cum spune Mihail Sadoveanu, sînt adunate „comori de frumuseți artistice", își „umple sufletul de plăceri rare".

Lazăr BĂCIUCU

agora

mesaj și valoare

legea morală

Poezia este oglinda în care intră lumea și iese o lume. Ea deformează realitatea după legile ei și o proiectează în afara sa, în afara realității, creînd dincolo de această realitate o altă realitate, secundă, la fel de profundă și la fel de reală ca și realitatea primă, care a generat-o. Forța acestei realități secunde care este poezia, și arta în general, este în funcție de forța subiectivității care absoarbe realitatea primă, reală, forța oglinzii deci, și o reproiectează în aceeași realitate. Mîinile sînt zvîrlite departe de trunchi, capul este separat de umeri și în același timp mîinile sînt lipite de trunchi și capul este lipit de umeri. Poezia este în același timp și ceea ce nu este în același timp. Făcînd un pas, omul face o sută de pași, mișcă o sută de mîini și o sută de picioare, și nu se urnește din loc, și totuși se deplasează și rămîne încremenit în această deplasare a sa. Totul curge, dar viteza și durata curgerii sînt zero. În fiecare clipă, mereu o altă clipă și mereu aceeași clipă. Fiecare loc, mereu un alt loc și, în același timp, mereu același loc. Nu ne mișcăm, ci ne smulgem din noi înșine și intrăm înapoi în noi înșine. Trupurile noastre prezente și trupurile noastre trecute și viitorul nostru trup alcătuiesc același trup : un evantai de trupuri oarbe rotindu-se în spațiu și timp ; un trup prezent făcut pentru absență și un trup absent făcut pentru prezență. În același timp trup și în același timp umbră. O orgă de trupuri la care cîntă ascuns în umbră cineva. Pretutindeni unde am fost, am rămas. Pretutindeni unde n-am fost, sîntem ! Nu există un punct cît de mic și de îndepărtat în spațiu asupra căruia eul nostru să nu-și exercite presiunea. Existînd, existăm în orice punct din Univers, pe orice planetă. Pe fiecare piatră din Univers este întipărit chipul nostru și este înscris numele nostru. Fiecare particolă, orice atom din această lume conțin și trupul nostru redus la acea dimensiune infimă. Sîntem prezenți în același timp pretutindeni și odată ce ne naștem nu mai murim. Fiecare atom este o galaxie, un univers care conține într-un punct al său și universul nostru, care, la rîndu-i, conține toate universurile posibile și imposibile. Universul mare este conținut în universul mic, și invers. Nu există nicăieri un punct fără noi, căci fără noi nici un punct n-ar putea exista. Nimic nu se naște și nimic nu piere. Trăim veșnic și murim în orice clipă și nu ne mai naștem în veci. Rămîne apa și pietrele trec. În ochii noștri rămîn norii și în sufletul nostru umbra lor. Spațiul curge și nu timpul. Timpul stă neclintit. El e oglinda prin fața căreia curge lumea în albia sa. Timpul e subiectivitatea vie și moartă. Poetul se confundă cu această oglindă care e timpul și, mai ales, se confundă cu oglinda timpului său. În el intră o lume și iese o lume. El vorbește altfel decît toți. Poezia lui nu e alcătuită din cuvinte, ci din nori, iar alfabetul său nu e alcătuit din litere, ci din copaci și pietre. Ce înseamnă a vedea, a crede, a ști ? Poetul vede lumea cu ochii lui și ne-o transmite prin limbajul său. Mai devreme sau mai tîrziu oamenii vor înțelege limba sa. Cînd el spune : „Soția mea l-a născut pe tatăl meu. Tatăl meu a născut-o pe mama mea. Eu m-am născut pe mine. Stăm la masă, bem pîine și mîncăm vin", trebuie să încercăm să pătrundem adevărul acestor cuvinte, să trecem dincolo de aparența cuvintelor sale. Să-i pătrundem mesajul. El este om și mesajul său nu poate fi decît profund uman. Nici Kafka, nici Dostoievski, nici Cèline, nici Joyce, nici Gogol Bosch, Goya, cu toată viziunea lor ciudată și de multe ori crudă despre om, n-au exprimat altceva decît omul și omenescul din noi, iar dacă n-au găsit în noi omul, ci cîinele sau un alt animal, nu au fost de vină ei, ci noi. Mesajul unei opere de artă este implicit, nu explicit. El nu este un afiș lipit pe un stîlp la care să se zgîiască mulțimea. O operă fără valoare n-are nici un mesaj. Efectul ei, atît moral, cît și estetic, e nul. Doar o adevărată operă de artă acționează asupra noastră și ne umple sufletul de venerație pentru ființa omului și bucuria de a trăi, redîndu-ne, pentru o clipă, măcar pentru o singură clipă, tot ceea ce se cheamă **„Cerul înstelat de deasupra mea și legea morală din mine".**

N. DANILOV

viața noastră

La ultima dezbatere ideologică trimestrială, cu tema „Epopeea construcției socialismului în România, autentic izvor de inspirație și creație literar-artistică. Creșterea rolului culturii și artei românești în formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste a poporului nostru", dezbatere condusă de tovarășul Alecu Al. Floareș, secretar al Comitetului județean Iași al P.C.R., au luat cuvîntul N. V. Turcu, Dan Hatmanu, Corneliu Sturzu, Mircea Radu Iacoban, Radu Negru, Corneliu Ștefanache, Mihai Cozmei, Dumitru Ignea. ● Cu ocazia inaugurării Salonului de literatură și film (5 martie), patronat de muzeul de literatură al Moldovei și Întreprinderea Cinematografică județeană, au luat cuvîntul la o dezbatere-dialog Ștefan Oprea și Sorin Pârvu. ● Comisia de femei de la Institutul politehnic a organizat în Ziua internațională a femeii, la Casa universitarilor Iași, o șezătoare literară a cenaclului „Numele poetului" în cadrul căruia au participat Corneliu Sturzu, Radu Negru, Aurel Leon și numeroși cenacliști. ● Volumul „Poezie deschisă" de Nicolae Turtureanu a fost prezentat în ședința cenaclului „Ion Creangă" la 12 martie. ● La tradiționalul „Jurnal al artelor" Andi Andrieș, M. R. Iacoban, Ion Țăranu s-au întîlnit cu numeroși cititori și spectatori. ● La 14 martie, în sala de festivități a Palatului Culturii, Al. Husar a vorbit despre „Spațiu și culoare în arta românească contemporană". ● Val Condurache a participat la un moment poetic desfășurat în Clubul Combinatului de fibre sintetice, la 16 martie. ● Aurel Leon a vorbit cu prilejul vernisării unor expoziții de arte plastice în zilele de 27 și 31 martie. ● Devenite tradiționale, „Zilele Cronicii" au marcat în acest an și apariția numărului 1000 al săptămînalului ieșean prin numeroase și variate manifestări organizate la Popești—Iași cu participarea lui Ion Țăranu, V. Stancu, Ioan Holban, N. Turtureanu ; la Casa personalului didactic (tema „Creație și actualitate") cu participarea lui Al. Călinescu, Șt. Oprea, I. Holban, Emil Brumaru, Lucian Vasiliu, Nichita Danilov ; la Ciurea — Iași cu participarea lui I. Țăranu, Șt. Oprea, N. Turtureanu, P. Balahur, V. Constantinescu, V. Filip, Al. I. Friduș, Al. Pascu, V. Stancu ; la Liceul „M. Eminescu" (tema „Misiunea socială a literaturii") cu participarea lui Grigore Ilisei, Zaharia Sângeorzan, Ioan Holban, Valeriu Stancu, Dorian Obreja și Lucian Vasiliu. ● La o ședință de comunicări a Institutului de istorie și arheologie „A. D. Xenopol". Al. Zub a vorbit despre „Aventura unei sintagme : istoria critică". La casele de cultură din orașele Pașcani, Hîrlău și Tg. Frumos, cît și la Casa sindicatelor din Iași, Ștefan Oprea s-a întîlnit cu participanți la faza județeană a Festivalului național „Cîntarea României". ● În cadrul „Lunii cărții în întreprinderi și instituții" la I.M.A.M.U.S. Iași a avut loc o întîlnire cu iubitorii de literatură (2 aprilie) la care au participat dramaturgul Andi Andrieș, director al Editurii „Junimea", și Nicolae Turtureanu.

dialog

—aurel leon:

„...mă simt răspunzător de a transmite generațiilor de după mine cît mai mult din atmosfera iașului interbelic, din farmecul epocii“

— Bădie Aurel Leon, (apropos, cine a fi născocit apelativul ?), ieșenii vă socotesc ființă din ființa Iașului. O parte mică sau mare, asta rămîne la latitudinea fiecăruia, din duhul acestui oraș, precum Copoul, Sărăria, Turnul Goliei, Colinele, tot mereu trecute prin albastru de închipuirea noastră puțin exaltată. Care să fie explicația ? E nevoia, niciodată ostoită, de legendă a oamenilor de aici ? Dv. sînteți una vie, pentru că purtați în suflet multe dintre legendele scrise și nescrise ale acestui oraș.

■ Pe cît e de adevărat că marea artă nu se naște în exil, creatorul căutînd mereu legătura cu rădăcinile istoriei, ale culturii, cu tradițiile neamului său, tot atît de sigur e că tradițiile și acel duh al locurilor au nevoie de cît mai multe seismografe sentimentale care să le înregistreze și cele mai imperceptibile vibrații. Eu sînt doar o modestă cutie de rezonanță ce amplifică sufletul Iașului, respirația lui venind din suprapuse vetre de trăire spirituală și din multe, nobile, renunțări. Într-o istorie atît de frămîntată, orașul acesta n-a fost, totuși, capitală militară, cu metereze înfipte în coastele lui, ca niște lănci, ci oraș al desfătării subțiri, al boemei și poeziei, al reveriei căreia îi e mai aproape legenda cu penumbre incerte și sevă de omenesc decît documentul istoric exact, impersonal și rece. Iată de ce mă simt răspunzător de a transmite generațiilor de după mine cît mai mult din atmosfera Iașului interbelic, din farmecul epocii. Aceasta fiindcă sînt convins că cei care nu-și pot aminti trecutul sînt condamnați să-l repete. Dacă nu vor să fie lipsiți de piste pe care săritorul își ia elan spre a putea sări cît mai departe.

— Drumul pînă la această identificare și adopțiune, cu toate drepturile, sufletești evident, a fost însă lung. Nu știu dacă ați văzut întîi și întîi Iașul dintr-un car, cum i s-a întîmplat lui Marin Sorescu să dea cu ochii de Craiova, dar am știre că ați venit de undeva, de la țară. Cum a fost acea intîlnire, cum era Iașul acelor vremuri, cum îl simțeați ?

■ Sînt fecior de învățător sărac, cu o casă de copii și am crescut cam în buestru, bătînd pădurea, harbuzăriile oamenilor, bălțile după pește. Am copilărit cu spectrul Iașului, sub nas, ghicind ziua după horbota îndepărtată a profilului și noaptea după lumini. L-am urît pentru că acolo se aflau necazurile : inspectorii școlari de care se temea tata și băncile la care eram datori vînduți. Am ajuns la Iași tot într-un car, urcat pe saci cu grîu, sloi de înghețat și flămînd. La rohatcă ne-au înconjurat ca niște ciori lacome, misiții grînari. Înțepau sacii cu sonde și lăsau să curgă boabele ca sîngele prin seringă. Le vînturau în lumină, puneau grîul în buzunare și plecau. N-am avut cui vinde rodul muncii noastre de-o vară. Erau ani de criză. Ne-am întors acasă bogați săraci, cu carul plin, dar tot flămînzi, blestemînd viața și orașul.

Au urmat apoi anii de internat, cînd priveam cu frică orașul, rîvnind cireșii de acasă și sfînta libertate a olăcăriei peste cîmpuri. De dorul vîntului care prefirează printre degete miresmele fînețel, am îndrăgit literatura, devenind șoarece în paradisul bibliotecii. Era epoca cînd orice număr din „Viața Românească“ însemna un eveniment și Sadoveanu, Ibrăileanu, Topîrceanu, Teodoreanu erau semizei. Prin Hogaș, Mironescu, Sadoveanu, am înțeles că descrierea cu talent a unui peisaj este mai seducătoare decît priveliștea în sine și am trăit ani de zile în euforia imaginației, fiind convins că arta te ajută să faci ordine în debaraua ta intimă, deoarece dorind să pari, ajungi să fii. De asemenea, că un scriitor trebuie nu atît să-și povestească viața așa cum a trăit-o, cît s-o trăiască așa cum i-ar place să o povestească. În privința aceasta cred că am avut o viață interesantă și din punct de vedere scriitoricesc, parcurgînd o epocă frămîntată, dramatică, cu revoluții, ciocniri și contraste, cu iubiri și trădări, cu tot ce înseamnă blestemul dragului nostru suflet.

În primul rînd țin să precizez că am fost și am rămas un mare naiv, dintre acei care trebuie să creadă curat în ceva, pe linia poetului Saadi : „nu sînt decît lut, dar cîtva timp am locuit împreună cu trandafirul“. Ciudată alcătuire poate fi omul ! Sosind într-o dimineață în redacție, cel mai tînăr coleg și admirator al meu, m-a întîmpinat în verde diagonalat și punîndu-mi pistolul în piept m-a obligat să predau totul și să plec nicăieri. Firește că m-am executat, eram calm știind că ceea ce aveam în mine nu-i puteam preda. M-a durut amănuntul că lăcusta verde avea o minune de albastru în ochi, un albastru nevinovat și că eu crezusem în omenia acelui albastru. Pe lîngă el, pistolul era un fleac. Un alt presupus prieten m-a bătut în așa zisul sediu al poliției legionare, m-a bătut metodic și abia atunci am observat că în momentele de furie privea sașiu și avea un licăr de asasin în crisparea gurii urîțite. Am rezistat pumnilor „academicali“ urmărind transfigurarea acelui băiat de care era îndrăgostită o colegă și pe care toți îl porecleam „domnișoara“, atît era de delicat și efeminat. Probabil că era prima lui autoverificare a bărbăției. Precum vezi, am defectul laș de a pierde sensul de fond al faptelor și a mă atîrna de cîte un amănunt, să-i zicem idilico-romantic.

— De timpuriu vi s-a inoculat microbul gazetăriei. O boală fără leac. Exemplul Dv., om pe care gazetăria îl „chinuie“ și în anii de pensie, este cît se poate de grăitor. În ce împrejurări s-a produs contaminarea, cine-i vinovatul ?

■ Lucrurile decurg într-o logică pe care viața o hotărăște, chiar dacă aparent ar interveni și întîmplarea. Sămînța rămîne a încolți doar acolo unde sînt condiții. Gazetăria nu e o meserie a firilor slabe, pentru că ziaristul consideră fiecare zi un rotund ce trebuie împlinit, umplut și trăiește tot timpul sub presiune, cu sufletul la gură, considerînd viața un reportaj cu posibil senzațional. Eu am ajuns ucenic într-o redacție, să zicem, din întîmplare, dar am rămas în gazetărie din pasiune. Subscriu la termenul „microb“, înțelegînd prin el convingerea că deși trăiește doar o zi, gazeta poate face enorm în acea zi. În sens gazetăresc, o viață nu înseamnă nimic, dar nimic nu are valoarea unei vieți. Am intrat direct în arenă într-o dimineață de noiembrie, eram încă elev, și trecînd pe lîngă comisariatul de la Golia am întîlnit un sergent de stradă cunoscut, alergînd spre Tîrgu-Cucului. Se întîmplase o crimă chiar acolo, la doi pași. M-am ținut de domnul Horia, polițistul, și prin spate am pătruns într-un apartament de două camere. Cea de la stradă, cu perdele la vitrine, era dormitorul. Acolo, în patul desfăcut, el zăcea într-o baltă de sînge, cu pijamaua năclăită, ea în cămașă de noapte viorie, îl săruta în neștire și îi cerea iertare. Erau doi tineri pe care îi știam : el medic abia terminat, ea soră medicală. Căsătoriți din dragoste. Avusese loc o scenă de gelozie și ea îi trăsese două gloanțe prin spate în regiunea inimii, omorîndu-l pe loc. Mi-a povestit totul, probabil ca să se ușureze, în timp ce mama ei, revenită de la piață, privea prostită din ușă, neînțelegînd realitatea. Întrucît polițaiul plecase să raporteze cazul, am rămas singur cu făptașa. Am luat pe loc însemnări și fotografii de ale lor, strecurîndu-le în buzunar și am plecat întins la redacție. Am povestit cum m-am priceput, cu lux de amănunte, le-am pus pozele pe birou. Ce mai vrei ? a zis C. R. Ghiulea, directorul ziarului unui redactor, ai reportajul pe tavă. Noroc de dînsul, are fler. Prindem bomba cu ediție. Așezați-vă pe treabă, îl scrieți în colaborare. Așa am mușcat din nadă devenind... corector de noapte. Și cum apărarea eroinei a fost încredințată lui Ionel Teodoreanu, am ajuns și în casa din Fundacul Buzdugan, solicitat de marele avocat să-l ajut la reconstituire. Pe acea vreme scriitorii erau, de fapt, și gazetari, din dorința de a se afla în seva vieții, hai să spunem a se documenta, și, mai prozaic, spre a avea din ce trăi (vezi Eminescu, Caragiale). Eu i-am apucat gazetari pe Sadoveanu, Topîrceanu, Panait Istrati, Cezar Petrescu, Camil Petrescu, Arghezi, Otilia Cazimir, Al. O Teodoreanu, G. Călinescu și așa mai departe. Cuvîntul fiind cel mai teribil exploziv (parcă Voltaire a spus-o) era cultivat cu mare grijă (să ne amintim polemica lui Topîrceanu cu latinistul August Scriban pe tema „Însemnări ieșene“ sau „ieșenești“). Sadoveanu susținea că sabia lui Damocles, atîrnată de articolul ce trebuie dat în termen te disciplinează, te ordonează pentru scrisul celălalt. Panait Istrati striga că, dacă nu scrie, face explozie și... împute lumea ! Erau timpuri revoluționare, de luptă, trebuia să intri în arenă spre a nu-ți pierde speranța și cu ea demnitatea. Desigur că riscai, dar un toreador care se gîndește în arenă la moarte își întunecă strălucirea costumului cu propia-i umbră. Am trăit vremurile gazetarilor mari. La Paris, Genevieve Tabouis, prietena lui Titulescu, era un fel de oracol în politica externă. În țară, tronau Tudor Teodorescu-Braniște, Nicolae Iorga, Brănișteanu, N. D. Cocea, Zaharia Stancu, I. Vinea — la Iași Dan Bădărău, Emil Serghie, C. R. Ghiulea, Gr. T. Popa, Paul Bujor, Eugen Herovanu. Adevărata ziaristică era grea, zic adevărată pentru că datorită prestigiului (presa, a treia putere în stat) mulți o făceau doar pe gazetarii, plătind ca să fie într-o redacție. Acesta a fost norocul meu, devenind curînd cel cu un ochi în țara chiorilor. Era grea meseria, pentru că nu existau agenții de presă, nu curgeau știrile pe tele-imprimator și n-aveai dactilografe care să... corecteze gramatica redactorilor. Știrile se luau prin telefon de la corespondenți, trebuia să notezi stenografic, și chiar să redactezi stantepede. Iașul avea patru ziare : două de dimineață, două de după amiază, era concurență nu glumă, nu-ți puteai permite luxul să fii un simplu funcționar, munceai într-un ritm drăcesc, așa cum am trăit apoi la București, imediat după război, în epoca Sărindarului, pe cînd G. Călinescu învăța să pagineze și Eugen Barbu făcea corectură și scria știri sportive. Redactorii munceau mai mult în tipografie, lîngă zețari și se contaminau de atmosfera îmbibată de... parfumul plumbului și al cernelurilor. Așa ceva nu-ți iese din sînge niciodată.

— Există o fărîmă de regret că ați apucat atunci pe drumul acesta ?

■ Cine regretă, a trăit degeaba acei ani. Am devenit gazetar fiindcă am vrut să știu și să fac multe, considerînd că viața e prea scurtă spre a rezema pereții și că ceea ce azi e eșec mîine poate fi succes. Consider gazetăria o aspră școală ce ne învață sensurile vieții, mai precis a trăi plenar orice situație fie chiar una limită. În privința aceasta, îmi place o frază din cartea unui gazetar francez. E vorba de volumul „Nôtre inhabilité fatale“ de André Frénaud. Ți-o citez în original, așa cum mi-am notat-o : „J'ai repaussé la main des dieux. Je suis un homme digne de vivre“.

Dacă e de regretat, cred că mă doare risipa, prodiguitatea gazetarului din mine în dauna scriitorului. Cred că am înnegrit în viața mea hectare de hîrtie, avînd ușurință în materie. Or, tocmai aceasta, să-i zicem mansuetudine stilistică, mi-a dăunat scrisului menit să dăinuie mai mult decît o zi, imprimîndu-i supărătoare neglijențe de redactare.

— Cele multe pe care le știți din istoria Iașului, cîte în lună și în stele, de ne minunăm, întrebîndu-ne de unde le mai scoateți, bănuiesc că le datorați gazetăriei, contactelor pe care aceasta le prilejuiește cu toate mediile și cu oamenii cei mai feluriți. Asta poate face credibil și incredibilul, cîteodată. Sînt oare pe drumul cel bun, pe drumul adevărului ?

■ Cît privește credibilitatea incredibilului tocmai în asta stă forța creatorului, adică a prezenta realul artistic drept fapt de realitate. A spus-o Ionel Teodoreanu că scriitorul nu este un grefier al vieții ci un concurent al ei. La mine, s-au produs nedumeriri privind autenticitatea umbrelor“, deși eu mi-am prevenit cititorii, dacă vă mai amintiți. Scriam în prezentarea seriei : „A face evocări înseamnă risc și suspiciune. Risc : să fii combătut precis de vreun harnic cercetător al istoriei literare, — suspiciuni din partea confraților : de cînd și pînă cînd ?“. După patru volume și în pragul celui de al V-lea pot afirma : cu istoricii literari n-am prea avut de furcă, chiar și exigentul Șerban Cioculescu admițînd că treaba nu-i rău făcută, doar unii critici și-au creat rezerve pentru cazul că... De pildă mi-a plăcut formula găsită în „Convorbiri literare“ la o recenzie de Al. Dobrescu : „zice-se“, firească dată fiind vîrsta lui. Firește că nu m-a supărat neîncrederea colegului și, repet, i-am admirat... iscusința.

Apropo de relația scriitor-critic literar cred că aici e ceva în neregulă. Constituiți într-un fel de agoră, criticii așteaptă omagiile scriitorilor. Dacă nu se produce plăcuta reverență, criticul nu știe că a apărut cartea, nu-l interesează. De unde să știe ? Nu se pune însă el, literatul-critic, în situația literatului-scriitor și confrate, cînd e nevoit să solicite bunăvoința umilindu-se adjectival. Iată de ce am afirmat mai sus că-mi place acea frază a lui Frénaud.

— A fost întîi gazetăria sau literatura, fie și pentru sertar ? Sau, poate, critica plastică, căreia vă dăruiți și astăzi cu o frumoasă împătimire ?

■ A fost întîi nevoia interioară de a ști și a comunica. Ziaristica a fost calea cea mai la îndemînă și cea din care puteam trăi, fiind sărac și orfan de tată, deci cap de familie. La literatură nu m-am gîndit ca la ceva disparat, deoarece gazetăria îți dădea pe atunci destule satisfacții, dincolo de vanitatea cea care pe toți ne stăpînește. La 24 de ani eram redactor șef al ziarului „Opinia“, cel mai vechi ziar din Moldova la care colaborase Caragiale și debutase Sadoveanu. Aici am scris de toate, chiar și cronică plastică, dacă ceea ce comiteam ar primi acest supratitlu. În redacția noastră poposeau toți scriitorii, pictorii și actorii ieșeni, ei și oaspeții lor. Pe atunci, în centrul cultural al Iașului erau Teatrul Național, librăria „Atanasie Gheorghiu“ și redacțiile ziarelor. Iar cînd terminam treaba, ne reuneam toți la berăria „Luther“ din Piața Unirii, unde tronau Păstorel, Tonitza, C. Argeșanu, Victor Iamandi, I. Cosmovici, Cezar Petrescu, alteori Panait Istrati, totdeauna în bulinuțe de zvonuri și cancanuri. Acolo era bursa noutăților, la care nu poposeau deloc Mihail Sadoveanu, Ibrăileanu, Ionel Teodoreanu, G. Călinescu, doar seara Mihai Codreanu și numai la ora prînzului becherii G. Topîrceanu și Emil Serghie.

— Am aflat cine v-a uns gazetar, dar cine a fost acela care s-a uitat întîi peste „cuvintele potrivite“ ale începătorului într-ale scrisului ?

■ Să știi că în materie de scris nimeni nu te poate „unge“ gazetar sau scriitor. După cum sînt unii care trec prin cultură fără urmări prea grave, sînt oameni care publică multe volume pentru a ne convinge să n-au har. Primul care s-a distrat cu versurile mele (nu zîmbi, am fost mare păcătos la viața mea, chiar și... versificator !) a fost Mihai Sevatos, după ce trecuse la „Adevărul literar și artistic“. Cred că mai mult mimam poezia decît o trăiam. Ca dovadă că am cîștigat un pariu cu George Lesnea, confecționînd o baladă cu haiduci în maniera lui, pe atunci la modă și publicînd-o ca atare. Nu mai vorbesc de nenumăratele cronici rimate topîrceniste publicate în ziar. Cineva descoperindu-le acum prin colecție, îmi propunea să le adune într-o plachetă, am rîs de idee, omul îmi urmărea compromiterea. E foarte curioasă atitudinea față de poezie chiar a oamenilor de cultură autentici. În fața poeziei ei devin copii, comițînd naivități romantice la diapazonul epocii adolescenței lor.

Cine m-a ajutat să revin la uneltele mele după ce am pus armele în panoplia trecutului ? Într-un fel vechiul prieten N. Barbu, care avînd încredere în ceea ce știa, a acceptat să fie alături de mine la spectacolul revuistic „Scurt pe doi“ montat la TES Iași (100 de spectacole cu casa închisă) și în alt fel, tînărul prieten Corneliu Popescu, acum redactor șef la „Cartea Românească“ pe atunci la E.P.L.A., care m-a impulsionat și mi-a editat volumul de proză „Din pridvor“.

— Ultimul război nu a pustiit Iașul doar de cele materiale. Nu numai clădirile sale au fost ruinate, distruse, ci și viața lui spirituală. Iașul aproape rămăsese fără faimoasa sa pleiadă de scriitori. Cîțiva au continuat să viețuiască aici, Mihai Codreanu, Otilia Cazimir, George Lesnea. Bănuiesc că nu a fost deloc ușoară reconstrucția pe acest tărîm al sufletului. Ca un martor, ca un părtaș v-aș ruga să ne spuneți cîte ceva. O privire dinlăuntru.

■ Iașul a avut o „epocă de aur“ cam în perioada 1927—37 pînă ce a început exodul valorilor culturale spre capitală, rămînînd aici sentimentalii, mormintele și amintirile. Înainte de a ne pustii războiul, ne-au vlăguit luptele intestine și ne-a năpădit indolența. Singură Universitatea mai schița oarecare orgoliu local. Ceea ce a ajutat refacerea după terasare, a fost, îmi place să cred, memoria colectivă susținută de intelectualii rămași și de locuri. În privința aceasta, îmi place să fur o imagine din grădina poeziei. Activînd în colectivul de presă al Platformei electorale din 1946, sub conducerea lui Zaharia Stancu, am făcut împreună un drum reportericesc prin Moldova înfometată. Am scris despre asta. De atunci mi-a rămas imaginea cocostîrcilor rotindu-se insistent deasupra unui fost sat acum distrus de front. Era probabil locul în care își avuseseră cuiburile, își crescuseră puii. Ne aflam într-o nouă primăvară și păsările migratoare reveniseră acasă. Nu mai găsiseră decît ruine și gunoaie, dar ele țineau minte așezarea și, rotindu-se, parcă descriau în cer profilul fostului sat. Tot astfel, cultura și arta descriau atunci profilul spiritual al Iașului, prin Mihai Codreanu, Otilia Cazimir, C. Ciopraga, George Lesnea, G. Mărgărit, N. Barbu, cărora li s-au alăturat treptat tinerii I. Istrati, D. Ignea, Florin Mihai Petrescu, toți contribuind alături de universitari, de actori, de pictori, de tot ce însemna intelectualitatea, la solidaritate locală și redresare.

— În revigorarea vieții spirituale a Iașilor, anul 1965, anul Congresului al IX-lea al partidului, a fost factorul decisiv. Energii mai vechi, latente, energii tinere, năvalnice, au prins să curgă nestăvilite. În 1966, iată la anul sînt 20 de ani, a apărut „Cronica“. Ați făcut parte din prima echipă redacțională. Cum s-a scris istoria acelor zile ?

— Rămîn la ideea că dacă atragerea de energii spirituale se face din exterior ele nu devin ferment decît după ce fac masă comună cu aluatul. În perioadă, Iașul a fost alma mater pentru mii de tineri, dintre ei au rămas un Al. Andriescu, Corneliu Sturzu, Mihai Drăgan, Corneliu Ștefanache, Mircea Radu Iacoban și toți de după ei pînă la Grigore Ilisei și cei de după el. După studii, au format nuclee în jurul ziarului local, al Studioului de radio, al Teatrului Național, al revistei „Iașul literar“ etc. Și astfel a apărut setea după un săptămînal; aspirațiile de sus în jos și invers întîlnindu-se. Mentorul diriguitor a fost tov. Miu Dobrescu, atunci prim-secretar al Comitetului județean de partid, în biroul căruia se țineau primele ședințe pentru înființarea „Cronicii“. De cealaltă parte a mesei, ne aflam C. Ciopraga, Al. Andriescu, N. Barbu, Mihai Drăgan, Corneliu Sturzu, Corneliu Ștefanache, Mircea Radu Iacoban, Șt. Oprea și subsemnatul.

— E uimitoare verva lui Aurel Leon la cei 70 de ani și mai bine. Aveți iarba fiarelor, cu care ați deschis lacătul de la poarta tinereții ? Din ce izvoare își trage seva această tinerețe fără bătrînețe ? O fi la mijloc acel românesc haz de necaz, acel fel humuleștean de a fi hîtru, ce vă este propriu ?

■ E vorba, cred, de menținerea ritmului biologic privind activitatea de fiecare zi, îmbinînd munca de birou cu cea fizică și de o anumită filozofie de minimalizare a eșecurilor prin raportarea lor la general. Cînd poți rîde de eșecul tău înseamnă că te-ai eliberat, ești deasupra. Un bun și fidel prieten mi-a fost totdeauna arta și curiozitatea de a ști. Defecte : sînt totuși, comod și nu îndeajuns de perseverent, nu cultiv corespondențe și nu sînt vanitos. Mă întreb : a refuza toate vanitățile omenești nu e, în fond, o vanitate ?

— Ce concentrează energiile scriitorului, ce vă bate gîndul să mai scrieți ? Să nu uităm însă de sertar, n-avem voie să-l ignorăm. Cine se respectă nu-l lasă gol niciodată... Cînd apare nevoia, pac la războiul. De aici se și cuvine să plecăm.

■ Nu doar gîndul, mă bat cererile publicului, acest satrap care te vrea mereu la dispoziția preferințelor sale. Primesc atîtea solicitări pentru „Umbre“, chiar și de peste hotare, încît lucrez la vol. V, și ultimul, termenul de predare la editură fiind la ușă. E drept că ingrata noastră trudă îți oferă și satisfacții neașteptate. De exemplu, m-a mișcat inițiativa unui grup de ingineri de la hidrocentralele de pe Olt, care mi-au solicitat autografe pe „Umbre“, multiplicate la xerox.

Cît privește sertarul, el păstrează fișele unui roman în maniera „Landoului“, cu acțiunea proiectată pe viața de răscruce a Iașului și a țării din deceniul IV, al veacului nostru, și manuscrisul unei „Cărți cu pictori“. În rest, însăilări de vise ale unui om care se va considera bătrîn atunci cînd ziua de azi i se va părea mai puțin importantă decît cea de ieri.

— Interviul nostru apare în preajma unui eveniment memorabil. Împlinirea a 40 de ani de la victoria asupra fascismului. O victorie semnată și cu sîngele ostașilor români, o victorie plătită scump, al cărei preț nu trebuie uitat niciodată. A nu uita înseamnă a păstra viu spiritul păcii. O idee scumpă și nouă românilor în slujba căreia scriitorii noștri și-au pus întotdeauna condeiul. Care ar fi, deci, pe mai departe, rolul oamenilor scrisului ?

■ La arcuirea acestui apogeau eroic mi-am dat și eu ceva sînge, încît consider o datorie patriotică pentru scriitori să nu uite, cei care știu cîte ceva și să învețe pe cei ce nu au cum ști, ce înseamnă fascism și război. Spectrul e prea hidos spre a-l mai aminti. Mai mult decît oricare cetățean, scriitorul care știe că prima condiție a scrisului e să lupți sincer, nu doar lozincard, pentru viața trăită plenar în adevăr și demnitate națională, trebuie să militeze pentru ca națiunea să fie depozitara suveranității naționale, ea reprezentînd nu doar colectivitatea ci și individualitatea.

— Sîntem la capătul „interogatoriului“. Dv., gazetar vechi, om obișnuit a întreba, v-ați aflat de cealaltă parte a baricadei. Sper că nu a fost peste măsură de greu.

■ G. Topîrceanu considera interviul drept o luptă între doi oameni : unul să afle cît mai mult, celălalt să spună cît mai puțin. Nu e cazul nostru, ambii fiind convinși că un interlocutor abil te ajută să pari mai inteligent. Cred că ni s-ar aplica mai curînd definiția lui Marquez : „interviul e ca dragostea, iese bine numai cînd cei doi se iubesc“.

— Așadar, vă mulțumesc cu dragoste.

G. ILISEI

sub rășina aceea...

Scormonește rășina de pe trunchiul bradului și de cîte cioturi uscate și crestături innegrite nu dai ; crengi rupte cîndva de furtuni haine, tăișuri de topoare înfipte în carnea lemnului de mîini și mai haine. Așa și noi, oamenii, ce mai de crestături și cioturi adunăm pe suflet într-o viață întreagă!... Nebunia să fi adunat aceste vorbe, una după alta, ca apoi ele să iasă printre dinții lui rupți de bătrînețe și innegriți de tutun? Sau, poate, el era mai întreg la minte ca toți oamenii din satul său, care îi uitaseră demult prenumele și nu-i mai ziceau decît Ion Nebunul ?...

S-a stins demult sărmanul, îmi spune acum mama. De ce să te mai duci? N-ai ce mai vedea... Dar eu m-am dus. Ca și cum aș fi putut afla acolo răspuns la întrebările mele despre mintea lui. Aproape că nu mai găseam semne să mă orientez, alte case cu fețe mai arătoase, înghesuite unele într-altele, alte garduri, alți pomi. Dacă n-ar fi fost ridicătura de pămînt — Cocoașa nebunului, cum i se zicea pe atunci — n-aș mai fi recunoscut locul. O poartă înaltă, metalică, și dincolo de ea, curtea pietruită pînă la treptele de ciment ale unei case mari, cu pereții proaspăt tencuiți, cu cercevele nevopsite. Noul stăpîn nu-și terminase așezarea lucrurilor. Am trecut mai departe — la ce m-aș fi oprit ? — și am înlocuit dintr-odată cu ochii poarta aceea cu una de scîndură, am înălțat, deoparte și de alta a ei, cei doi nuci, cu trunchiuri groase cît roata carului, printre care se zăreau stîlpii ceardacului și vinețeala pereților. Și m-am trezit în curtea peste al cărei troscot căruța făcuse două șănțulețe cenușii pînă la grajd... Imi întindea căușul palmelor plin cu miez de nucă verde, zicîndu-mi : Ce-ar să mai rîdă ta-tu, cînd s-o întoarce din război, cînd și-o vedea mormîntul și crucea cu numele și fotografia lui... Oamenii-s nebuni în graba lor, i-au făcut mormînt, de... recunoscători că le-a băgat cartea-n cap plozilor lor, dar tot nebunie se cheamă, fiindcă domnu-nvățător, e viu, ascultă la mine!... trăiește ca și fiii mei. Toți se vor întoarce acasă... E nebun, mă gîndeam însă nu-mi era frică. Ochii lui erau limpezi și mă priveau ca un părinte. Cine crezi tu că fac războaiele, continua el. Țăranii, învățătorii, gloata? Nu, drăguță, niște ticăloși care, cum-necum, ajung în fruntea lor... Și începea să înjure, cele mai crunte înjurături auzite vreodată în copilărie, fiecare conducător de guverne și țări, din timpul războiului, de la care trecuseră doi ani, era țintuit cu ele. Înjura cu capul dat pe spate, ca și cum vorbele lui ar fi trebuit să se ducă precum gloanțele și să ajungă la oamenii aceia... Pe atunci trăia nevastă-sa, avea și o noră de la primul băiat, și un nepot. Pe urmă, nepotul a murit, călcat de-o mașină militară, la un an după aceea noră-sa a plecat la părinții ei, dar pe el seara tot sub nuci îl

urme pe zăpadă

găseai, așteptîndu-și la poartă fiii. Cred că tot acolo l-au găsit mereu și funcționarii fiscului, și cei cu cotele obligatorii, și, mai tîrziu, alții, cu lămuritul înscrierii în colectivă. A plătit și a predat tot ce i s-a cerut, însă celor din urmă le-a spus nu, el nu putea înstrăina pămîntul fiilor, via și terenul arabil, cînd se vor întoarce ei, dacă vor vrea, se va înscrie cu dragă inimă. Cu vorbele astea, repetate mai bine de doi ani, s-a îndepărtat de sat și tot atunci lumea a început să-i spună Nebunul. Apoi i-a murit și nevasta, de trudă, prin '56. A dus-o la groapă într-o vară, în căruța lui cu cai, iar la pomană, de față cu toată lumea care umplea curtea, l-a întrebat pe popă : părinte, nu s-ar putea să retrag prohodirile pentru fiii mei? Cum adică? s-a mirat popa. Îți plătesc, n-avea grijă, da fă ceva și retrage-le, a zis el... Nevastă-mea, fie-i țărîna ușoară, cap de femeie... Cum să prohodești pe cineva care suflă cum suflăm noi aici? Fiii mei se întorc sigur... Popa i-a spus că toate socotelile erau încheiate, nu primise hîrtiile de deces? Și atunci, singura dată, i-am văzut ochii tulburați, l-a înjurat pe popă, pe ceilalți, alungîndu-i din curte. Abia spre seară a împărțit și vinul și bucatele unor țigani, ce treceau în căruțe pe-acolo, și a rămas tot la poartă, privind șoseaua cu ochii iar limpezi, din care se desprindea cînd și cînd cîte o lacrimă. Pe ea o plîng, mi-a precizat el. Numai pe ea, că n-a mai putut aștepta sărmana întoarcerea copiilor... Ceva mai tîrziu, într-o vacanță, l-am văzut numai cu un cal la căruță. Pe urmă a înhămat vaca. Ultima dată, cînd l-am mai întîlnit pe șosea, era într-un fel de brișcă trasă de un măgar. A oprit și mi-a strîns mîna : Păstrez totul, băiete, acușica vin și ei. Nici tu nu-ți pierde nădejdea, ta-tu se întoarce. Ce dacă i-au făcut mormînt, ce știe lumea pe unde întîrzie el?... Am mai intrat o singură dată în curtea lui. Era primăvară. Stătea în cerdac, avea o căciulă mare pe cap și îmbrăcase vechiul lui cojoc, numai petice. Nu părea să-i fie frig. Cel puțin după ochi, la fel de limpezi, cum îi știam, și bucuroși de lumina soarelui. Lîngă el, o bătrînică, sora lui, venită din alt sat, singură cuc și ea, omul îi murise și feciorul întîrzia să i se întoarcă de la război... Strînge-mi tu mîna, mi-a zis, așa se cuvine, eu nu ți-o pot întinde, m-a lovit o dambla, da trec eu și de hopul ăsta... I-am strîns-o încet. O mînă rece, vînătă, cu palma bătucită ca pămîntul cărărilor de vară, căreia nu-i plăcuse odihna și acum se odihnea ca o aripă frîntă, ca o creangă peste care trecuse furtuna. După ce vor veni ei, continuă el, am să închid și eu ochii, cam multă umbră am făcut pămîntului. Ce zici, n-am dreptate? L-am aprobat, dînd din cap și gîndindu-mă că în luna aceea se împlineau douăzeci de ani de la sfîrșitul războiului. Soră-sa a adus, la cererea lui, o sticlă de vin și două pahare. Am ciocnit, eu am golit paharul, el și-a muiat doar buzele vinete ca și mîna. Trebuie, a mai zis el, așa cer doctorii. Ca să trăiesc pînă se întorc ei... Ehei, ce chef vom face!... La sfîrșit i-am strîns iar mîna aceea, frîntă ca o creangă și el mi-a spus : Cînd mai vii pe-acasă, nu mă ocoli. Poate pînă atunci... sigur că pînă atunci sosesc și ei, și ta-tu... Doamne, ce chef vom trage!...

Și acum, ca și atunci, cînd mă întorceam spre casă, nu mă mai întrebam cît de întreagă i-a fost mintea, ci începusem să scormonesc rășina aceea și să înțeleg cum de putuse, amar de vreme, să poarte în el ca suflet cu atîtea crestături și cioturi lăsate de topoarele lumii și de furtunile ei.

Corneliu ȘTEFANACHE

dintr-un „jurnal despre cultură"

despre universul operei

Undeva în *Prelegerile despre poezie*, ținute la Universitatea din Oxford în anul 1909, criticul Andrew Cecil Bradley afirmă : *„Prin natură, poezia nu este nici parte, nici măcar copie, a lumii reale (în sensul comun), ci o lume în sine, independentă, completă, autonomă. Pentru a o poseda pe deplin, e necesar să intri în această lume, să te conformezi legilor ei și să-ți uiți pentru o clipă convingerile, năzuințele și poziția aparte pe care o deții în cealaltă lume reală"*. Peste ani, lui I. A. Richards i se va părea că această opinie reprezintă confirmarea teoretică a separării, a rupturii dintre poezie și realitate, deci dintre poezie și viață, proclamînd tranșant : *„Lumea poeziei nu reprezintă nicidecum o altă realitate decît cea a restului lumii și nu este guvernată de nici o lege specifică și de nici un principiu extramundan"*. Dacă scoatem din discuție „principiul extra-mundan", fiindcă nu este „în chestie", cum ar fi spus Titu Maiorescu, ne rămîne să constatăm modernitatea înaintașului și rigiditatea pozitivistă a contemporanului nostru.

De fapt, lucrurile nu sînt atît de dramatice cum i s-au părut lui I. A. Richards, A. C. Bradley dînd doar consistență teoretică unor convingeri (era să scriem : simțuri) ale creatorilor și nu exclusiv în sfera poeziei, ci în spațiul larg al culturii în general. Într-adevăr, numeroși creatori au simțit, declarînd aceasta, existența operei de artă ca existență a unei lumi autonome, ca dezvoltare a unei alte realități, efective și „naturale". Nu vom căuta, aici, să inventariem, în măsura în care se poate face aceasta, aserțiuni în acest sens din toate epocile și din toate domeniile culturii (deși chiar simplul lor număr ar fi un argument peste care nu s-ar putea ușor trece). Dintre multe posibile, iată una singură, din peisajul nostru, parcă o „adaptare" a gîndului lui Bradley : *„Artistul* — scria Liviu Rebreanu — *nu copiază realitatea niciodată. Realitatea pentru mine a fost numai un pretext pentru a-mi putea crea o altă lume, nouă, cu legile ei, cu întîmplările ei..."* O declară autorul *Răscoalei* și al lui *Ion!* Și ce motive am avea să nu-l

dezbateri

credem pe creator ?! Una dintre cele mai inexplicabile, dar și dăunătoare „superstiții" ale teoreticianului este că se cuvin respinse sau, în cel mai fericit caz, înconjurate cu un teribil zid al neîncrederii afirmațiile „generalizatoare" ale creatorului. Numai că, în fond, faptul că acesta din urmă se sprijină pe o experiență— care nu este atît (sau deloc) una de interpretare și valorizare, cît de elaborare a „obiectului" însuși — nu este în așa măsură incompatibil cu demersul critic pe cît ar dori să fie și pe cît lasă să se înțeleagă că ar fi o anume „teoricrație". Bunul simț ne spune, în ultimă instanță, că realitatea culturală derivă dintr-o esențială bipolaritate : sfera artei, a culturii în ansamblu cuprinde două universuri fără îndoială întretăiate, totuși distincte — cel al operei și cel „provocat", receptat. Dar cît de sigur este bunul simț ? La o cercetare mai atentă, universul operei pare mai degrabă o ipoteză, o virtualitate, poate în sensul unei nicicînd finite sinteze a universurilor receptate. Acel „poate" din frază, ca și precedentul „pare" de altfel, e mai mult decît necesar, întrucît totul e incert, totul e sub semnul supoziției : noi nu „realizăm" în nici o împrejurare ceea ce poate fi sau ceea ce credem a fi universul „pur" al operei. Cel pe care-l „atingem" e cel care ne e „permis", și el se constituie nu doar în funcție de ceea ce „emană" universul operei, ci și de capacitatea noastră de contact și de re-producere, de re-facere. Și, atunci, nu creatorul este (totuși !) cel mai aproape de universul „efectiv" al operei ? Deși condițiile sînt supuse unei puternice dispersii : opera este un „produs", dar dinamica însăși a creației înseamnă mai întîi desprindere de creator și, uneori, chiar „trădarea" acestuia (cazuri celebre !). S-ar părea, așadar, că estetica receptării deține cheile interpretării miracolului viețuirii întru cultură. Că, în orice caz, e singura care se poate sprijini pe realități palpabile. Dar iată că ne vine în minte o situație neelucidată principial pe de-a-ntregul în nici o estetică și care, mai mult, introduce un subtil, dar energic factor perturbator : falsul în artă.

Să invocăm cazul celebru al italianului Alceo Dossena, „creator" de opere de artă *„nu dintr-o SINGURĂ* (subl. aut. — n.n.) *epocă, ci dintr-o perioadă al cărei început respira spiritul lumii antice și în al cărei sfîrșit se simțea suflul Renașterii. Nu era vorba de imitarea servilă a unor originale în limitele cîtorva decenii, ci de opere autentice, create în diverse stiluri artistice, despărțite între ele de un mileniu și jumătate. Copierea n-ar fi constituit o dificultate pentru un copist priceput ; realizarea unor opere quasi-independente în diverse stiluri a presupus însă o reală măiestrie din partea artistului, capabil să imagineze asemenea varietate de opere originale"* (Frank Arnau). Lucrările lui Dossena au primit girul experților, au fost achiziționate, au fost expuse și *admirate*. Adică au trăit viața unor opere *autentice*. La fel s-a întîmplat și cu falsurile lui Han van Meegeren după Vermeer. Privite inițial ca niște reale opere de artă, ele au indus prin receptare un univers artistic de mare intensitate atît în rîndul „inițiaților", cît și în al publicului larg. Dacă vom opera cu mai vechile categorii și concepte ale esteticii, vom spune că „operele" respective nu au fost străine nici de „frumos", nici de „emoția artistică". Ce s-a întîmplat, atunci, la descoperirea lor ca falsuri ? A murit ceva efectiv *în ele ?* Încercînd să înțelegem, vom înțelege doar că, pe durata procesului, ciudățeniile sînt suverane. În fond, „operele" nu s-au schimbat cu nimic, nimic nu a intervenit în structura, în condiția, în materialitatea lor. Dacă există un univers „pur" al operei, atunci continuitatea acestuia e mai presus de discuție. I s-a luat doar „orizontul de așteptare", adică o realitate de după operă, o tensiune exterioară ei, ceva ce opera poate să ia sau să nu ia în posesie. De fapt, ceea ce s-a înlăturat aparține celui ce întîmpină („consumă") opera, acel imponderabil care în aceeași mai veche estetică se numea conștiința valorii ; cu alte cuvinte, o operă de artă (culturală) există atîta timp cît receptorul are convingerea (conștiința) că se află în fața unei opere de artă (culturale). Chiar dubiile sînt periculoase pentru existența artistică.

Numai că posibilitatea anihilării acestei conștiințe prin afirmarea falsului, pe temeiul mecanismului amintit aici, ne strecoară gîndul înspăimîntător că respectiva conștiință poate fi o simplă iluzie, că totul se clădește pe nisip, că suverană e măsura castelelor din Spania. Treptele logice se radicalizează și negația „absolută" iese învingătoare. Fiindcă dacă e adevărat că, din cele aproximativ 3 000 de lucrări aparținînd lui Corot, numai în S.U.A. se află peste... 5 000, atunci toate unitățile noastre de măsură se clatină : opera devine doar pretextul și obiectul unei „credințe despre" ; există numai opera despre care noi credem că există ; chiar dacă opera nu există...

Mircea BRAGA

provincia literară

Înțelesul peiorativ al noțiunii a început parcă, de la o vreme, să se evapore. Nu pentru că nu ar mai exista scriitori provinciali și provincii ale literaturii unde cititorul nu poate pătrunde fără să cunoască un cod al lor anume, particular. Și nici pentru că practica elogiului particularizant, provincial, ca în desemnările curente „scriitor-ieșean", „poet-student" etc., ar fi dispărut cu totul, O literatură națională constituită din aportul marilor provincii istorice a considerat întotdeauna localizarea ca pe un act consubstanțial valorizării, acordînd capitalei locul unei provincii în mod egal privilegiate. Istoria literaturii are dealtfel destule exemple în care, datorită unor circumstanțe speciale, cum au fost cele din prejma primului război mondial, un scriitor sau altul cîștiga mult din bunăvoința publicului prin accentuarea particularităților lui provinciale. Elogiile fiind ulterior temperate, meritele de „autor al locului" au rămas în continuare recunoscute. Pe de altă parte, „locurile" au devenit, multe din ele, „celebre" și chiar „comune" : de la Mircești la Dolhasca, și de la Siliștea-Gumești la Parcul Ioanid (pentru a introduce, în ultimul caz, un mic perimetru din varietatea ținutului bucureștean), ele își dețin, simbolic, literatura. Exemplele s-ar putea înmulți și ar putea fi completate statistic de tabele asupra provinciilor „cel mai bine reprezentate", ca și asupra celor rămase (încă !) în umbră. S-ar dovedi astfel un singur lucru : inutilitatea unei asemenea întreprinderi, făcute cu scopul de a demonstra productivitatea literară a provinciilor (ca și, concomitent, utilitatea unui atlas lingvistic și sociologic avînd ca obiect literatura „cultă"). Omogenizarea spațiului literar, la nivelul exigențelor estetice, este o realitate extra-provincială; stratificarea lui după criterii socio-profesionale este tot o „realitate", complementară celei dintîi. Deși nu uită, de multe ori, să-și exploateze estetic locul de baștină, scriitorul introduce prin chiar acest act un efect de distanțare, în timp ca și în spațiu, dedublindu-se eventual pe sine însuși grație figurii cunoscute a vreunui personaj-narator-băștinaș. În ordinea sentimentelor, nostalgia joacă rolul unui precipitat prin care autorul se „regăsește", adică își construiește prin refracție o identitate. Din acest punct de vedere, călătoriile prilejuiesc cele mai inspirate discursuri ontologice, provincia intrînd astfel în circuitul universal.

Provincia este însă departe de a avea o unică, simplă conotație geografică. Domiciliul comun nu atrage identitatea de opinii, iar invocarea lui în vederea obținerii unei solidarități profesionale ori morale nu duce întotdeauna la obținerea efectului scontat. Atunci cînd apartenența — firească, lipsită de complexe — la o provincie anume se transformă în provincializare deliberată și provincialism programatic, avem de-a face în mod sigur cu un act de egalizare forțată a ierarhiilor valorice, de impunere a unui raționament determinist conform căruia cauza surclasează efectul.

Așa cum spuneam, stigmatul provincialismului în unele din ariile noastre culturale a început să dispară, lăsînd în urmă umbra unor împrejurări istorice. Și, pentru a nu merge cu exemplele prea departe, ar trebui să ne gîndim doar la Iași, unde multă vreme creatorii culturali păreau literalmente striviți de greutatea marilor înaintași și a marilor tradiții. Valoarea lor personală se reducea la funcția modestă de întreținători ai cultului celor vechi, de „urmași" obligați să trăiască din dividendele moștenirii încasate, incapabili să-și impună numele propriu. Fenomenul era urmarea unui lung și anevoios proces de centralizare. Mai puțin dispuși în prezent să plătească tribut mitologiei istorice, individualitatea lor culturală a început să fie într-o măsură mai mare recunoscută, în vreme ce, în mod semnificativ, respectiva mitologie a ajuns de competența, ea însăși recunoscută, a valoroșilor istorici ieșeni. Patriotismul local poate fi acceptat astfel printre bunele sentimente, fără să atragă deformările caricaturale ale provincialismului agresiv.

Mihai Dinu GHEORGHIU

critica reflexivă

Titlul profilului de față încearcă să sublinieze (dacă mai e nevoie), ceea ce se știe de mult, adică virtuțile obligatorii pentru un critic, cînd acesta își propune să judece o carte sau o anume etapă din istoria unei culturi. Paul Zarifopol, numind operația critică drept una dintre cele „mai complexe", invocă noțiunea de „artă a judecării cărților", (v. **Pentru arta literară**, 2, „Minerva", 1971, p. 592), și tot acest prim editor și critic serios al marelui Caragiale afirmă, în continuare, că „arta de a judeca o carte" pentru vechii greci însemna a face **filologie**, termen valabil și astăzi, dacă nu-i restrîngem aria de manifestare și, mai ales, dacă avem în vedere faptul că filosoful Nietzsche care în tinerețe fusese filolog, înțelegea prin **filologie** „arta de a citi încet", considerînd adică structura internă și nuanțele fiecărui cuvînt în parte, precum și fenomenul estetic rezultat din punerea în **relație** (externă și, deopotrivă, internă) a cuvîntului respectiv cu celelalte forme lexicale, ce se cuprind în complexul semantic al propoziției și al frazei. Cu alte cuvinte, filologia — deci critica literară aplicată — presupune, din partea celui care-o exercită, curajul și răbdarea de a silabisi, la modul superior și rafinat, un text literar, științific etc., fie că textele respective sînt vechi, ținînd de spiritualitatea unui alt timp (situație în care atenția și răbdarea se amplifică), fie că ele sînt contemporane cu criticul. Este obligatoriu acest travaliu intelectual, deoarece nu întotdeauna poate fi suficientă înțelegerea exactă și, de aici, explicarea onestă (dar și limitată) a evidențelor unei narațiuni sau a unei poezii ; arta în general și creația desăvîrșită — capodopera — cu deosebire comportă o încifrare, o taină anume care, cel mai adesea, depășește sensibil antenele întîiului sistem de semnalizare. Ansamblul estetic-emoțional comprimat în relația organică a cuvintelor din propoziții și ale acestora în fraze conturează o sensibilitate specială a textului, a cărui viabilitate rezidă în fuziunea internă a ideilor ce trebuiesc dezvăluite. În poezie, dar și unele proze pot fi incluse aici (Eminescu, Creangă, Sadoveanu, Hogaș — la noi), frecvența unor cuvinte, vibrațiile lor acustice determină timbrul fundamental și rezonanța unică, inconfundabilă, a fiecărui subiect creator. Or, criticul literar — filologul — înzestrat cu acest har are menirea de a distinge, din spațiul amorf al mimării, valoarea autentică spre a o impune timpului.

Aceste cîteva observații generale mi-au fost impuse de lectura operei critice de pînă acum a lui Al. Andriescu. Am încercat astfel să stabilesc genul proxim și diferența specifică a cercetărilor filologice pe care autorul **Disocierilor** le-a formulat de-a lungul a peste trei decenii. Debutînd în anul 1950, concomitent, în paginile a două reviste (**Cum vorbim** — publicație destinată scrierilor lingvistice — și în mensualul de atunci **Iașul nou**), Al. Andriescu a înțeles de la început, și în profunzime, faptul că **limba** este factorul prim și esențial prin care se materializează opera literară, motiv pentru care critica (judecata, direcționată orizontal, asupra valorii textului) se cuprinde în verticalitatea cuprinzătoare a cercetării filologice. De aceea, paralel cu susținerea unor rubrici permanente (cronică literară) în paginile unor periodice literare și de cultură („Iașul literar", „Convorbiri literare", „Cronica", „Ateneu", „Luceafărul", „România literară" etc.), desfășoară o bogată și remarcabilă activitate de exegeză larg filologică publicînd ample studii de critică literară aplicată (asupra stilului îndeosebi) în cuprinsul unor tomuri de specialitate (și ele periodice), cum sînt : „Limba română", „Limbă și literatură", **Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza"**, „Studii și cercetări științifice", „Manuscriptum", „Cahiers roumains d'études littéraires", „Anuarul de filologie" ș.a. Activitatea academică a criticului (este profesor la Universitatea din Iași și decan al Facultății de filologie) l-a determinat să-și extindă preocupările și asupra unor discipline aderente ca, de pildă, Stilistica și Istoria limbii române literare, cursuri ținute în fața studenților. Cercetările efectuate în aceste direcții s-au concretizat în următoarele studii : „Despre traducerea poetică" (1955), „Specificul artei argheziene" (1956), „Contribuția marilor cronicari moldoveni și munteni la dezvoltarea limbii literare" (1957), „Sobrietatea stilistică și realismul lui Liviu Rebreanu" (1957), „Funcția stilistică a izolărilor livrești" (1958), „Cercetarea stilurilor limbii române literare" (1960), „Stilistica în perspectiva criticii literare și a lingvisticii" (1962), „Eufonii arhaice în limbajul eminescian" (1975), „Cenzura ironică în stilul lui Duiliu Zamfirescu (1977) etc., fiecare în parte și toate la un loc relevînd accesul exegetului la ceea ce este esențial în dezvoltarea evoluției dialectice a limbii și literaturii române. Interpretarea stilistică a operei și situarea precisă a acesteia în sistemul cultural al momentului i-a prilejuit lui Al. Andriescu nu numai scrutarea largă a tuturor raporturilor dintre spiritualitatea concretă și deschiderile evolutive ale individualității artistice, ci și diagnosticarea exactă a combustiilor estetice ce se cuprind în roca durabilă care este limba română literară. Abordarea literaturii (poezia, proza, critica) este vorba de activitatea de cronicar literar, desfășurată cu pasiune constantă de profesorul Al. Andriescu, are loc sub auspiciile acelorași cuprinzătoare perspective deschise de viziunea filologică asupra creației, ceea ce facilitează dezvăluirea sensurilor multiple sub care ni se relevă operele desăvîrșite. De la Ion Barbu, Camil Petrescu, Ion Vinea, Tudor Arghezi, Mihai Eminescu, Mihail Sadoveanu, Titu Maiorescu, Lucian Blaga, Alexandru Macedonski, George Bacovia etc., la Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Horia Zilieru, Ioanid Romanescu, George Bălăiță, Nicolae Turtureanu, Paul Balahur ș.a., autorul **Reliefului critic contemporan** pătrunde cu acuitate în substanța intimă a operelor, formulînd aprecieri noi asupra creațiilor mineralizate deja de trecerea furtunoasă a timpului, pentru a întări legătura istorică existentă între scriitorii deveniți clasici și valorile artistice ale prezentului. De altfel, cu excepția volumului intitulat **Limba presei românești în secolul al XIX-lea**(„Junimea", 1979),

cum, ce, cît?

opinii

M-am întrebat adesea cît trebuie să știe (să vrea să știe) un tînăr. În primul rînd de care tînăr este vorba? Dacă e vorba de junele care vrea să perpetueze ceva ce aduce pe ici pe colo cu critica literară m-aș mulțumi să aibă știință o brumă (bună) de franceză, ceva mai multișor germană și eminent limba română (nu i-ar strica nici un pospai de engleză ori spaniolă, la alegere sau nu). Cei mai buni comentatori ai lui Kafka sînt francezii (critici de limbă franceză), fapt asemănător pe alt plan cu cazul lui Nietzsche. Nemții cînd scriu despre ultimul bat cîmpii cu grație, franțujii nu-și încurcă ogarii prin hățișuri și pun mîna pe vînat de-ndată. Dar să revin. Nu voi comite blasfemia să afirm cum că prea multă cărturărie e sărăcia criticului literar sau hermeneutului — ar însemna să arunc cu pietre în ograda proprie — dar am impresia că în acest domeniu cată a urma mai degrabă sfatul lui Montaigne decît pe al altora.

Nu citim și buchisim autorii și tractatele lor roase de molii pentru a avea ce vinde în piață. Tot lucruri știute de toată clientela. Asta va să zică a muta cartofii dintr-un sac într-altul. În ce mă privește prefer să citesc de unul singur pe Barthes, n-am nevoie de argați ca să-mi țesale în numele meu bidiviul. Să mă întorc la Montaigne. Seniorul cel mărunțel și năzdrăvan și smintit din țîțîni, cum singur se zugrăvește (fost-a și el întru filosoficească treabă un *morosophos*, cum (i-)ar fi zis Rabelais) a luat seama cum că nu faci comerț bun pe principiul trocului. Nimeni nu vinde cartofi pe cartofi, sau varză de Bruxelles tot pe varză de Bruxelles. Dacă tot ne ostenim vederea cată să obținem oarece folos; și folosul nu-i altul decît ascuțirea minții. Dacă la prînz consumăm Plutarch, sau alt fel de bucate, iar ea deseară Julia Kristeva, cată să avem grijă de o bună mistuire. Citim ca să fim mai ascuțiți la minte nu mai științoși. În fond cam tot ce citim în proporție de, zic și eu o năstrușnicie la întîmplare, 120% cum am finit degrabă am și uitat. Și nu-i tocmai rău că e așa... Cîte deziluzii n-avut-am în privința „descoperirilor" asa zicînd originale. Răsfoiești într-o bună zi o carte și bagi sama că trebșoara a făcut-o cu mai mult spor și mai repede altul. Și-ți vine cîteodată a afurisi că nu i-ai luat-o înainte cu... nașterea. Ca să dau ca exemplu o cestiune amărîtă, chiar zilele trecute recitind Jurnalul lui Radu Petrescu, mi-a căzut fisa, vorba lui Alexandru Paleologu, pe o „idee".

De fapt rumegam mai de mult la ea. O rezum cam așa: condiția unei vieți care cearcă a fi (a deveni) *un destin*, *id est* a se împlini, este „cercul vicios". Extaz, agonie... Căci cel ce spus-a *werde was du bist!*, nu tocmai ideea mea a brodit-o și încă și într-o limbă străină? Ca să nu mai amintesc acel articol de vîlvă în epocă *Un om fără destin*, care exact asta spunea: politropia, risipirea, lipsa ideilor „fixe", nu fac decît să rateze (să reteze) sensul unei vieți. Iar Radu Petrescu, nu mi-e rușine să divulg pagina, tot asta afirmă, punînd în paralelă *viețile lineare*, mai spectaculoase, dar pe cît de spectaculoase pe atît de calpe, cu cele care fac un *syn-loghismos*, un silogism, o învîrtire, adică *un cerc vicios*, mai pline, vieți care au acces la sensul căutat (tocmai pentru că au migrat *întru el*). Termenii, în parte, îmi aparțin, dar ideea lui Radu Petrescu aproximativ *aceasta* este și invit pe cititorul care are răbdare să mă pună la probă și să verifice pasagiul (*A treia dimensiune*, Ed. Cartea Românească, 1984, p. 308). Și Gabriel Liiceanu meditînd asupra celor două specii de ratare în cultură a țintit drept în miez problema. Să nu uităm însă întreprinderea grădinăritului. Bun grădinar nu-i acela care cultivă pe un petec de pămînt și cartofi și verze de Bruxelles, ci acela care se specializează (a nu știu cîta diviziune socială a muncii va fi fiind și această *trouvaille* a mea) pe un singur soi de verdețuri. Așadar, nu pentru a ne îmbuiba creierul citim ci tocmai pe dos, pentru a-l face mai subțire și elastic. Dar tînărul de astăzi aflat în fața maldărului de cărți (și acestea *fundamentale* trebuie să fie!) mai este confruntat cu un problem mult mai grav. Normalul cată a fi atacat cu o Idee, zice Constantin Noica, altfel se prăbușește peste tine și te sufocă. Perfect! Dar și mai perfect ar fi fost dacă filosoful nostru ne-ar fi arătat meșteșugul de a accede la ideea prolegomenicească... înainte de a ne vîrî „în vintrea nemărginită a Bibliotecii" (ca să folosesc o expresie furată din Eco). Mă rog; există de multișor ideea... ideilor înnăscute, cum ne învață la școală dascălii noștri, dar lăsîndu-l pe Descartes la o parte a tarabei, cum putem ataca *ab initio* grămada (lui Eubulide!) de (h)opuri cu o idee, cînd ideea vine... mîncînd, nu pică din cer?

Firește, cercul este ușor de constatat și de evitat în acest caz. Așa cum interpretarea e concomitentă cu traducerea (chit că amîndouă purced din aceeași sămînță elinească), așijderea și Ideea se încheagă totdeodată cu lectura. Dar tînărului cată să-i explici asta și încă multe altele. Și de vreme ce-i explici, vine și... ideea „gurului".

Prin urmare, pentru a citi *mult* și *bine* nu-i de sațiu... a citi mult și bine. Junele inocent are nevoie de o idee. Ca s-o afle și *să-i dea numele său* cată să străbată labirintul Bibliotecii. Fi-va el mîncat de Minotaur sau fi-va invers? Aceasta-i întrebarea! Dar nu asta, sau poate și asta, importă, ci altceva. Tot seniorul de Montaigne ne scoate din încîlceală. Ideea aflată din cărți nu e ideea ta, încă nu poartă numele tău. Aici autorul *Eseurilor* are dreptate să facă adaos. Pescuim ideea nu pentru ea însăși, și nu pentru a putea ataca Basilevusa bucoavnelor, pe post de tun al lui Orban, ci pentru a ne fi de hrană, pentru a o altera — premisă necesară pentru o bună a-similare. Ideea va fi Tu! Să mai fac o dată ocol și să revin la *cîte* idei e recomandabil a cultiva al nostru tînăr care la eseu învață cum să-nnoade ița. Aflat în fața „harababurii" montaigneene tînărul va crede poate că acolo, în cele *Eseuri*, de vreme ce numărul lor e legiune și temele (sau ideile, dacă preferați) sînt legiune. Tocmai că din contra stau lucrurile. *N-am aflat mai mult de două*, ceea ce nu înseamnă că turbinca autorului este săracă. Una, cum e și natural, este tema morții, în deșert des-bătută în cărțile filosoficești, și ceastălaltă bunădispoziția (am comentat-o rîndul trecut). Eseistul cel vechi se ajută și de un truc etimologic. Gasconul nostru știutor de ceva italiană (firește suficient de imperfect pentru a uza de ea în chipul cel mai savuros cu putință în jurnalul său de călătorie) observase cum că *tristezza* va să zică atît *tristețe* cît și *răutate sufletească*. Ei bine, dacă lumea va crede că eseurile sale seamănă mai degrabă cu haosul decît cu ceva articulat, amarnic se va înșela. Toată această „frivolă" *battre la campagne* a Seniorului nu țintește totuși decît două-trei teme esențiale.

Dar bag seama că vorbesc mai mult despre venerabili decît despre tineri, despre *cît* trebuie să știe, *ce* trebuie să știe și *cum* trebuie să știe pentru a face ceva pe lume. Gaură-n cer e greu de făcut. Să căutăm dară să facem din viață măcar (dacă pentru lucrul scriptoricesc n-avem învrednicire) un silogism.

Valeriu GHERGHEL

shakespeare cel tînăr

Cînd am intrat, stăpînit de emoție, pe poarta ca de Cetate medievală a cimitirului Novodevicie din Moscova, primul gînd și prima dorință au fost să mă opresc la mormîntul lui Cehov. Venind pe jos, pe malul Moscovei, de la hotelul Ucraina pînă aici, îmi amintisem scene, figuri și replici din teatrul și proza cehoviană și, ca de atîtea ori în ocazii similare, îmi era parcă teamă să nu fiu dezamăgit. De ce? De cine? Nu știu. Ceea ce știu e că nu-mi plac demitizările, fie ele și involuntare, fie ele și bine intenționate, nu pot suporta să văd mitul coborît, dintr-o cauză sau alta, în praful existenței cotidiene ori întunecat de prejudecăți și de meschine convenții sociale. Poate și pentru că — așa cum observa odată Dumitru Radu Popescu — mitul nu e niciodată pesimist. Am fost însă fericit (cuvîntul este oare potrivit!?) să descopăr o perfectă consonanță între austeritatea acelui semn al trecerii lui Cehov pe pămînt și simplitatea genială a operei sale. A murit, cum se știe, în dimineața veacului nostru (1904), la numai 44 de ani, fiind contemporan cu Eminescu, avînd 29 de ani la moartea celui mai mare poet al românilor; era deci cu un deceniu mai tînăr. Cum va fi fost atunci în Moscova începutului de secol cînd în vestitul cimitir, adevărat Pantheon al Rusiei, trei femei îndurerate — mama, sora și soția lui Cehov — vegheau proaspătul mormînt al lui Antoșa? Cîte ceva aveam să mai aflu recent citind în România literară **un fragment din cartea în care academicianul francez Henri Troyat, incomparabilul biograf al unor mari scriitori ruși, a înțeles că trebuie să marcheze în inima bătrînei Europe, pe care Cehov a cucerit-o demult, cei 125 de ani de la nașterea creatorului** Unchiului Vanea **și al atîtor altor capodopere. Căci anul acesta, în calendarul literar mondial, este anul Cehov.**

...Privesc monumentul, impunător, repet, prin austeritate, sugestivul trident, florile proaspete, mereu proaspete și modestul grilaj de fier ce-l înconjoară. Nimic din somptuozitatea ridicolă prin care unii cred sau speră să (-și) prelungească, dacă nu cumva să-și consolideze, posteritatea. La cîțiva metri, vizavi de Cehov, un alt titan al literaturii ruse și universale — Gogol. Pe o placă de marmură, o inscripție atestă „veșnica recunoștință" a statului sovietic față de ctitorul romanului rus modern (Suflete moarte**), față de artistul a cărui operă a intrat în mitologia omenirii. E o după-amiază de iulie. Moscova pare un cazan încins. La Novodevicie aerul e însă răcoros. Atmosfera de ciudată intimitate a cimitirului înțesat cu arbori umbroși și străjuit de mănăstirea ale cărei clo-**

contexte

potnițe aurite strălucesc în soarele orbitor al miezului de vară, este propice meditației și rememorărilor... Mă aflu atît de aproape de Cehov și de Gogol. Îmi propun ca următorul popas să-l fac la mormîntul lui Șukșin. Dar deocamdată nu mă pot desprinde de lumea celui care și-a încheiat, și el, aici, scurta traiectorie terestră. Într-un iulie toropit de căldură și de praf. Abia acum, cînd scriu aceste rînduri, îmi dau seama că era 8 iulie, înainte deci cu o zi de împlinirea a 80 de ani de la bizara înmormîntare cum o descrie Henri Troyat și cum o evocă în Amintirile **sale Gorki, căruia în acea zi de vară moscovită „i se părea că nimeni în jurul lui nu-și dădea seama de importanța pierderii pe care o suferise Rusia".**

Teribilă vecinătate în eternitate cea dintre Cehov și Gogol. Mă gîndesc la aerul de ceremonioasă familiaritate cu care eroii lui Cehov îl evocă și-l invocă pe Gogol ca, de altfel, și pe alți mari scriitori. Într-una dintre cele mai dense, mai dramatice scene din Unchiul Vanea, **Serebreakov, universitarul carierist, impostor, compilator steril, care, timp de o viață, a rumegat părerile altora și a scris cărți despre ceea ce oamenii inteligenți știu de mult, convoacă întreaga familie pentru a-i comunica planul său de vîndere a moșiei, începînd cinic și șocîndu-i pe toți cu o celebră replică din** Revizorul **lui Gogol: „V-am poftit, domnilor, pentru a vă aduce la cunoștință că vine la noi un revizor". Cînd Verșinin (din** Trei surori**) îi spune Mașei: „Și totuși, ce păcat că s-a dus tinerețea!", Mașa îi răspunde: „Gogol spunea «Plicticos lucru să trăiești pe lume, domnilor!»", și tot Mașa după ce mărturisește surorilor ei cît de mult îl iubește pe Verșinin, încheie astfel, vrînd parcă să salveze dezvăluirea ei de orice undă de ridicol și impudoare: „Acum v-am spus tot... acum o să tac... Voi grăi numai ca nebunul lui Gogol: Tăcere, tăcere:...". Un alt personaj din** Trei surori **este convins, și o declară mereu cu mîndrie, că are caracterul lui Lermontov. Cît de adînc omenească, aș zice contaminantă prin sinceritatea și logica ei implacabilă, este această implorare de o bărbătească poezie a lui Astrov, neobositul medic și ecologist din** Unchiul Vanea, **către frumoasa, nefericita și orgolioasa Elena Andreevna: „Rămîi te rog... Recunoaște că pe lumea asta n-ai nimic de făcut, n-ai nici un țel în viață, că nimic nu-ți trezește interes și mai curînd sau mai tîrziu, inevitabil ai să cedezi simțurilor. Și atunci decît la Harkov sau la Kursk, sau în altă parte, e mai bine aici, în mijlocul naturii. Cel puțin e poetic, toamna e atît de frumoasă... Avem aici ocolul silvic, conace căzute în ruină, în stilul lui** Turgheniev**..." (s.n.). Superlativul absolut al poeziei, al romantismului unui peisaj, omul cu instinctele sănătoase, care este acest fermecător medic de județ, îl găsește în universul celui ce a scris** O lună la țară. **„Dacă aș fi dus o existență normală — regretă Voinițki, (**Unchiul Vanea**), exprimînd un sfîșietor sentiment al ratării (numai oamenii superiori pot trăi plenar acest sentiment!) — ar fi ieșit din mine poate un Schopenhauer sau un Dostoievski..." Lumea lui Cehov este și lumea literaturii, a culturii și ar fi poate deosebit de interesantă o lectură a operei sale din această perspectivă.**

La mormîntul unui demiurg te copleșește întotdeauna viața, lumea plăsmuită de el, niciodată atinsă de neiertătorul timp. Și ce obsesie a timpului, a trecerii lui ireparabile este în literatura cehoviană! „Toată Rusia e livada noastră" — proclamă Trofimov (Livada de vișini**). Dar livada lui Cehov? Astăzi, ea se extinde la suprafața planetei, are dimensiunile umanității, la mormîntul lui Cehov, rememorînd crîmpeie din lumea teatrului său, piatră de încercare pentru orice regizor de oricînd și de oriunde, nu mi-am putut reprima plăcerea unei parafraze. Dacă Victor Hugo îl numea pe Eschil — Shakespeare cel Bătrîn, nimic mai logic și mai adevărat decît că A. P. Cehov este Shakespeare cel Tînăr.**

Constantin COROIU

poezia, astăzi: noua lirică feminină

În cuprinsul acelei „geografii a diversității" care este poezia românească de astăzi un compartiment important îl ocupă lirica feminină. Nu acord ultimei sintagme din propoziția anterioară nici un fel de nuanță peiorativă. De altfel, ar fi și imposibil de acordat o asemenea nuanță fie și numai dacă ne gîndim că în categoria respectivă se integrează autoare precum Nina Cassian, Ana Blandiana, Florența Albu, Constanța Buzea, Grete Tartler, Angela Marinescu, Ileana Mălăncioiu, Nora Iuga, Daniela Crăsnaru sau Gabriela Negreanu. Dar nu aceste autoare, pe deplin consacrate, formează obiectul articolului meu, ci un grup de tinere poete care au venit să completeze această tradiție a poeziei noastre în ultimii patru-cinci ani. Mă refer, deci, la: Magdalena Ghica (*Hipermateria*, Cartea Românească, 1980), Mariana Marin (*Un război de o sută de ani*, Albatros, 1981 și grupajul din *Cinci*, Litera, 1982), Marta Petreu (*Aduceți verbele*, 1981, și *Dimineața tinerelor doamne*, 1983, ambele Cartea Românească), Mariana Bojan (*Îmblînzitorul de păpuși*, 1981, și *Haina de cînepă*, 1983, Dacia), Mariana Codruț (*Măceșul din magazia de lemne*, Junimea, 1982), Elena Ștefoi (*Linia de plutire*, Cartea Românească, 1983) și Doina-Mihaela Sava (*Cîntece pentru șarpele casei*, Junimea, 1984), autoare ale căror cărți le-am comentat în momentul apariției și care, prin calitățile poeziei propuse, se pretează la o încercare de privire sintetică.

Comparativ cu lirismul feminin anterior, aceste poete marchează o anume mutație la nivelul concepției asupra poeziei. Cu poezia lor, sîntem destul de departe și de suavitățile eterate (de n-o fi un pleonasm aici!) ale Anei Blandiana, și de duritatea bine temperată a Angelei Marinescu sau a Ilenei Mălăncioiu, și de lirismul oarecum cultural al unor Nora Iuga sau Grete Tartler, ca și de gravitatea ludică a Ninei Cassian (poete, de altfel, foarte valoroase, pe linia lirismului propus).

Tinerele autoare amintite sînt adeptele unui lirism mai vehement în atitudine, violent în expresie (cel mai adesea), puternic și — aș zice — foarte material senzualizat, mai degrabă deziluzionat decît martor al iluziei. El se constituie printr-un refuz al chipului cioplit și printr-o altă formă de receptare a faptului cultural — în cazul lor, ca și în acela al colegilor de generație, livrescul devine o formă de viață. Așa cum s-a putut observa încă din volumul de debut al Magdalenei Ghica (și cum se poate verifica pe parcursul celorlalte volume amintite), „spațiul poemului" este un fel de *hiper-spațiu* atotcuprinzător, deși identificabil — ca în vechile texte gnostice — cu corpul omenesc: „trupul — istoria unei vieți paralele", avînd „numai trei dimensiuni — greutate, iubire, moarte". Corpul cosmicizat sau — ceea ce e aproape același lucru — cosmosul antropomorfizat. Oscilînd neîntrerupt între *eros* și *thanatos* (aflate în intimă legătură, ca, altădată, la o Magda Isanos ori la Sylvia Plath), încărcat de corporalitate, uzînd de un limbaj cînd hipermaterializat, cînd de o jucată inefabilitate, poezia acestor autoare este — în același timp — apocalipsă și soteriologie, distrugere și resurecție, deziluzie și speranță lucidă, aceea de după deziluzie și nu dinaintea ei.

Un mare număr de poeme din creația lor sînt „poeme de dragoste", dar vechea retorică a iubirii (ca și la colegul lor de generație Mircea Cărtărescu în *Poeme de amor*) este subvertată încă din titlurile poemelor. Întîlnim, chiar la o superficială răsfoire a sumarelor, titluri precum: *Unic poem de dragoste* și *Ultimul poem de dragoste în grădina cu trandafiri* (Mariana Marin), *Poeme despre dragoste* (Mariana Codruț), *Scrisori către dragostea unui bărbat* (Marta Petreu), *Speciile nevoiașe ale iubirii* (Mariana Bojan) sau — excepțional titlu, ca și poemul care-i urmează — *Poem de dragoste cum o fi* (Elena Ștefoi). Este vorba, mai peste tot, de un eros problematic, supus agresiunii și provizoratului, căruia — nu de puține ori — i se refuză pînă și împlinirea thanatică: „și eu iubindu-te / ca pe o parte bolnavă a trupului meu // Îmi propun reveria amintirea întîmplătoare / Oh! blîndă epidermă / schimbată zi de zi fără durere" (Marta Petreu); „Vrei să împarți cu mine ghilotina / l-am întrebat / Vrei tu asta i-am șoptit. / Călăul ne-a privit un timp / și a continuat să mărșăluiască în jurul nostru / pînă cînd mîna lui a devenit dublă". (Mariana Marin); „Speciile nevoiașe ale iubirii / ne însoțesc prin civilizații auguste. / Sîngele lor înaintează în moarte / prin muguri zănateci". (Mariana Bojan), deși — în ciuda faptului că „aud viermele urcînd" — ea, dragostea, ne instruiește Mariana Codruț, rămîne „coloana vertebrală". Dragostea și extincția: „acest fragil păianjen aducînd / a moarte uneori sau a iubire /ne suge sîngele nespus de blînd / fără putință de împotrivire" (Doina-Mihaela Sava).

Este aceasta o poezie care nu evită — ba dimpotrivă, aș spune — paradoxul și oximoronul (existența însăși, autoarele noastre o știu prea bine, este paradoxală, oximoronică, contradictorie): „vino, pradă stăpînă, în ceara / nopții impure, preaclare", „O flacără întunecată și pură / înconjură ființa ta" (Mariana Codruț), „Caldă cade peste mine zăpada", „Dragostea noastră — un exercițiu stilistic", „Să vorbesc / dinlăuntrul zăpezii ca dintr-o carne îndrăgostită" (Marta Petreu), „nesfîrșita bunătate a morții" (Mariana Marin). Acest tip de poezie este însă paradoxală și oximoronică nu doar la nivelul pur stilistic al textului, dar chiar în concepția sa de profunzime, în acea simultaneitate a stărilor contradictorii pe care o explorează. Este un lirism intens autoscopic realizat însă printr-o foarte expertă manipulare a corporalității limbajului, prin abilitatea deviațiilor de sens și a dislocărilor sintactice introduse în discurs și, nu în ultimul rînd, prin ceea ce s-ar putea numi percepția multiplă și instantanee a realității: „Spre binele binelui nostru promit să-mi răsfăț / ca pe-un prunc simțul realității, să-l cîntăresc zilnic / și să-i arăt punctele cardinale ale dezordinii, promit / să-l răsfăț chiar dacă am mărturisit uneori că mă zbat într-o groapă comună în care / nu mai încape nici măcar un singur cuvînt" (Elena Ștefoi) sau „Măcelarul în ușa magazinului său / întinde carne însîngerată și crudă / trecătorilor, în cerul amiezii. // Și între atîtea jertfe / cine mai deosebește sîngele / său de sîngele hranei / ce se azvîrle continuu pe străzi?" (*Poezia*, Magdalena Ghica). Și, într-adevăr, supus perpetuului pelicanism, cînd începe /încetează poetul să-și ofere propriul său sînge? Căci, înainte de a se îmbrăca în haina cuvintelor, poezia este scrisă cu propriul sînge, cu propriul corp gîndit.

O poezie a Marianei Codruț, polemică nu doar în subtext („acum tinerii mei camarazi / scutură poezia / ca pe un bolnav închipuit / ei scriu despre creier / despre moarte și fericire / și despre toate organele ascunse / — tabu-uri îmbătrînite. / disecă dur, fără grație. / cauterizare forțată. / totul într-o desăvîrșită lipsă de îndoială, reinventînd albul"). mi se pare a simboliza, în simetrie inversă, arta poetică a acestor tinere autoare, o artă poetică care produce o poezie de indiscutabilă prospețime, care disecă, dar cu infinită grație, evită cauterizările în favoarea unor tratamente naturale și, mai ales, reinventează — dincolo de orice maniheism rudimentar — „griurile", nuanțele, stările contradictorii ale ființei. Un lirism care arareori — și atunci precizia chirurgicală scuză simplitatea procedeului — numește și, cel mai adesea, sugerează, evocă/invocă, pe temeiul unei admirabile sinteze între memorie-trăire-imaginație, ce mi se pare semnul cel mai sigur al poeziei adevărate. „Își lovea memoria cu o nuia de sticlă", spune o altă poetă (Mariana Marin), și versul acesta mi se pare a fi emblematic pentru întregul lirism analizat pe parcursul articolului de față.

Autoarele comentate pe parcursul acestui text nu sînt, desigur, toate cele care au intrat în poezie după 1980, dar — fără îndoială — sînt dintre cele mai importante (ecoul cărților lor, numeroasele premii etc., sînt probe convingătoare) și, deci, putem socoti că alcătuiesc un eșantion reprezentativ pentru lirismul feminin cel mai recent. Mi-ar fi plăcut, de asemenea, după cele citite în presă sau în culegeri colective, să comentez și autoare care nu au încă volume publicate (sau ale căror volume nu mi-au căzut în mînă), cum ar fi Ioana Bălan, Maria Mailat, Denisa Comănescu, Tamara Pintilie, Carmelia Leonte, Smaranda Cosmin sau Carmen Firan. Mă consolez cu gîndul că nu acesta este ultimul prilej de a mă apleca asupra poeziei tinerelor autoare contemporane.

Liviu ANTONESEI

dedicat, cum indică și titlul, posibilităților prin care presa cotidiană a reflectat realitățile veacului trecut, celelalte trei cărți semnate de Al. Andriescu (**Disocieri**, 1973, **Relief critic contemporan**, 1974, **Stil și limbaj**, 1977) au o continuitate evidentă, constituind, în ansamblul lor, un elastic tratat de istorie literară, care, eludînd canoanele rigide ale manualelor didactice, exprimă nu atît minuțiile cenușii ale școlasticii, cît mai ales universul viu și dialectic al spiritualității românești.

Remarcabile sînt, de asemenea, edițiile alcătuite și comentate de profesorul Al. Andriescu. Studiile introductive la unele dintre acestea (cele trei volume din **Opera** lui Gib I. Mihăescu, apărute la Editura „Minerva" între 1976—1980) sînt adevărate micromonografii privitoare la viața și opera scriitorului editat. Tot o micromonografie este și studiul care ne introduce în opera poetică a lui Dosoftei (**Opere I**, ediție critică de N. A. Ursu, („Minerva", 1978), precum și **Prefața** la ediția „Alăuta românească" („Minerva", 1970).

Revenind la Ediția Dosofei trebuie subliniat faptul că Al. Andriescu este primul critic și istoric literar care, printr-o temeinică analiză filologică și stilistică, repune poezia marelui cărturar moldovean în drepturile ei legitime. **Ediția** critică a operei lui Gib I. Mihăescu alcătuită de Al. Andriescu beneficiază nu numai de exegeza introductivă a editorului, ci și de un bogat aparat critic (note și comentarii) care ne introduc în laboratorul de creație al prozatorului. Acuratețea filologică și restituirea fidelă a textului (după minuțioase confruntări și cercetări de arhivă) fac din această ediție un model de cum trebuie să procedeze oricare dintre editorii scriitorilor noștri clasici. Privită în totalitatea ei, exegeza critică a profesorului Al. Andriescu se distinge prin comprehensiune și probitate intelectuală, autorul dîndu-ne adevărate lecții de judecată reflexivă a fenomenului literar clasic și contemporan.

Virgil CUȚITARU

istorie literară

g. călinescu

• mărturii documentare

Așa după cum am arătat și cu alt prilej (vezi „Convorbiri literare“ nr. 6/1979) arhiva Universității ieșene cuprinde nenumărate mărturii scrise despre activitatea renumitului critic, istoric literar, eseist, romancier și poet G. Călinescu. Anii petrecuți la Iași s-au dovedit fructuoși și e deajuns simpla lectură a memoriului său de activitate, întocmit în 25 ianuarie 1939, pentru a ne convinge. Sînt înșiruite aici cele două monografii dedicate lui Creangă și Eminescu, ultima ajunsă la a treia ediție, volumul de Poezii, romanul Enigma Otiliei, cursul de poezie și de tehnică critică ținut la Facultatea de Litere și Filozofie și ediția critică a versurilor lui Eminescu. Celelalte documente pe care le publicăm acum ne dezvăluie cîte ceva din participările lui Călinescu la manifestările cu caracter cultural și științific. În unele dintre ele este vorba de conferințele sale ținute cu prilejul semicentenarului morții lui Eminescu, o alta dedicată fostului profesor Ch. Drouhet, în care se ocupă de studiile de literatură comparată ale acestuia din urmă, sau aceea intitulată Poezia lucrurilor din casă, opțiune făcută la rugămintea doamnei Maria Iordan, președinta Societății „Cantina școlară“. În rîndul informațiilor interesante am putea trece și desemnarea sa, alături de profesorul Octav Botez, de către Consiliul profesoral al Facultății de Litere pentru a participa la Congresul de estetică ce avea loc în 1940 la Budapesta. Și, în fine, ultimele două documente ilustrează eforturile făcute de Călinescu în vederea apariției monumentalei sale lucrări, Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent.

D. IVĂNESCU

I

*

Memoriu asupra activității mele științifice în 1937—1938.

Întrucît am fost numit în învățămîntul superior la 1 octombrie 1937, găsesc că se cuvine să amintesc numai activitatea din anul academic trecut, care e următoarea :

Curs de poezie și de tehnică critică ținut la Facultatea de Litere în anul școlar 1937/38. Acest curs revăzut a format conținutul unui volum ce se află sub presă în Editura fundației „regele Carol II“.

Viața lui Ion Creangă. București, Fundația „regele Carol II“.

Viața lui Mihai Eminescu, ed. III, București, Fundația „regele Carol II“.

Lucrare nouă sub aspect științific, de astă dată cu aparat critic și informație sporită.

Ediție critică a poeziilor lui M. Eminescu, București, Editura „Naționala — Ciornei“.

Numeroase articole de istorie literară (adesea cu inedite) și de critică în „Revista fundațiilor regale“, „Viața românească“ și „Adevărul literar“.

Alte opere tipărite ca Poesii, Enigma Otiliei, roman, au numai caracter literar.

25.I.1939

G. CALINESCU

Conf. de estetică și critică literară

Arh. St. Iași, fond Universitatea „Al. I. Cuza“, Facultatea de Litere, dosar 1/1939, f. 224. Original.

II

Academia Mihăileană din Iași
Facultatea de Litere și Filozofie
28 aprilie 1939

*

Domnule Rector,

Am onoarea a vă ruga să binevoiți a pune la dispoziția Facultății noastre aula Universității în zilele de 7, 14, 21 și 28 mai a.c., orele 5. p. m., cînd se vor ține cele patru conferințe pentru comemorarea semicentenarului morții lui Mihai Eminescu.

Conferințele vor fi ținute respectiv de domnii conf. G. Călinescu și domnii prof. O. Botez, I. M. Marinescu și I. Iordan.

Decan,

I. IORDAN

Dumisale domnului rector al Universității Mihăilene Iași

Arh. St. Iași, fond Universitatea „Al. I. Cuza“, Rectoratul, dosar 2/1939, f. 662. Original.

III

Universitatea Mihăileană din Iași
Facultatea de Litere
și Filozofie
Nr. 806 din 18.X.1939

*

Domnule rector,

Răspunzînd adresei dumneavoastră nr. 687/1939 avem onoarea a vă face cunoscut că în ședința de la 17 octombrie 1939, consiliul profesoral al Facultății noastre a desemnat pe domnul profesor Octav Botez și domnul conferențiar G. Călinescu să reprezinte facultatea la Congresul de estetică ce se va ține la Budapesta în anul 1940.

Decan

I. M. MORUZI

Secretar,

Mihai UNGUREANU

D-sale domnului rector al Universității Mihăilene din Iași.

Arh. St. Iași, fond Universitatea „Al. I. Cuza“, Rectoratul, dosar 26/1939, f. 4. Original.

IV

*

7 martie 1940

Domnului profesor G. Călinescu

Avem onoarea a vă aduce la cunoștință că în ședința de la 6 martie 1940, Consiliul profesoral al Facultății noastre a decis comemorarea regretatului Gh. Drouhet, fost profesor și la Facultatea noastră.

Comemorarea va avea loc în ziua de 31 martie 1940, ora 11 a. m. în amfiteatrul I al Facultății.

Consiliul v-a delegat și pe dumneavoastră să luați cuvîntul la această solemnitate, vorbind despre Studiile de literatură comparată ale regretatului profesor, care a ilustrat timp de 8 ani de zile catedra de Limba și literatura franceză de la Facultatea noastră.

Vă rugăm să binevoiți a ne comunica neîntîrziat adeziunea dumneavoastră.

Decan

I. M. MARINESCU

Arh. St. Iași, fond Universitatea „Al. I. Cuza“, Rectoratul, dosar 8/1940, f. 30. Copie.

V

Societatea „Cantina școlară din Iași“
Nr. 280 din 8 martie 1940

*

Domnule rector,

Avem onoarea a vă ruga să binevoiți a ne aproba aula Universității pentru ziua de 31 martie a.c., orele 17 (5 p. m.) pentru o conferință a domnului profesor universitar Gh. Călinescu, ținută în folosul societății noastre.

Subiectul conferinței va fi comunicat la vreme. („Poezia lucrurilor din casă“).

Vă mulțumim pentru binevoitorul domniei voastre sprijin.

Președinta

M. IORDAN

Secretară,

A. COSTINESCU

Domnului rector al Universității din Iași

[Rezoluție]

16.III.1940. Se aprobă, Dr. I. Tănăsescu

Arh. St. Iași, fond Universitatea „Al. I. Cuza“, Rectoratul, dosar 2/1940, f. 228. Original.

VI

Ministerul Educației Naționale
Direcțiunea Învățămîntului Superior
18 decembrie 1940

*

Domnului rector al Universității Iași

Avem onoarea a vă face cunoscut că ministerul aprobă domnului Gh. Călinescu, conferențiar de Estetică și critică literară la Facultatea de Filozofie și Litere din Iași, un concediu de două luni, cu salariul întreg, de la postul ce ocupă, spre a putea supraveghea în acest timp tipărirea operei sale Istoria literaturii române.

Arh. St. Iași, fond Universitatea „Al. I. Cuza“, Rectoratul, dosar 5/1940, f. 985. Original.

VII

Fundația regală pentru literatură
și artă

Nr. 1303

București, 27 iunie 1941
39, B-dul Lascăr Catargi

*

Domnule rector,

Am onoarea a vă aduce la cunoștință că Fundația regală pentru literatură și artă publicînd lucrarea d-lui prof. G. Călinescu, Istoria literaturii române, care acum este în curs de tipărire, prezența autorului este absolut necesară în capitală pentru corecturi urgente, alcătuirea indicelui și întreaga supraveghere tehnică.

În împrejurările de astăzi operațiunile acestea nu pot fi făcute de la Iași. De aceea vă rog să binevoiți a admite ca dl. profesor G. Călinescu de la Facultatea de Litere să rămînă în capitală pînă la terminarea lucrării sale.

Primiți, vă rog, domnule rector asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Director

prof. D. Caracostea

D-sale, domnului rector al Universității din Iași

[Rezoluție]

2 iulie 1941. Se ia act. La cunoștință Facultății de Litere.

Rector Prof. M. David

Arh. St. Iași, fond Universitatea „Al. I. Cuza“, Rectoratul, dosar 4/1941, f. 42. Original.

pompiliu marcea

Necruțătoare, în vremea din urmă, cu prozatorii și poeții, moartea a prins a face ravagii și printre istoricii literari : Al. Oprea, Pompiliu Marcea... Pe autorul Lecturilor fidele l-am cunoscut puțin, în rarele sale vizite la Iași, legate de sărbătoririle lui Sadoveanu, ori în scurtele, mereu grăbitele mele deplasări la București, cînd întîmplarea făcea ca drumurile să ni se întretaie. Am stat de vorbă în cîteva rînduri despre, cum se nimerea, banalități importantisime și „cestiuni arzătoare“. Deloc spectaculos în conduită și păreri, omul era larg disponibil pentru conversație, în care se angaja însă la început cu evidentă precauție, cu o țărănească fereală, dregîndu-și cu gravitate vocea și cîntărindu-și estimp partenerul din ochi și, dacă rezultatul era pozitiv, sporindu-și repede debitul, lăsînd deoparte orice rezervă, acaparînd subiectele, vorbind mult, debordant, tot mai înfierbîntat de propriu-i discurs, ce se încărca de paranteze memorialistice și de trimiteri polemice. Fără a fi ceea ce se cheamă un orator, își expunea atunci gîndurile cu degajare și franchețe, invitînd astfel la un comportament similar. Obsedat în vremea mai apropiată de cîteva probleme, între care a protocronismului și a editării integrale a clasicilor, punea în susținerea lor întrega-i bună credință și putere de convingere. Contactul direct cu Pompiliu Marcea, lăsa, în orice caz, impresia unei funciare inaptitudini pentru dedublare și scenele de culise, ce se bănuiesc de regulă la obîrșia atîtor atitudini risipite în plină lumină a zilei.

De pe urma bărbatului dispărut prematur rămîn cărțile consacrate lui Sahia, lui Slavici și, cu deosebire, lui Sadoveanu, scrieri ce vădesc, deopotrivă, energia și onestitatea pe care le-a pus în slujba analizei autorilor preferați. Întreprinderi metodice, serios informate, în care speculația nu-și află loc din convingerea datoriei de fidelitate, le vom lua în mînă ori de cîte ori va fi nevoie. Tot ce se poate ca această consultare a lor să ne spună mai puțin decît ne-am fi așteptat despre Pompiliu Marcea, despre comunicativitatea sa acaparatoare, despre zîmbetul său, ce răzbea rareori prin aerul de preocupată severitate... Fidelitatea cărților e relativă chiar și în cazul acestui sincer partizan al fidelității depline.

Adrian OPRINA

convorbiri — 1885

o etapă nouă

Devenită „bucureșteană“, urmînd principalii junimiști transferați la Universitatea din Capitală, revista „Convorbiri literare“, firește într-un nou format ș.c.l., înregistrează o etapă nouă prin cuprins, grup de colaboratori și chiar orientare de ansamblu, cu toate că se străduiește a dovedi (mai ales cu acest număr) că rămîne „ceea ce a fost“ în primii ei optsprezece ani de apariție. Pontificul Maiorescu este înconjurat cu aceeași veche și solemnă curtoazie. Aflăm că pentru el, odată cu reintegrarea în învățămîntul universitar, s-a înființat catedra de istoria filozofiei unde va preda un curs (timp de trei ani) astfel împărțit : anul întîi, filosofia germană în secolul al XIX-lea de la Kant încoace ; anul al doilea filosofia franceză îndeosebi Auguste Comte și școala pozitivistă ; anul al treilea, filosofia engleză îndeosebi Stuart Mill, Herbert Spencer și școala psihofizică. Pînă în luna aprilie, Maiorescu rezumase, pe temeiul problemei „rezolvite“ în Critica rațiunii pure, sistemele filozofice ale lui Herbert, Fichte, Schelling și Hegel. Înainte de a explica studenților „sistema“ lui Schopenhauer, îndeosebi teoria estetică, Maiorescu dă publicității în traducere română capitolul despre estetica poeziei cuprins în cel de al doilea volum din Lumea ca voință și reprezentare. Gestul lui Maiorescu este aproape unic, de obicei cursurile indicînd bibliografii imense, mai puțin lucrările străine însușite cu închipuită discreție. Din păcate vîlva stîrnită de Contemporanul pe o asemenea temă s-a stins treptat. În studiul amintit Schopenhauer, face disocieri caracteristice, cu totul profunde cînd ia în discuție mai cu seamă conceptul tragicului, pe o arie largă a esteticii generale. Cînd intenționează să argumenteze cunoscuta definiție că poezia este arta de a pune fantezia în mișcare prin mijlocirea cuvintelor, Schopenhauer găsește o „confirmare specială“ în următorul pasaj dintr-o scrisoare a lui Wieland către Mark : „M-am oprit două zile și jumătate la o singură strofă, unde lucrul depindea de un singur cuvînt ce-mi trebuia și nu-l puteam afla. Îmi întorceam și îmi învîrteam strofa și creierii în toate părțile ; fiindcă se înțelege că aș vrea să produc și înaintea frunții lectorilor mei aceeași viziune care planează înaintea frunții mele și pentru aceasta ut nosti atîrnă adesea totul de la o singură trăsătură, accentuare sau reflex“. Tulburătoare trimitere la fascinantul vers eminescian „O prea frumoasă fată“ (inițial „Un giuvaer de fată“) care s-a cristalizat, cum se știe, după căutări și mai îndelungi amînînd publicarea unei capodopere de care autorul era fără îndoială conștient.

O nouă rubrică, a cronicii literare, e inaugurată de Petru Th. Missir, cu observații spumoase de felul : „Să presupunem că un om care are deprinderea versurilor ar vrea să facă o dedicație unui înalt personaj din țară, căruia frumosul literar nu-i este indiferent. Cu ce va umplea el versurile sale ? Pînă una, alta, cunoscuta imagine cum că fiecare om are o stea protectoare îi stă la îndemînă. Luînd această teză, autorul, lipsit de inspirație nouă, va broda toată legenda aplicînd-o în cazul necesar dedicației“; și citînd spre ilustrare : „Pe cerul unde stau presărate / Ca ochi de aur, nenumărate / Stele ce vecinic par că privesc / Tot omul are steaua-i amică, / Fie luceafăr, fie stea mai mică / Care-l păzește cu dar ceresc“. După ce criticul se amuză, făcînd-o pe naivul, cu alte multe ilogisme poetice, trage, ex abrupto, concluzia-ghilotină : „...și astfel scopul este îndeplinit“. Poezii pasabile scriu T. Șerbănescu, N. Volenti, iar debutantul Dem. Const. Ollănescu e eminescian în zone superficiale.

O cronică teatrală, inaugurată și ea, pune întrebări fundamentale : ce și cum se joacă pe scena Naționalului bucureștean, cu referiri directe la Copila din flori, Hamlet, O scrisoare pierdută, Boccacio și mai ales Ovidiu de V. Alecsandri. Darea de seamă asupra sesiunii anuale a Academiei consemnează respingerea unei propuneri lexicografice a lingvistului praghez A. Jarnik în favoarea Marelui Etimologic al lui Hasdeu ; neacordarea premiului „V. Năsturel“, deși candidase inclusiv Gr. Cobălcescu. Acesta va fi ales totuși membru corespondent. Mai multe „ajutoare pentru publicațiuni“. Printre beneficiari V. A. Urechia, N. Densușianu, S. Fl. Marian.

Lucian DUMBRAVĂ

adi cristi

numărătoare

nici o numărătoare nu poate să-nceapă
cu unu/tu nefiind cuprins de curgere

numărătoarea firească începe
de la o cifră neștiută
așa cum și nașterea-și are-nceput

din neștiut înspre tine / din ce în ce mai știut
nici o numărătoare nu se face-n lumină
ea însăși fiind o sclipire a ordinei
întru o cît mai îndepărtată dezordine
nici o numărătoare nu poate să-nceapă
cu tine/tu nefiind cifra unu
punctul în care cunoașterea se uită pe sine
tu fiind o întîmplare și nicidecum un început...
necuprins de curgere
tu nu poți fi numărătoare.

autoportret

mă opresc pe propria-mi umbră / și scriu :
sînt numai al meu — o ghilotină închisă
pe buzele căreia se prelinge surîsul —
vezi bine ce zgomote asurzitoare rostesc
în tăcere cifrele trupului — fără ca nimeni
să-mi
adulmece umbra fără ca nimeni să aibă știința
trecerii mele prin moarte

stă totuși o mare trădare în descoperirea
semnelor încă neînțelese
(marea trădare începînd odată cu
oglindirea chipului în palme)
nici un cuvînt nu prețuiește mai mult
decît tăcerea vulturului domesticit de lanțuri
nici o dezbrăcare nu poate fi mai ademenitoare
decît rostirea gîndului nesupunerii
nici o moarte nu poate fi mai imediată
decît mărturisirea...

și scriu îmblînzindu-mi sîngele
sînt/o cetate fără porți fără lanțuri
o cetate fără ziduri și piatră / o înălțare a
ochiului

iluzia

unde se află granița
celor două dezastre dacă nu
sub ochiul în care gîndul
se ridică pe vîrfuri
atingînd umbra cerească ?

mai frumoasă decît Frumusețea
ce-ar putea fi ? Nimic
dacă nu te-aș cunoaște, Iluzie
și nici decît Puterea
nimic n-ar putea fi mai puternic
dacă nu te-aș cunoaște :
lumină sau nici întuneric
pedeapsă sau nici favoare

cu oricine din mine / poți semăna
astfel străină te știu
parte nevăzută a lumii
gol necesar încercuirii.

* * *

Privește-mi genunchii, zici :
albi ca spaima întipărită pe chip
și rotunzi ca sunetul
ce se-nvîrte prin inimă, zici

privește-mi albul chipului
asemenea genunchilor ne-ngenunchiați
și rotundul lui
mai rotund decît sunetul inimii
în care coboară muzica ta, zici :

privește-mă
ca și cum dintr-o femeie
ai putea face un bulgăre
și aruncă-mă, zici :
înspre mine — cea care-ți trece prin moarte
și umple-mă de zăpada-mi
și albește-mă, zici :
ca și cum albită de bucurie
aș putea simți spaima refuzului
zici :

albește-mă / albește-mă
timp alunecos.

* * *

să deschid înspre tine toate cuvintele ?
sau aceasta să-mi fie
îngenuncherea ? !
nici o rostire nu mă apropie
mai mult decît pătrunderea

să-ți fiu singurătate ?
sau aceasta să-mi fie
îngenuncherea ? !
ce altă înaintare mai păstrează
sunetul lanțurilor (..).

să te desenez pe ochi — înflorindu-mi
cucerirea ?
sau aceasta să-mi fie îngenuncherea ? !

iluzie fără putere de-a fi trup
sunet fără putere de-a fi strigăt
umbră fără putere de-a-ngenunchia
înzăpezești mișcarea sîngelui scăpat
printre aștrii

fără nume te știu și te caut
și te pierd / nelocuit cuvînt
semn înspre unde mă aflu / înaintea trupului
sau / aceasta să-mi fie / îngenuncherea ? !

* * *

ochiul mi-a fost decupat după formele trupului
și astfel privind înspre moarte
o vedeam tînără și ademenitoare
și neînțeles de sfioasă
și mult a trebuit s-o iubesc
pînă cînd să-mi dau seama
că mîinile-mi înfloreau o singură dată pe an.

nicolae panaite

epistolă 2

călătoriile noastre BATRÎNE OLAH
au devenit ireale
Mușuroiul de furnici a ajuns imens
cuvintele mereu îl pătrund
doar ele și cu tîrîtoarele ținutului
le-au mai rămas drept hrană micilor viețuitoare
pe care tu le venerai spălîndu-le

mîinile : martorii tăi credincioși
mi s-au transformat în cenușă

în fiecare noapte cele două cazmale te strigă
mă cutremur și mă înspăimînt
privindu-ți uneltele pe care
le îmbrățișai pînă la demență
ca pe o amantă dezbrăcată

sfeșnicul tău este veșnic aprins
sfere insuportabile ies din pereții clădirilor
străbat drumurile sfărîmînd orologii
apoi se înalță la cer

insomnii nesiguranță cocleală
fumul pe acoperișuri tot mai puțin
un vînt usucă oasele
pelin și cuvinte nichel și deșertăciune

parfumul negru în jurul meu și al cazmalelor
pretutindeni cărbuni abisali
deasupra lor : încăperi de aramă

cuvintele nu mă mai suportă
scormonesc înlăuntru-mi
devorînd ca niște caracatițe întinderea
apă fierbinte îmi curge din tălpi
umplînd sălile de aramă
în care sălășluiește EA / clipa de geniu
cu pielea rasă pînă la sînge așteptîndu-și
ADULTERUL

... este liniște mare / doar grinzile se aud
trosnind

cînd diavolul pătrunde și iese din ziduri
flăcări infinite în loc de ferestre
manuscrise pline de scrum
prietenul nostru hirsut
îl strînge pentru zilele de plumb
zile pe care noi le petrecem sub apă
ascultînd adîncul ca pe o rugăciune...

epistolă 3

de cealaltă parte neputințe și vorbe goale
timpul își scurge nămolul pe dinăuntru
și pe dinafara noastră
mirosuri plăcute bîlbîieli închid și deschid lutul
versul cel mai inispirat se codește să se apropie
de mine precum o frumoasă femeie curtată
pe vremuri de iarnă și noapte
orbi înădușeală durere bravadă purpură
pe faleza principală din subteran

frigul acoperă ARTIȘTII
fețele lor parcă ar fi resturi de cărți
scoase din foc
trupurile lor se tîrăsc pe sub nicovale trosnesc
firișoarele inspirației se dilată

tăcere e restul tăcere tăcere
solii morții îmi intră și ies din creier
înfășurîndu-mi-l
dimensiunile realului ale tîrîtoarelor viclene
ale
bestiilor ale zorilor și întunericului ale
văzutului și nevăzutului
nu-i mai ajung

sfere purpurii plutesc prin aer
sînt ochii tăi despărțindu-mi trupul de suflet
sînt brațele tale arzîndu-mă
e sternul tău împletind din mine diadema de
bal a singurătății

o dacă aș putea limpezi apa întunecată și
tulbure
în care te scufunzi și te scalzi printre stînci
arămii
și sanctuare mișcătoare

nu pot să mă dezvelesc de materia aruncată
pe mine
ascult o frază dintr-un jurnal
despre obediență orgii lupanare
totul se macină totul se fierbe

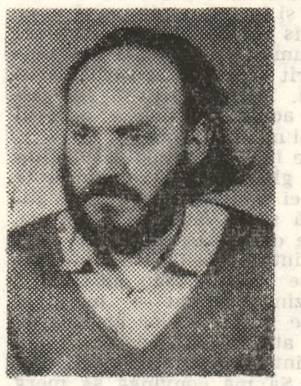
piatra mi-a pătruns creștetu-mi
creștetu-mi e chiar piatra în fața căreia
se apleca mulțimea
creștetu-mi e marca de jar a lui Hammurabi
a subconstientului a Marelui Tot
ce aprinde aripile corbului
care zilnic răscolește prin mine

imense cabluri am împletit pentru a trage
corpul Ei din incendiu
de-aș izbuti îl voi strînge celulă cu celulă
si-i voi înălța NOUL TURN NOUL PASAJ
NOUL DRUM AL ROBILOR

pe ele voi ciopli statui ființei de început
a Ei pe ele voi da foc basmalelor negre
cu care s-a acoperit

prin realitate trec ca printr-o pivniță părăsită
cuvintele care să mă ucidă
și să mă nască vin

din ele îmi fac rîuri fosforescente și piramide
planete născătoare ideale haite le locuiesc
le devastează devenind perfecțiuni ale durerii...

cassian maria spiridon

blak-hole

rămas în gura plină de limbi
/a focului
tai intrările

se lasă în șanțuri simetrice
pe spatele negru
o răpăială a sentimentelor / inutile
iată culoarea rînjetului

elementele separate ale fericirii
pe suprafața cosmică / în maxilarele metalice
măsură simplă
în planul înclinat al morții
hrană prin tub / ca la un spectru

ființare fără importanță
ființare ca animal

pe meterezele dimineții
transformarea circuitelor existențiale
în cămașa subțire a frigului
o transformare fiind dislocare de celule și
neuroni /
din inconștient

fiind trezire și obliterare a eului
pentru cuprinderea entropiei universale
cînd gol contempli golul
loc pentru suflet
pentru o piatră gînditoare
rostogolită în pîntecul social

cît se cere iubită această netrebnică și inutilă
contemplare
a împreunării cu țărîna
la ora cînd legea genezei infirmă
existența

adăpați de sudoarea cosmică
(centrul este pretutindeni / circumferința
nicăieri)

mintea / niciodată mulțumită
(prezență oarbă)
străbate mecanica cerului și a pămîntului

constient de prea multe lucruri
deodată neantul
picură din vîrful înghețat
al stelei

omul cosmic

„Orice durere să-nceteze...".
Al. Macedonski

atît din noi să mai rămînă
în agonia clipei / să îți distrugi trecutul
să lepezi carnea
să te urăști / încît și fortăreața pieptului
să crape
doar mîini priviri impalidate să rămînă

respirînd un aer de care nu mai pot avea
niciodată
nevoie
acolo unde plec
limpezit privesc / zîmbetul
/ unde merg—zîmbetul—nu-mi va folosi la
nimic

iar / despre nuditatea apei / spun
mă las încă o dată cuprins
înghițit ca de placenta originară

fulgerare a timpului / încremenire pe spirală
dialoguri mute între sfere
devorator păianjen / sufletul
întreg / pentru iubire
se revarsă din magma inițială
din supa coloidală de protozoare și amoebe
în preaplinul unei vremi demente
întors ca iarbă și ca frunze
în cele luminoase
aflăm / sensibila papilă / a inimii
cum bate

o rubinie vale
lichidă (e transpirația pereților de carne)
mă conjură
ca ochiul meteoric / în noaptea planetară

mă rog doar ție să mă primești sub sînu-ți
de patimi prăvălat
— căldura vieții să-mi fie călăuză —

ia trupul / izbește cu el de colțurile pietrei
pînă din piatră doar nisip pentru
clepsidră mai rămîne

ce zi mă slobozi în ființă

ne ton kyna

fără-ndoială / nu-și află rostul un cîine
într-o existență ruptă / suspendată la
diferite nivele abstracte / ca orice durere reală
ca orice lovire în piept a tăcerii

lucru infinit deasupra destinului
spirală levogiră ca spiritul disperării

o femeie culcată în mijlocul apei
cu fața la cer
totul păstrat cu limbă de moarte
ca viața unui popor în istorie
pe sub pleoape se întunecă ochiul
îmbătrînit de platoșa crescătoare a timpului

prin vremea atroce
împleticindu-mă
în plin dezastru
înaintez

sub tăvălug rămîn în picioare
nici umbra nu ține cu mine
înaintez

aurel ștefanachi

* * *

pămîntul s-a ridicat
pînă nu am mai fost
văzut ;

„am plîns piatra
deformînd-o"

tu înzăpezită de rodii
și moarte ai venit adîncul
și lumina îngemănîndu-le ;

am schimbat rotirea astrelor
golul fierbinte ca o matrice
curge liniștit — la intersecții
de galaxii, izbucnesc arborii ;

(viața mea decisă și infailibilă
viața ta aripă și sunete
razante) ;

am deposedat propria-mi
carne — tu învăluită în
fum ai coborît umilindu-mă ;

în noaptea nebună a nimănui
sîntem — aruncă pămînt peste
antarctica ; viermușorii gri au scobit
orologiul — aisbergurile înaintează
către magnezia ;

în noaptea nebună a nimănui
sîntem — „îngerii nenăscuți" zbor
concentric — înfățișarea mea nu
mai există

(am strigat : magicum — verbum
lumină cutremurătoare)

* * *

am plîns, am cîntat, am înălțat steaguri
frunzele în cădere ne-au acoperit
„dorul de moarte, nesațiul, deplin au venit"
prea singuri aruncam în afară încinsele ramuri

interpătrunși palpîndu-ne inimile, creierul
pielea tobii lumii am spart
au curs pe dușumele medalii (robul strigat)
lumina se făcuse melc — hrănea vulturul...

toți morții noștri înălțîndu-se
ardeau fața lui dumnezeu —
era începutul — sfîrșitului : piatră
desfrunzindu-se :

cîntam ca nebunii : legănați inform :
femeile însoțitoare chicoteau regal —
în miezurile nopții ne părbușeam enorm :

pro pax

„esența adevărului este libertatea"

„muntele molfăind păsări, nave cosmice
(radar idolatrie) dedat pulberii sărută
tălpile neantului : lava din craterele sale
iluminează — și noi cîntăm din toate
fibrele și auzim universul prăbușindu-se
— vai ghitaristul cu beregata roșie, retezată
(cîntă mai ales marșuri funebre) — numisem
aceasta „cîntec de glorificat sîngele" —
ghitaristul
perseverent în nisip scufundindu-se
înroșește zările : (și noi cîntăm din toate
fibrele) — și auzim universul prăbușindu-se :

„soldați demenți (mitraliind propriile lor
imagini) — sîngele pe sub preșuri reflectînd
liziera groazei (de fapt sens aleatoriu — forma
pacifistă a vieții) : noi locuind același spațiu :
ușierul deschizîndu-ne centrii metalici ai
recesiunii (prin coapsele „Lui" aud viermii
îmbăindu-se) : na ! îmi trosnesc oasele,
m-am ridicat simultan cu valul de gaz
al scrisului ; (soldații pregătesc ceremoniile ;
doresc să ne înlocuiască — dar nu
mai știm care sîntem)".

* * *

de-alungul luminii
în vîrtej astral se înalță
esențele :
se ridică piatra

cenușa capului meu împodobește
ochii străfundului : tunător ieșind
în evidență.

tînăr scribul numără cele un
miliard de reflexii ale cubului — sîngele
înflorește pe lespedea de marmoră.

iubindu-te din piept mi-a crescut
aripă vorace ; zbor către țărmurile aburoase ;
liber în îmbrățișare cu moartea, răsad
carnivor numindu-mă.

rîul de piatră ți-a revărsat
chipul în ocean — (punct în
susținerea dialecticii)

o, dar sîngele tău a rămas
în cuvintele mele.

* * *

ce definiție să dau clipei acesteia ?
dinți suprastrălucitori are
exact în inimă se înfige...

(s-a deslipit lumina de creier
din copilărie sar păsări...
bile albe, bile negre se rostogolesc...)

nicolae dragoș

revelație

Cuvintele s-au adunat poate
nu odată în stihuri frumoase.

Ei, și ?

Numai cînd adevărul inundă
zilele și nopțile —
binefăcătoare ploaie a vieții —
se trăiește ceasul de glorie.

despre adevăr

De ce în zilele mohorîte
Să îmbrăcăm cămașa de sărbătoare ?
De ce în zilele senine
Să îmbrăcăm cămașa de doliu ?

Oricît de inefabil ar fi
Fără respectul adevărului
Cădea-va versul trist
Precum lacrima parafinei
Lingă un cadavru de ceară
Inventat să inducă
In eroare sentimentele

rănind cu vechi ecouri

Așa a fost să fie, statornic prevăzut :
fără meandre drumul ori șoapte inutile,
cuvintele nici multe și nici mereu
subtile
ca lăncii ruginite în urmă au căzut

Rănind cu vechi ecouri, cum limpede,
azi, pare
o scamă-a unui nor, un petec
smuls din zare.

lîngă scoici

Treci prin ani, treci prin ani

Plin de medalii, putred de amintiri

Cîrjă aeriană a unui invins
Aripă tăcută a unui învingător...

Și-n acest timp amintirile-apun
Lîngă scoici, șterse de valuri ușor...

peisaj

Toți arborii s-au revoltat deodată
Și-n pașnice explozii vegetale
Grădina-i o aripă suspendată.

vară amurgind

Cade frunza... Țipăt surd...
Graba lumii n-o aude.
Amintirea din trecut
Urcă-n lumi necunoscute.

Vara moare-n anotimpul
Cel sortit în alb să piară,
Zările-nvingînd, cu schimbul,
Fiara cum ucide-o fiară.

Cade frunza din trecut...
Doar eu țipătu-i aud ?

clepsidră

Un cerc am desenat pe nisip
Soarele, a topit drumul liniei.

Un rîu am desenat pe nisip
Luna l-a ascuns în adîncuri.

Chipul prietenilor l-am scris pe nisip
Vîntul cu care m-am însoțit
În drumul fără țel
Le-a șters chipurile
Pentru a nu-l da, pe el, uitării.

Pe mine însumi m-am desenat
Și întrebîndu-mă cine sînt
N-am știut să-mi răspund.

Și nu mai știu,
Dacă eu bat drumul
Spre neștiute oaze
Ori, neclintit, prins în oglinda
nisipului,
Ascult cum cerne timpul clipele
În timp ce desenul
A plecat demult la drumuri lungi
Jertfă necesară, firească,
A clipei trăite.

Umbra mea
Va fi îndeajuns
Pentru a apăra
Clipele umbrei nisipului ?

drumul nou

Drumul nou își află începutul
În înalt, dincolo de luceferi
Unde timpul și-a plătit tributul.

Drumul vechi, el e necunoscutul.

ion țăranu

primește norocul cînd te caută...

M-am trezit de-a binelea, cuprins de o stare de suavă surpriză și încîntare, de parcă m-ar fi deșteptat un rîs de femeie fericită care se alintă. Nimic mai frumos. Dintr-odată am simțit că acum eram hotărît să merg la sărbătoarea zilei de naștere a Anei. Poate totuși să fie cu noroc, poate că noroc aduce... Primește norocul atunci cînd el te caută. Și mai ales cum ?

Un înger mi se arătase în lumina nopții sub tîmplă și m-a consiliat cu glas bun : „Trebuie să te duci astăzi căci... (și aici a avut o ezitare) e învoire ca martiriul ei să se isprăvească". Dar eu, cum n-am auzit limpede ce urmase după **căci**, am avut îndrăzneala să-l întreb deslușit : „este învoire ca martiriul să se termine, **sau nu** este ?". Iar el mi-a răspuns rîzînd răsfățat — „mergi și vei afla". Eram topit de grația acelor aripi mari din argint, oxidat doar atît cît să-i sporească noblețea, eram uluit de intrarea lui în viața mea modestă și pentru ce ? Să mă convingă să merg la petrecere... De vreo săptămînă mă perpeleam mereu, și mai ales seara înainte de-a adormi, dacă să răspund sau nu invitației.

M-am trezit într-un întuneric gros, așa cum e de-obicei în camera mea cu chirie. Ehei, iată cum aveam să văd cu ochii mei un înger. Era un bărbat înalt, blond, cu părul buclat, cu plete retezate pe ceafă, cu ochii foarte limpezi și foarte albaștri. Norocul ca și speranța sînt victorii împotriva tristeții. Ar fi frumos să însemne ceva de bine, îmi ziceam. Căutam acum treaz să-mi aduc aminte dacă-l mai văzusem ; da, era aidoma cu arhanghelul Mihail de pe una din ușile împărătești din bisericuța satului în care-mi petrecusem cîțiva ani de copilărie, la Rostogoleni. Iată, deși eu mă contraziceam cu bătrînul Nicolae Florea că pictorul se înșela, el știa cum se purta îmbrăcat un fecior de boier din vremea lui Ștefan cel Mare și-l zugrăvise așa pe arhanghel, iată că chiar așa umbla îmbrăcat. Cu o tunică de zale din oțel, lungă pînă mai jos de împreunarea picioarelor, cu pantaloni de culoare sinilie, perfect strînși pe picior, și cizme moi, vișinii, înalte pînă sub genunchi.

Ei, drăcia dracului, dar cum o fi zburînd el cu mantia aceea de purpură pe el, nu l-o fi — pe sus — încurcînd ? îl cercetam eu în puterea nopții (n-o fi cumva vreun diavol travestit ? — căci atunci a avut el ezitarea). Mantia era cam de aceeași lungime cu mîinile (încătărămate într-un fel de cotiere ca la platoșele cavalerești). Cînd m-am deșteptat, mi-am închipuit cum aș fi procedat eu să fi avut aripile acelea formidabile de argint. Aș fi prins marginile mantiei pe toată lungimea mîinilor încît în zbor, cu ele întinse, aș fi avut al doilea rînd de aripi, acestea fixe, amintind de speteaza din pînză de la întîile planoare primitive.

Ce minunat ! cînd visezi frumos și treaz, descoperi cu mirare atîtea și atîtea amănunte foarte nepotrivite pe care n-ai cui le reproșa — sînt eternele licențe onirice. Dar cumva-cumva tot te tulbură — ce-o fi vrînd să însemne ciudățeniile astea ? Îmi mai persista parcă în auz clinchetul de aur al rîsului său fermecător, semăna cu chicotul delicat al Anei la telefon, după ce-mi adresase invitația — „vii sau nu vii" ? Numai că uite ce poveste încurcată, mă gîndeam. Notez totul așa cum mi-a venit tocmai pentru că pînă acum m-au înghesuit asemenea potriviri pline de mister. Cu rîsul Anei mi se înfățișase un înger ; îl împrumutase oare de la ea anume să-mi impună decizia, ori ea i-l luase cîndva și nu mai voise să-l restituie văzînd c-o prinde atît de bine ? Că Ana ar fi scos din minți acest înger, poate ultima ei achiziție, nu m-ar fi mirat prea mult.

Hai, vino-ți în fire, Alexandre ! Cu gelozia ta ai fi în stare să crezi că pînă și un astfel de personaj există, fiindcă ți-a vorbit de ea. Oare ai putea crede că există ? Poate nu, dar dacă e să fim drepți, mai degrabă aș fi pornit să cred că ea ar fi fost la început o îngerină sau îngeresă sau îngeriță și după ce s-a-namorat de mine, deci a căzut în păcatul dragostei (să fie oare păcat ?) drept pedeapsă a fost pusă să cunoască viața fetelor și nevestelor de pe acest pămînt. Dar nu, nu, nu ! O îngerină n-ar putea avea nici o atingere cu un tată atît de deșucheat și de fariseu. Cel mai verosimil ar fi de crezut totuși că ea a furat rîsul de la un naiv de înger ; nu e rîs pămîntesc rîsul ei... Cînd auzi rîsetul ei dezmierdat, adiat și drăgostos, parcă-ți seamănă pe dată un bob de jar în inimă. Și, vai, cum îți frige inima și, vai, cum mai arzi și nu-ți mai afli loc și leac. Și simți că numai vorbele calde ale acestei ființe și dragostea ei ți-ar stinge amarul. Poate m-am cam zăpăcit... Ce zic eu, poate m-am chiar țicnit de la un asemenea vis. Dar înainte de orice sînt prietenul adevărului și adevărul acesta e — de cînd am auzit, întîia oară, acel rîs alintat, am simțit că numai dacă i-aș sorbi nectarul răsuflării mi s-ar stinge durerea și amarul timpului în de unul singur. Acesta e adevărul adevărat. De ce oare mai apoi nu m-am mai aprins tot, deplin, dulce după nici o femeie ? Oare nu cumva îmi smulsese ea inima prin cine știe ce vrăjitorie ? Da, cum de nu m-am gîndit la așa ceva niciodată ? ! Da, sigur, mi-a scos inima cea bună ca pe un dinte, cum o fi știind ea, și mi-a pus ceva de iască, iar eu umblu de ani și ani bezmetic fără inima mea așa de simțitoare la frumuseți... Ba nici n-are de gînd să mi-o mai dea, deși e măritată de atîția ani. Este ceva așa de **al ei !**

Vedea ceva, îi plăcea, și voia numaidecît să aibă și lua simplu ca și cum i s-ar fi cuvenit întîi ei sau numai ei. E drept că pentru cei apropiați era de-o reciprocitate năucitoare. Cînd cuiva îi plăcea ceva de-al ei, dăruia în chipul cel mai firesc, cel mai discret și direct ca și cum obiectul ar fi aparținut dintotdeauna aceluia. Așa mi-a pus mie pe deget inelul ei ca un sigiliu, un inel ciudat luat de la bunica ei. Era un inel cu o mare agată neagră, tăiată în romb, în mijlocul căreia se afla montat un diamant. Seara fulgerările zecilor de fațete țîșnind din întunericul de agat scoteau efecte atît de drăcești, atît de ispititoare că toți ochii oamenilor din cofetăria „Tabon" sau de la taverna „Ca la noi la nimenea", toți ochii se aținteau asupra inelului meu. (Inelul dacă ar fi nimerit s-o notez în cursul acestei croacesta are o poveste întreagă pe care nici nu știu nici). După gestul acela perfect neutru, ca și cum nici nu contau cele cîteva multe mii de lei pe care mi le transfera într-o clipă, după gestul acela fără cusur, și pe care nu l-ar fi făcut atît de delicat nici o prințesă, văzu într-o zi caietul meu de însemnări personale. Mi-l confiscă fără nici o vorbă, dar a confisca duce cu gîndul la ceva brutal... Nu, ea îl luă pur și simplu, ca pe ceva fără însemnătate sau ca și cum la mine ar fi fost de prisos. Și nu mi l-a mai reîntors. Cum aș fi îndrăznit eu atunci să i-l refuz după ce am văzut cît de libere sînt granițele oricărei averi la ea, între prieteni ? !

M-am îndoit dacă a citit acel caiet, cel puțin mie nu mi-a vorbit pînă azi (pînă ieri mai exact spus) niciodată despre ceea ce conținea. Poate așa era firesc, poate nu era. Cele mai multe pagini din caiet sînt despre ea ; de fapt, acum îmi dau seama, nici nu e de mirare că m-a crutat. Dacă mi-ar fi vorbit, ar fi remarcat că mă aflam în propriile mele însemnări în ipostaza de femeiuscă care mereu se luptă, mereu pune la cale intrigi, și aleargă să se aleagă cu cît mai multă iubire. Oricîtă i se arăta, femeiușca asta voia tot mai multe și mai noi dovezi de iubire. Noroc că ultima oară cînd am vizitat-o, recunoscînd caietul în biblioteca din atelier, l-am subtilizat fără știrea ei. Ah, cînd l-am recitit, m-a năpădit un nor de rușine și de jenă. Și iar l-am recitit. Eh, nu e chiar de spînzurat „autorul"... În nici un caz compromițător cum mi s-a părut întîia oară. Ia, un caiet, plin acolo, înduioșător, plin de tot felul de inocențe și năzdrăvănii. Așa arată sentimentele oricărui adolescent... (Asta s-a întîmplat în noiembrie '63, acum șase luni).

Ah, dar cum de am uitat ceva atît de amuzant?! (În vremea din urmă mă tot bate gîndul că-mi pierd memoria mea de mare finețe, memoria mea cu care aș fi îndrăznit să intru în cele mai dure competiții). După ce cu o măiestrie de care nu mă credeam în stare, de expert în furturi de valori, am recuperat caietul meu cu tartaje de piele, în noaptea aceea simțeam că am dreptul să zbor. Nimic nu mă mai leagă de aiurita asta, îmi ziceam, și chiar voiam să cred că așa e. „De ce aș crede că eu nu mai pot iubi ? Iată, de pildă, Isabella aceasta, domnișoara Ella, de ce n-ar merita iubită ?" Și, bineînțeles nu mă încerca nici cea mai mică mustrare de conștiință că i-am confiscat caietul meu (aici da, aici termenul **confiscat** e foarte potrivit). Eram singur pe strada ici-colo luminată de cîte un bec ; și chiar de n-aș fi fost singur, puțin îmi mai pasă. Parcă nici n-aveam paltonul pe mine, uitasem și că am douăzeci și cinci de ani și trebuie de-acum să fiu om serios, săream peste băltoace ca un smintit. Le alegeam pe cele mai mari, îmi făceam vînt și de fiecare dată reușeam să nu cad în noroiul de la marginea gropii. Țin minte că atunci, în zborul peste mocirle, am fost săgetat de niște versuri destul de lungi și hazlii pe care nu credeam că le voi nota vreodată undeva, dar iată că le trec aici : Curaj, soarta îți poartă — în felul ei — de grijă, buimacă / Oare știe ea sau nu știe ce e mai bine să facă ?

Tot hazul apare spre sfîrșitul poemei, dar ce rost are să continui aici a scrie șaptesprezece versuri, șaptesprezece ! Exact cîte silabe are fiecare vers.

Altfel voiam să încep, cu totul altfel, însă acum deja e trecut pe hîrtie altceva. În fine, treacă !

Cred că în realitate sau, în primul rînd, pentru ceea ce urmează acum m-am așternut să scriu.

Te minunezi de unde le scoate viața asta pe toate, ca un scamator dintr-un joben fără fund. Deci chiar cînd să intru, să mă alătur babiloniei musafirilor, i-am auzit lătratul pe scări... Am simțit că mă trăsnește în moalele capului. Cînd nu găsești ceva mai demn de făcut arăți dosul. Asta am găsit și eu pe moment. M-am dosit cumva în spatele ușii. Da, el era, micul general al criticii totale de mîine. Nu era posibil să mă înșele auzul, el a deschis ușa foarte agitat, foarte categoric. „Doamne, ne va bate la cap toată noaptea. În ce capcană am intrat ?" S-a dat totul peste cap, mi-am zis.

„Veniți repede, repede ! Domnul Dominte, domnul Dominte ! Mergeți la poartă (nu-l vedeam de unde mă pitisem, nici n-aș fi vrut, dar constatam că țanțoșul și bravul și nerușinatul Piky, Goliatul care nu se sinchisea de nimeni, la numele lui Dominte avu pornirea să se facă mai mic, să se strîngă în el, să se închircească, parcă. Nici nu luă în seamă tonul de comandă a lui Titi Jorj. A venit domnul Alexe pînă la poartă. Nu-l scăpați ! Cică trebuie să fie la ora asta, cică, la o ședință și abia aici și-a adus aminte. Încercați de-l opriți. E o ședință epocal de importantă... Dar să nu-l scăpați. Dacă-l scăpați... Așa zice, epocal de importantă !" Sub potopul de explicații, Piky uită brusc de mine. Ana îmi făcu un semn acolo unde eram, se scuză cu o mutriță vinovată și mă lăsă și ea în voia soartei. Eu tocmai gîndeam : Alexandre, trebuie să inventăm **și noi** ceva ca Titi, ceva special, ceva de efect. Dar ce contăm **noi ?** Cine sînt eu vizavi de Lordul Dominte ? Titi a intrat ca însoțitor, ca lictor. În fond, fiecare își dă importanța ce crede că o merită. Mai pe românește, fiecare-și omoară timpul cum poate. Eram convins în momentul acela că Alexe face minunatele și intermenbilele sale nazuri invocînd ședința lui „epocală" la ora aceea, doar va fi rugat să renunțe de vreme ce a ajuns pînă la ei, doar va fi sechestrat adică, luat pe sus, întîmpinat cu osanale... Iar el va ceda în cele din urmă, vai, vai, cît vă iubesc ! Le va impune impresia, îi va chinui cu impresia asta că lipsind de acolo de unde-l cere poporul le-a făcut un enorm hatîr — oare înțelegeți voi ce prezență prețioasă sînt eu aici cînd la ora asta, ehe ! ? îi va obliga să se poarte cu infinită recunoștință și ei vor îndura toate capriciile și glumele proaste. Asta și merită Piky făcînd sluj — ayaya, am trăit s-o văd și pe asta ! Să vezi un cogemitea omul, un om cît o stîncă, un om ce se știe propus pentru o funcție, înnebunit de frică (dar de ce oare, cu ce se știe în defect ? !) nu poate fi ceva mai jalnic, mai urît. Vorba pictorului Eugeniu Epaminonda : „Omul, această făptură de o armonie divină, pînă vom afla cum e divinitatea, trebuie să rămînă divin în toate expresiile sale". Mă interesasem cît se poate de discret și aflasem. În vremea din urmă era de o neiertată înfumurare, în afară de el nu mai exista nimeni. Și deodată, iată-l făcînd fețe-fețe față de un Dominte. Numai pentru asta și făcea să vin la Basarabi. Și nu mai ajungea, iar eu nu aveam cum ieși... (Îmi cunoșteam omul. Dominte explicînd cît de importantă e prezența lui la ședința aceea, o mie și o sută de explicații înflorate și de mitomanii).

Înăuntru singur nu puteam merge, erau desigur mulți oameni necunoscuți mie, era nevoie să-mi facă cineva cunoștință cu ei, trebuia să le fiu prezentat. La naiba, la naiba, voiam să intru pe ușa din față în lumea asta a Anei. Idiotul de... Titi Jorj mi-a ratat intrarea. Așa îi voi spune. Nu-i scriu numele real. Ar fi să-i dau prea mare importanță.

Ah, în momentul acesta cînd am alungat gîndul de-ai pomeni numele individului, am dat peste o combinație voioasă, o idee de zile mari. Ceea ce scriu aici s-ar suprapune de minune, ar putea fi și o cronică a iubirii unui orgolis, a unui megaloman, a unui vanitos. Dar a unui orgolios atît de naiv... care de dragul unui capriciu și-a pierdut și iubirea și orgoliul.

Și dac-ar ajunge vreodată această neiertătoare cronică sub ochii primei iubite ? Totuși este necesar să vină cîndva și ora adevărului. Totuși ar trebui să știe odată și odată cît de mult a fost iubită. Dacă n-ar fi fost atîtea ciudățenii în noi și dacă dragostea noastră n-ar fi avut de pretutindeni împotriviri... Doamne, cerule mare, îți vine să-nnebunești numai la gîndul cît de mulți s-au opus. De pretutindeni... Iar pentru a birui totul, vai, vai ! doar cîteva cuvinte au fost de partea mea. Cîteva cuvinte sînt prea puțin. Să-i urmărim aici pe orgolioșii de mare clasă, pe fanaticii, pe marii orgolioși de rasă. Ei nu renunță nici o secundă, în orice împrejurări la fixul lor, ei nu, nicidecum !

De va fi vreodată să citească Ana rîndurile de față, îl va recunoaște sigur pe acest cinic, pe acest pigmeu, pe acest închipuit care vrea să-și rîdă pe seama tuturor. Pentru asta ar trebui să fie o mare minte acest botezat Titi Jorj Darvaru. Ceea ce posedă el nu e altceva decît o nemaiîntîlnită putere de a simula.

Să debutezi dărîmînd o autoritate ca Eugeniu Epaminonda Got și să bravezi prefăcîndu-te că-i înțelegi pe toți așa-zișii neînțeleși ai picturii din cetatea Tabunului, așa ceva trezește și opoziție dar și un vînt de interes. Cine vine să aducă o altă ordine vine cu noi principii și, de unde după criteriile cunoscute nu aveai nici o șansă să fii luat în seamă, dintr-o dată ai căutare. Așa gîndesc tinerii care visează să fie cineva în arta plastică și nu sînt. Deocamdată ! La urma urmelor tonul acesta atît de îndrăcit, bășcălia aceasta destul de primitivă va fi de natură să miște o anumită parte a cititorilor dornici să mai vadă în gazetă și o răfuială sau măcar cîteva piscături acolo. In fond, chiar și un cunoscător de pictură poate fi de acord pînă la un punct că Eugeniu Got este „un vetust fenomen cromatic", că „e nevoie de ceva mai nou, de ceva mai mult decît de vopsele și iar de vopsele"... (Adică de ceva care să șocheze, să dea peste cap pictura, e nevoie de alt nebun ca Țuculescu). „De idei, de stări și cît mai puțin **de sentimente**" (sic !) Cînd astfel de rînduri apar în ziarul **Flamura...**, creditul față de asemenea păreri crește direct proporțional cu suprafața articolului. Cititorii noștri nu s-au dezvățat de campaniile de demascare. Doar că altădată erau mult mai serioase ; nu trecea săptămîna să nu intre în colimator cînd cei ce se ploconesc în fața științei burgheze, cînd cosmopoliții, cînd deviaționiștii. Atacul acesta la adresa lui Eugeniu Epaminonda Got, zic cunoscătorii, desigur că are un substrat. Și cititorii așteaptă ziarul de a doua zi cu sufletul la gură. Dar cine oare se ascunde sub numele de T. G. Darvaru ? Dacă iubiții și atît de necunoscuții noștri cititori, dacă prea curioșii noștri cititori, în fine, dacă absolut neinteresații noștri cititori m-ar întreba și pe mine cine e piramidalul critic total T. G. D. le-aș putea deconspira adevăratul lui nume. Dar sîntem abia la începutul campaniei, vom vedea ce bătălie pentru moderni o să dezlănțuie.

De altfel și numele meu apare în ziar foarte puțin recognoscibil și, în afară de vreo două duzini de cunoscuți cărora le-am mărturisit că I.N. Clement nu e altul decît Alexandru Albu, cea mai mare parte a amicilor habar n-au că și eu combat la ziar. Chiar cititori serioși nu cunosc că A. Clement e tot una cu însuși Alexe Dominte. Pseudonimul **I. N. Clement** el mi l-a confecționat și la urma urmelor nici nu-mi vine a crede că o atare confuzie i-ar fi convenabilă. Mi-a deschis ochii Bebe Caranda în sensul ăsta, dar parcă n-aș prea crede. În fine, nu e locul aici, dar la timpul cuvenit în cronica aceasta voi dezvălui o mulțime de pseudonime de la **Flamura timpului.**

(fragmente de roman)

țara lui făt-frumos

Ne luptăm, pătimaș, cu toate tainele lumii —
Unii vor să dezlege „triunghiul Bermudelor",
Sau așteaptă, înfrigurați, răspunsul
La mesajul trimis departe, în cosmos,
Către alte ființe, bănuite numai cu gîndul.
Cu fruntea rezemată-n cuvintele lui Platon,
Alții caută, neobosiți, Atlantida...
Ars de dor, zi și noapte, călare, pe jos,
Eu caut, prieteni, țara lui Făt-Frumos !

Am ros nouăzeci și nouă de încălțări de fier
Și încă n-am aflat țărmul mult visat,
Dar fruntea inimii îmi spune să caut,
Că e un pămînt nu prea îndepărtat...
Am coborît ca un scafandru și-n mările mele,
Dar n-am găsit decît urmele pașilor lui
Și cîteva mere de aur într-un pom rămuros.
Prieteni, voi nu știți unde-i țara lui Făt-Frumos?

În secolul nostru bîntuit de grele probleme,
Ne luptăm, înverșunați, cu toate tainele lumii,
Pe scame de vînt atîrnă negrul atom —
Urmașii lui Nero vor să incendieze lumea !
Să ne-nălțăm ca vîntul, ca gîndul, ca dorul
Pe cerul pur și adînc al ochilor de copii,
Și-acolo, în împărăția crinilor ce ard dureros,
Vom regăsi, prieteni, țara Fătului-Frumos.

Valentin CARAGEA

traian iancu

luptătorii păcii

Luptătorii își fac punte,
Și în trup și-n suflet sfînt,
Trec și zarea-n stea de munte,
Mulți, ca iarba, pe pămînt...

Iau făptura de izvoare,
Creangă ninsă-n primăveri
Din durere fac chemare,
Pentru zboruri, în dureri...

Ale vieții scumpe zboruri,
Le feresc de Neutroni ;
Și-ale lumii crengi de doruri,
Le fac steme, cu dragoni...

Tinerețea, scut de aur,
N-o fac suflet prăbușit...
Vetrei sfinte, far de faur
Îi fac zbor spre infinit...

Și cînd soarele răsare,
Un veac nou, prin scrum și flori,
Luptătorii, solii solare
Păcii-s zei nemuritori !...

muncitorul

Cînd amurgul cîntă la fereastră
Și un nor jeratecu-și ascunde,
Parcă-i vis, pe-o aripă albastră,
Sufletu-n uzină, cînd pătrunde...

Cum ajunge, raza de lumină,
Îl primește-n joc cu flori de mac,
Valurile trudei îi alină
Muncitorul Horea din Albac....

Și cum sufletu-i măiastră păsăruică,
În uzină zboară peste tot
Ce-s cazanele-astea ? Ce fac, Uică ?...
Fac ce toți românii vor și pot...

Fac lumină-n țară și-un nou cer...
Cum creștea-n copilăria mea,
Fac o ziuă plină de mister,
Să te bucuri, Uică, pentru ea !...

pastel de iarnă

Pe drumul înspre țarina bogată,
A nins, ca-n jumătate veac ! A nins ca niciodată !...
Și-n raze de lumină noaptea-ntreagă,
Am regăsit, încet, povestea dragă !...

Buza pămîntului, atît de frămîntată,
Prelung și cu-nțeles, răspunse-ndată :
Nu vezi tu, oare, slovele din mine,
Copilăria ta-n abecedar și-n limbi străine ?...

Căci noaptea, slova vezi ! Nu-i întîmplare,
Oricît zăpada iernii-ar fi de mare!...
Cît muntele !... Tot taină va rămîne,
Ce ne-a ținut din vremurile bătrîne !...

Noi fulgerăm !... Și sub acest frămînt,
Candizi ne-ntoarcem în străbun pămînt !...
Ne cheamă neaua iernii, de mătasă,
Ca să visăm și să revin și-acasă !...

Pe drumul înspre țarina bogată,
La primăvara noastră preacurată,
Noi, din zăpezi, pe mîndrele cîmpii,
Vom fi tot flori duioase !... Melodii !...

înfiorare făgețeană...

Așa e satul meu, o cale dreaptă,
Spre oameni și-nspre cer, Calea lactee ;
Ai mei strămoși, cu mintea înțeleaptă,
Au știut, văzduhul tainic să-l descheie...

Vai, cîte vrejuri poartă-n mine dorul,
Cînd mă gîndesc la toți sătenii mei ;
Iar Spațiul face Timpul, la izvorul
Din Bogdănești, iscînd spre cer scîntei...

E satul meu o cale tot mai dreaptă,
Spre Birchișul copilăriei mele,
Și ziua, cu Lumina ei m-așteaptă,
Să-i pun un rost iubirii-n albăstrele...

Căci ies pe Rît, Cîmpia milenară,
Ca-ntreg suspinul apelor să-l cresc,
E iarnă, Dar veni-va Primăvara,
Înfiorat, prin iarbă să-l păzesc !

drumuri ale victoriei

Amintirea veșnică a eroilor de la Mălini

Drumul se cațără spre Crucea Talienilor. Pînă sus, pînă pe creștetul pajiștilor alpine ale Culmei Stînișoarei, șoseaua, tăiată-n stîncă cîndva de meșterii veniți din Italia, face rotocoale strînse, pășește peste prăpăstii parcă fără capăt și tot urcă, urcă, căutînd lumina. Undeva, în aceste sălbăticii, l-au prăvălit cîndva cei doi tovarăși ai lui pe Nechifor Lipan, acest „ortoman". Mioritic tărîm al jertfei și al înălțării prin jertfă. În această negură a muntelui se ivește dintr-odată un ochi de lumină. O pajiste verde din care se ridică ca un brad alb, ca un horn de casă,ca un catarg de corabie — un monument. De aici înainte sui spre vîrful muntelui, înapoia ta au rămas satele: Poiana Mărului, Văleni, Suha Mare.

Clinchetul apei se mai scutură peste păduri, E atîta liniște în acest pridvor al muntelui. Parcă anume să te reculegi și să-ți aduci aminte. Rupi o floare de cîmp, încă una și le prefiri la rădăcina bradului cel alb, le prefiri o dată cu sufletul.

În august 1944 aici, în pădurile Stînișoarei, văile vuiau, pădurile fierbeau. Pentru fiecare bucată de pămînt se plătea tribut de sînge. În tot Nordul Moldovei acest vuiet al luptei se instăpînise peste înălțimile Carpaților. Grănicerii noștri, pe care întîmplările războiului îi găsiseră aici, în drumul lor spre paza de hotare, o mînă de oameni neînvățați cu muntele, au scris una din paginile de glorie ale celui de-al doilea război mondial, așezîndu-și semnăturile pe actul victoriei împotriva fascismului. Se afla, pe o mare întindere, pe Valea Moldovei și Suhei, de la Baia pînă la Cîmpulung Moldovenesc un detașament de tăria unei brigăzi, în compunerea căruia intrau Regimentul 3 grăniceri, batalionul 1 și compania 11 din Regimentul de grăniceri precum și compania „Farcasa", subunitate din batalionul fix Piatra Neamt, formată din locuitori ai satelor din împrejurimi, concentrați pentru lucru. Comandantul acestor forțe, colonelul Nistor Teodorescu. În noaptea de 23 spre 24 August, după cum însusi evocă într-o carte „La Mălini în August", se afla ca deobicei alături de alți ofițeri în sala popotei, așteptînd să asculte, la radioul, adus de acasă, știrile de la ora 22. „Comunicatul important pentru țară" trebuia, după simțirea și gîndirea acestor oameni, să vină dintr-o clipă-n alta. Noaptea aceea fierbinte de august, cînd vestea cea mare a întoarcerii armelor împotriva Germaniei și a alăturării de coaliția Natiunilor Unite s-a rostit, i-a găsit pregătiți sufletește. Asta si explică rapiditatea deciziilor si eficacitatea acțiunii lor în fata unui inamic superior numericeste, dotat mai bine și instruit pentru luptele în munți. Comandamentul hitlerist încredințase Corpului 17 de armată apărarea malului drept al rîului Moldova. În compunerea acestuia intra și Divizia 3 vînători de munte, comandată de generalul Paul Klatt.

În noaptea de 23 August la ora 23,30, ordinul de luptă împotriva fascistilor germani fusese dat, trecîndu-se imediat la actiune. Au fost dezarmate în acea noapte unitățile hitleriste aflate în dispozitiv, s-a capturat o baterie antitanc si o alta de tunuri de munte. S-a deschis drum pentru luptele ce aveau să vină. Prin jertfa grănicerilor români, care în scurt timp au primit sprijinul ostașilor sovietici, fasciștii germani nu s-au putut consolida în fortăreața Carpaților din Nordul Moldovei. Drumul spre victorie a fost scurtat cu o imensă clipă.

Poiana unde e liniște și monumentul eroilor căzuți atunci se înălță spre cer ca un brad, ca un catarg de corabie, era atunci scăldată cu sînge. Sîngele românilor ce-a curs pentru Marea Victorie a omenirii.

x

În Buda, pe muntele Gellert, pe înălțimea din piatră de lîngă Dunăre, în apropierea podului Elisabeta, se află Monumentul Libertății. O uriașă femeie ținînd deasupra capului o ramură de măslin. În Buda, casele mai poartă în pereții lor bătrîni, nu urme de pecingine, ci semnele, ca niște cicatrice, ale gloanțelor și schijelor. În Buda, unde atîtea și atîtea generații de români au bătut la poarta cetății și a Palatului Regal, pentru a-și cere libertatea, s-au desfășurat cele mai aprige lupte de stradă împotriva fasciștilor. Ostașii români, alături de cei sovietici, și-au dat viețile pentru libertatea poporului maghiar. Ca pretutindeni în Ungaria, și locuitorii Budapestei păstrează amintirea acelor clipe de comuniune, de frățietate umană. În cimitire, presărate de-a lungul și de-a latul pustei, în orașe și în capitala Budapesta, se află rămășițele pămîntești ale românilor care s-au jertfit pentru eliberarea de fascism a popoarelor. Tot în semn de prețuire, una din străzile Budei, prima de lîngă Dunăre, de la podul Lanțurilor la cel al Elisabetei, se numește Doctor Petru Groza. Vestitori de pace și de viață prin război și moarte. Sîngele lor a curs într-o creangă de măslin, ce se arcuiește peste toată cuprinderea Budapestei. În Buda, buldozerele intrau cu colții lor de mistreți în casele cele vechi. Treptat-treptat alcătuirile, atinse de boala necrutătoare a bătrîneții materiei, de suflul bombelor, vor dispărea. Va mai dura, poate și un secol, poate și mai bine. Dar ecoul celor întîmplate atunci, în iarna și primăvara anului 1944, va stărui peste curgerea secolelor.

x

Kiev — oraș erou al Uniunii Sovietice. Amintirea marilor jertfe e veșnică asemenea flăcării eterne ce tremură fără liniște precum frunza mestecenilor în bătaia vîntului. Cinstirea faptelor de vitejie, a sacrificiilor, se perpetuează ca însăși viața. Bătrînii, maturii, tinerii și copiii se opresc și dau binețe veteranului din Marele Război pentru Apărarea Patriei, de parcă ar întîlni un prieten sau cunoscut. Nu se glorifică numai faptele de vitejie ale unor oameni, ci lupta ce-a cuprins o țară, lupta pentru supraviețuire. Ei, luptătorii, s-au aflat în prima linie. 5 000 000 din cele 20 000 000 de vieți, cîte a pierdut în ultimul război Uniunea Sovietică, sînt ale ucrainienilor. Monumente, cimitire, statui eternizează amintirea celor căzuți. Monumentul cel mai durabil, cel mai expresiv cu putință, este sufletul acestui popor. La Monumentul Gloriei Eterne — o săgeată ce țîșnește spre cer, spre necuprinderea și veșnicia cosmosului, fac zi de zi de gardă tinerii Kievului. Aici, pe una din colinele orașului, sub care curge dintotdeauna și pentru totdeauna Niprul, tinerii care-și unesc drumurile vin să aducă ofrandă eroilor. De la ei au primit în dar frumusețea acestei clipe.

Aici am stat și-am plîns, aici am stat și ne-am bucurat !

*

Un bulevard al Leningradului se cheamă al Neînfrînților. O mare arteră, ce iese în afara orașului, pînă dincolo de clădirile cele noi din jurul vechiului Petersburg. Drumul duce spre cimitirul Piskariov, unde-și dorm somnul de veci 470 000 de leningrădeni căzuți în Marele Război pentru Apărarea Patriei. 470 000 din cei 790 000 de locuitori ai orașului care-au murit pentru apărarea cetății revoluției și măreției ruse. 790 000 de vieți frînte, dar nici un înfrînt. Un bulevard al Leningradului se numește al Neînfrînților, orașului i s-ar putea zice al Neînfrînților. Aproape doi ani și jumătate Leningradul a rezistat blocadei. A luptat nu numai împotriva tunurilor și avioanelor inamice, ci și împotriva foametei, frigului. Totul a început la 8 septembrie 1941. Orașul a fost încercuit și Hitler le-a făgăduit soldaților săi că vor petrece seara Anului Nou în saloanele vestitului hotel Astoria, din apropierea catedralei Isak. Una din multele făgăduințe pe care Führerul nu și le-a putut ține. Iarna anului 1941 venise cu geruri cumplite, cu vînturi nemernice. Leningradul era rupt de restul Uniunii Sovietice. Proviziile de alimente, combustibilii — pe sfîrșite. Rația zilnică de piine — 125 grame. Erau zile cînd mureau de foame și de frig 6 000 de oameni. Singura speranță rămîneau convoaiele ce mai soseau, cu dificultate, pe gheața lacului Ladoga. Firesc, orașul ar fi trebuit să se predea. În sufletele oamenilor sălășluia însă o ură, o îndîrjire, mai tari decît frigul, foamea, decît bombele și gloanțele inamicului. Leningrădenii nu uitau o clipă că orașul lor trebuie să supraviețuiască, monumentele să rămînă neatinse. Statuile au fost ascunse în locuri ferite, monumentele protejate, camuflate. Casele de la marginea orașului, casele din lemn au fost desfăcute și arse pentru a se încălzi cît de cît locuințele în iernile acelea atît de aspre, necruțătoare. În rest, totul a rămas intact. Viața si-a văzut înainte, parcă netulburată, de-ale ei. Sărăcia, mizeria în care trăiau oamenii deveniseră apocaliptice. Dar oamenii aveau forța morală să treacă peste suferințele vieții zilnice. Înghețați, deși înfofoliți, ei intrau în biblioteci să citească, să studieze. Funcționau trei teatre la Leningrad în timpul blocadei. În acel timp oamenii găseau puterea să privească cu încredere înainte, bucurîndu-se de înălțătoarea frumusețe a artei. Șostakovici a scris atunci cutremurătoarea, prin durere și seninătate, **Simfonie a VII-a a Leningradului.** Prima audiție în Leningradul asediat. O parte din instrumentiști au venit direct de pe front, într-o permisie specială, să cînte această operă, chemată să mîngîie sufletele peste care se surpa suferința. Ce magistral au răsunat acordurile Simfoniei ! Răsărise soarele peste Leningradul pînă atunci cuprins de veșteda tunică a ceții. În fotoliul din rîndul al doilea a luat loc Șostakovici. La treizeci de ani de la acest memorabil eveniment artistic aceiași instrumentiști, aceeași spectatori. Se cînta **Simfonia a VII-a a Leningradului.** Cîteva locuri goale în orchestră, mai multe în sală. Aceeași copleșitoare emoție, aceeași stare sublimă. În fața artei armele tac. Și prin forța artei oamenii înving. Eroi ai unui oras erou. Faptele lor au intrat în legendă. Blocada Leningradului — o epopee despre puterea și măreția omului. Locuitorii Leningradului s-au dovedit la fel de frumoși, de uriași, ca și orasul înălțat de bunii și străbunii lor. La 27 ianuarie 1943 Leningradul scăpa din strînsoarea de clește a fasciștilor. 790 000 de oameni muriseră pentru nemurirea orașului. Memoria lor este unul din lucrurile cele mai scumpe pentru cei 5 milioane de leningrădeni. Cimitirul Piskariov, acest complex memorial de o mare simplitate, dar atît de răscolitor, se numără printre multele locuri de cinstire a ceea ce-a fost atunci în marea bătălie a Leningradului. Între păduri de mesteceni, cu tulpini mai mult negre decît albe, într-o poiană, se află o statuie alegorică. O femeie, patria, pentru care s-au jertfit cei 470 000 de oameni îngropați în morminte uriașe, ca niște ogoare despărțite de haturi.

Statuia din cimitirul Piskariov

O zi de sfîrșit de decembrie. Nu-i zăpadă, dar vîntul suflă rece, tăind parcă în carne vie. Flacăra veșnică dansează sub bătaia vîntului, ce-o incolăcește, dar nu poate s-o stingă. Vîntul ia cu el și duce departe acordurile grave ale Simfoniei lui Șostakovici, acordurile Simfoniei Leningradului. Faptele acestor oameni, care-și dorm somnul de veci aici, între mesteceni, trăiesc în necuprinderea lumii și a timpului.

*

Potsdamul, astăzi un important centru urban al Republicii Democrate Germane, reședință a regiunii cu același nume, amintește de multe din momentele de răscruce din istoria Germaniei. Tradițională garnizoană militară a armatei germane, Potsdamul, cu împrejurimile lui încîntătoare, cu pădurile tihnite și apele întinse, limpezi, a fost ales de monarhii Germaniei drept reședință de vară. Sans Souci, Noul Palat, Cecilenhof sînt mărturii ale unui orgoliu nemăsurat, ale dorinței de a atinge și întrece chiar, strălucirea curții de la Versailles, dar și dovada capacității creatoare a meșterilor germani, sau din alte țări, a iscusinței lor ce a dat naștere unor frumuseți nepereche. Potsdamul reprezintă simbolul creșterii dar și descreșterii unei puteri, cum spune Dimitrie Cantemir, a unei puteri ce nu s-a bizuit, e drept, pe tăișul iataganului, dar pînă la urmă tot pe forță, pe forța armelor. La Potsdam s-au înălțat castelele ce-au uimit lumea, s-a revărsat bucuria victoriei din 1871, dar tot aici s-a spulberat un vis nebun de mărire în 1918, iar la Cecilenhof, în Palatul redat de Hitler regilor fără țară, au fost semnate la 2 august 1945 documentele, care au consfințit înfrîngerea fascismului în al doilea război mondial. În 1933 Hitler venea la Potsdam, si în biserica garnizoanei oficia deschiderea Reichtagului. Începea epoca întunericului negru. Visul bolnav de mărire al lui Hitler se dorea o continuare a înfriguratelor viziuni de grandoare ale kaizerilor. Nu întîmplător, deci, Hitler se dusese la Potsdam, unde la Cecilenhof s-a întreținut cordial cu Wilhelm de Hohenzolern. În acelasi castel se înregistra victoria rațiunii asupra terorii si visului bolnav de mărire. Potsdamul amintește de toate acestea, iar prin dezvoltarea lui de azi ilustrează vocația constructivă, de pace, a acestui popor.

*

La Cecilenhof în vara lui 1945, cînd nazismul era doar o tristă și dureroasă amintire, și berlinezii, ca și toți oamenii planetei care trecuseră prin grozăvia războiului, se gîndeau nu numai cu speranță ci și cu certitudine la viitor, cele trei mari puteri ale coaliției antifasciste, Uniunea Sovietică, Marea Britanie și S.U.A., au dus tratative, timp de două săptămîni, între 17 iulie și 2 august, cu o pauză de două zile, 25 și 26 iulie, determinată de alegerile din Anglia, ce au consfințit într-un tratat rezultatele marilor lupte pentru supraviețuirea umanității. Familia prințului moștenitor părăsise castelul încă din martie 1945. Se mai întîmplase asta îndată după primul război mondial, dar revenise în 1926, ca urmare a legii de tristă memorie a indemnizațiilor acordate familiei regale. Prințul luase cu el ceea ce era mai de preț, dar, ca și în 1918, nu avusese cum să ducă în cufere și construcția aceasta cu aerul ei de încîntător conac englezesc de țară, în fapt un palat în toată regula, cu sumedenie de curți interioare, numărînd 176 de încăperi, cu o desfășurare labirintică, fast interior și un rafinament al timpurilor noastre, cu o intimitate ce vine de la neostentația decorațiilor. Culori vii, alb, albastru, roșu, biblioteci îngropate în pereți placate cu lemn, mobilier puțin, decorat cu elemente nu prea multe, dar inspirat armonizate. Odăi cu tavane albe, podele acoperite de groase covoare persane, acordate la cromatica pereților. Încăperi cu tavane coborîte, exceptînd sălile din mijloc, înalte ca niște vechi hanuri, sau bătrîne manufacturi de postav. O asemenea sală, căreia îi lipsește parcă tavanul, acoperișul fiind la vedere, ca o cupolă de biserică, este cea a Conferinței de pace. În mijloc se păstrează masa rotundă și cele 12 scaune capitonate cu roșu si cele 3 fotolii ale șefilor de delegații. În dreapta, delegația Uniunii Sovietice, alcătuită din șeful delegației, Stalin, în dreapta Molotov, ministrul sovietic de externe și adjunctul său Vîșinski, la stînga interpretul șef Golunnski și Andrei Gromîko, pe atunci ambasadorul sovietic la Washington. În față, delegația americană, avîndu-l la mijloc pe președintele Truman, președintele Conferinței de la Potsdam, la dreapta sa fiind Byrnes, secretarul de stat, amiralul Leahy, la stînga generalul Marchall și Harriman, ambasadorul S.U.A. la Moscova. La stînga mesei a luat loc delegația britanică. În centru Churchill, la dreapta ministrul de externe Eden, la stînga șeful opoziției laburiste Altee și ambasadorul britanic la Moscova, Keer. Dar pe 26 iulie electoratul britanic îi refuză lui Churchill, cel ce condusese cu atîta vigoare lupta împotriva lui Hitler, satisfacția de a-și așeza semnătura pe acest important act al păcii. Îi revenea această misiune lui Altee, care devenise în acea zi de vară prim-ministru al Marii Britanii. Și așa, pe 2 august 1945, cei cincizeci de ziariști admiși la Conferință, între care viitorul președinte american Kennedy și scriitorul sovietic Boris Polevoi, transmiteau lumii întregi vestea semnării de către Stalin, Truman și Altee a Acordurilor de la Potsdam, ce parafau înfrîngerea definitivă a fascismului în Europa. Din troica ce condusese convoiul luptătorilor împotriva umilințelor umane aduse de fascism lipseau Roosvelt și Churchill. Unul murise, celălalt trăia. Așa hotărîse istoria și ei n-au făcut altceva decît să se supună legilor sale implacabile.

La Cecilenhof, în imensitatea parcului englez, unde liniștea coborîtă peste Europa încă sîngerîndă părea și mai profundă, se lucra pentru pacea viitoare a lumii, ce se anunța mai sigură ca oricînd. Dar cîte amenințări la adresa ei nu aveau să se ivească în curînd. La Cecilenhof, unde mareșalul Jukov avusese inspirata idee de a organiza Conferința de pace, întîlnirea, tratativele, acordurile simbolizau puterea omenirii de a împrăștia noaptea neagră a morții.

Sala Conferinței, sălile de lucru, salonul cel roșu al delegației sovietice, cel albastru al delegației americane, cel alb al delegației britanice păstrează întocmai cadrul acelor zile de lucru pentru viitorul păcii mondiale. Expoziția, cuprinzînd imagini ale distrugerilor dementiale puse la cale de nazism, avertizează ce se poate întîmpla dacă spiritul păcii dispare, dacă cel al războiului reînvie. Mulți dintre oamenii de astăzi ai planetei își fac drum la Cecilenhof. Între aceștia și factori politici. Aceste treceri nădăjduiesc să stimuleze în primul rînd înțelepciunea, meditația, să activeze spiritul înțelegerii, ce trebuie să existe nu doar în vorbe, ci și în fapte.

Grigore ILISEI

cronica

alte glasuri, alte încăperi

În proza generației tinere se simte tot mai mult nevoia unei înnoiri radicale. Pusă sub semnul textualismului de prozatorii „desantului“, fără nici o etichetă la Adina Kereneș, Petru Cimpoieșu sau Tudor Vlad, această revoluție se folosește de toate mijloacele, de la refuzul anarhic al unui limbaj, la baricade pe străzile literaturii, pentru a atrage atenția, pe de o parte, asupra unei crize a prozei, pe de altă parte, asupra acestui nou demers care se lasă atît de greu omologat. Pentru a simplifica lucrurile, voi spune că poeții și prozatorii tineri abolesc, prin scrierile lor, starea de **inocență literară**. Mitul scriitorului frust, care a copleșit literatura română, o jumătate de veac, este pe cale de dispariție. În ultimă instanță, „textualismul“ nu face altceva decît să recunoască hrana lecturilor făcute la timp și cu metodă și să desprindă, să degajeze din propriul text „citatele“ și „parafrazele“ din care se hrănește, pentru a-și afirma, în deplină cunoștință de cauză, originalitatea. Tinerii s-au întors la Flaubert (**Bouvard și Pécuchet**), Caragiale (**Momente și schițe**), Cehov și la epoca Virginiei Woolf, Henry James, Joyce, în căutarea unei metode oneste de asimilare culturală. De aici și dialectica parodiei și a pastișei, de aici și recursul la „textualiștii“ din toate timpurile : Proust și Cervantes, Dostoievski și Dante.

Fractură și continuitate, citatul polemic și pastișa ironică, puse toate în slujba unui mod de a percepe acut omenescul zilelor noastre. Dacă dăm la o parte pe cei nechemați, cum ar trebui să o facem cu toate generațiile, nu numai cu aceasta din urmă, descoperim, în scriitorii înzestrați, tot atîtea personalități distincte, pe care cu greu le-am putea aduna sub steagul unui singur concept. Unitatea o dau, de obicei, scriitorii de mijloc, propagatorii metodei : la ei se vede, ca la raze, scheletul. Prin ei înțelegi mecanismul și verifici frumoasa prelungire a simțurilor — instrumentul. Ceilalți sînt, ca să-mi explic metafora, organismele vii, pacienții, celula literară expusă la raze.

Adina Kereneș, răsplătită cu premiul pentru debut al Uniunii scriitorilor pentru romanul **Îngereasa cu pălărie verde**, revine cu volumul de povestiri **Rochia de crin**, o compoziție impresionistă strălucitoare, prea echivocă după gustul meu și, pe alocuri, eliptică. Mici artificii de obscurcizare prin paradă de nume dau primei povestiri, **Terminus** un aer misterios. Prozatoarea palpează misterul ființei umane și e de înțeles că e interesată prea puțin de individualitatea personajelor și mai mult de fondul de imagini din care se compune existența umană. Ce se întîmplă cu vilegiaturiștii Adinei Kereneș nu este de natură să tipologizeze caractere, să cristalizeze reacții sociale. Prozatoarea clasifică liric stări sufletești, compune cu grație și uneori memorabil tremurătoare tablouri impresioniste, în care simți vibrația luminii, tranzitoriul și eternul alegîndu-se în sita observației. Nu am ce să rezum din volumul acesta în care personagii sînt gesturile semnificative, imaginile, stările. Viața de zi cu zi se comprimă în concentrate, „esențe“, ca-n **Valurile** Virginei Woolf ori ca-n nuvelele Katherinei Mansfield. Sînt globuri luminoase în care plutesc, ca-n apele subconștientului, mici vietăți fosforescente, suflete goale de convenții : reacții, relații, tropisme. E, pînă la un punct, o viață epidermică, dar să ne amintim de Valéry care spunea : lucrul cel mai profund este pielea. Așadar nu este vorba de existența **periferică**, ci de substanța ființei umane, exprimată, difuz, în percepția senzorială.

Interesantă mi s-a părut și cea de-a doua povestire, **Micuța**. O femeie, amestecată indirect într-un comerț pe jumătate licit, se îndrăgostește de-un individ folosit în producerea industriei kitsch. Povestea n-are nici o importanță și dacă vă spun că, în final, soțul femeii moare după o criză de inimă, n-o să înțelegeți nimic din această proză de notație, concentrată exclusiv pe stări tranzitorii, pe sentimente inanalizabile, pe globule poetice în stare liberă, grefată, obscur, pe tulburi parabole culturale. Proza Adinei Kereneș nu e de povestit, de rezumat : ea este de citit. Artistă, prin acumularea bachelardiană de senzorialități primordiale, deschisă către limbajul străzii, filtrat sensibil în modalități literare, proza Adinei Kereneș refuză punctele de reper stabile, tristele jaloane care despart notația lirică de consistența realistă.

Ultima dintre povestiri, **Rochia**, atinge, tangent, o dramă de creație, cu ridicolul ei. Aici disoluția limbajului prozei mi se pare extremă și-aș acuza-o pe Adina Kereneș, fără ocolișuri, de neglijență. Cîteva siluete desenate ca-n Hogarth, corosiv, se decupează incert pe un plan artistic indecis. Felia de realitate e plină de găuri și efortul de a le umple nu merită a fi făcut. Aici se vede mai clar decît oriunde că autoarea, cu toate datele în mînă, își modelează proza după principii stricte de artă decorativă : împăturește o hîrtie în opt, apoi decupează cu foarfeca un model. Desfășurînd hîrtia, descoperi un desen de multe ori frumos de plinuri și goluri, de-o simetrie tulburătoare.

Rochia de crin confirmă talentul Adinei Kereneș, dar cartea este sub rigoarea și voluptatea tristă a romanului de debut. Volumul se termină, cum să zic ?, în coadă de pește.

Ion Lăcustă a debutat în **Desant '83** cu **Vis cu lup, Mumuțica** și **Între două trenuri.** Ultima nu figurează, din fericire, în volumul **Cu ochi blînzi**, apărut la Cartea românească. Celelalte sînt reluate, prima — în partea întîi, unde sînt grupate compozițiile „originale“, cea de-a doua, în secțiunea **La ușa domnului Caragiale** — o serie de pastișe excepționale. Nu numai că-l redescoperi pe Caragiale, în „ultimele sale **Momente** și **schițe** imaginare“, dar simți actualitatea lui, încărcată de sensuri.

Caragiale, am mai spus-o, poate sta la baza unei resurecții literare, așa cum Cervantes a hrănit, ideologic și literar, reforma literară spaniolă de la sfîrșitul veacului trecut. Nu vreau să par ingrat cu prima secțiune a volumului lui **Ioan** Lăcustă (ca și la Ion Alexandru, de la debut s-a mai adăugat, la prenume, un a, dacă nu e vorba, în **Desant '83**, de o greșeală de tipar : numele apare în amîndouă versiunile). Sînt, și acolo, piese de rezistență : **Vis cu lup** — o povestire fantastică de substanță lirică, o halucinație nocturnă cu turnură realistă, **Cartofi noi** — un neorealism românesc, **Povestirea cu cei patru anonimi** — notabilă prin sarcasmul alegoric, **Povestea unui medic tînăr** (mai puțin realismul polemic, venit din altă literatură). Sînt și cîteva meta-texte („aventura unei scriituri“) neconcludente pentru talentul indiscutabil al acestui autor : **Închipuind ninsori, Precum cuvîntul peste închipuire, Înserare de august** și alte cîteva melo-dramolete alături de spiritul viu al volumului **Cu ochi blînzi.** Se simte și în prima secțiune montajul caragialesc, folosirea textului în text, a citatului de viață în pagina de literatură. Dar urechea nu are încă acuitatea din partea a doua, nu captează personajul din limbaj, ochiul nu vede, încă, în blocul de marmoră, statuia. E curios, dar imaginația lui Ioan Lăcustă e stîrnită de — pe de o parte — limbajul caragialesc, și — pe de altă parte — de notița de ziar. În capul fiecărui „moment“, există un „chapeau“, cules din **Universul**, din **Adevărul**, și-n care se poate citi întreaga istorie a trecerii faptului divers în povestire. Barthes făcuse de altfel, teoretic, apropierea între structura faptului divers și arta narațiunii.

„Momentele și schițele“ lui Ioan Lăcustă sînt declarat caragialești : pastișează limbajul și viziunea, reiau teme și situații, procedee, în special de contragere epică (după încheierea istoriei se dă un rezumat biografic cuprinzător, dar, ca în cronica ironică, panegiric), uneori și texte, încorporîndu-le în parafraze controlate, cum ar fi **Cuptor** (un alt fel de a relata un incendiu, în zilele noastre, fără partide de opoziție, cu „oficioasele“ lor), **Creanța** (după **Amici** ; chiar prea aproape de model, dar salvată, în final, de referința la persoane și personaje reale, cu extensie către zilele noastre). La rigoare putem găsi, în Caragiale, un model pentru toate momentele și schițele lui Ioan Lăcustă, dar cu aceasta nu închidem dosarul unei producții a cărei originalitate se manifestă abia în inteligența și umorul de a descifra și-a inventa texte de Caragiale și de a insinua în ele un suflet străin, atins de boala secolului XX. Prozatorul își actualizează „textul-model“, dar are și rafinamentul emoției „retro“. Caragiale mai poate scrie și azi : aceasta e fraza care ți se impune la prima lectură. Caragiale n-a terminat de scris : este răspunsul celei de-a doua lecturi. Caragiale este un mod de a scrie : poate fi o concluzie. El poate deschide, vorba lui Radu Petrescu, un destin literar, ca Homer. Dacă Joyce poate fi umilit că scrie texte în textul Homer, atunci oricare scriitor român se poate socoti minor în textul Caragiale. În ce mă privește, m-am delectat cu textele caragialești ale lui Ioan Lăcustă, de la care aștept și alte cărți pe măsura talentului și inteligenței sale.

Val CONDURACHE

ADINA KENEREȘ : „Rochia de crin“, Ed. Albatros, 1985.
IOAN LĂCUSTĂ : „Cu ochi blînzi“, Ed. Cartea românească, 1985.

regula jocului

Sculptor fără vocație, trecut prin școala de corecție și prin închisoare, Daniel Petric e invitat să realizeze, la țărmul mării, un cimitir, cioplindu-l în marmură pe măsură ce locatarii unui azil de bătrîni și-ar fi dat obștescul sfîrșit. Nu e însă un azil oarecare, ci o instituție destul de misterioasă — condusă de un Bătrîn invizibil și administrată de o Moașă, pe cît de temută pe atît de hormonală, și de un Arhivar, insignifiant, dar omniscient —, în care domnește o teroare, la prima vedere datorită legendarei figuri a șefului, despre care nimeni nu poate furniza date precise, de fapt grație ascendentului celorlalți doi, depozitari ai adevărurilor blamabile din biografiile pensionarilor. Presupunînd că interesata și, de aceea, metodic întreținuta ficțiune a autorității ascunse e pricina absolutei supuneri a locatarilor, Petric o denunță fără menajamente. Numai că bătrînii n-au nevoie de o asemenea eliberare, mitul Bătrînului căpitan e mai degrabă un pact, o convenție ce le oferă explicația onorabilă a subordonării nevoite. Sculptorul violează un secret și, prin asta, se autocondamnă, sentința pronunțată de „tribunalul“ pacienților azilului nefăcînd altceva decît să o autentifice. El calcă o lege nescrisă, însă neiertătoare, dărîmă un zeu fără de care pojghița aparențelor plesnește, dezvelind mizeria umană, și fapta lui cere sancțiunea. Organizat pe relații de forță, stabilimentul seamănă cu o „rezervație a răului“, cu o mlaștină umană, plasată în vecinătatea unei mlaștini veritabile. Sordidul pare concentrat aici ca să sfîrșească în liniște, ferind umanitatea de acțiunea lui, însă și protejîndu-l de reacțiile acestuia. Azilul e un fel de refugiu al mizeriei morale, o „leprozerie“ etică ce se autodevoră, înghițindu-i deopotrivă pe intruși. Laura, unica ființă sănătoasă — crede Petric, moare sau e ucisă, nu știm exact. Ambiguitatea e, de altminteri, omniprezentă în recentul roman al lui Octavian Paler, **Un om norocos.** Nu avem, de pildă, certitudinea, în ciuda bogăției detaliilor, de un realism crud, furnizate de sculptorul-narator, că Bătrînul este chiar o ficțiune, după cum nu știm nici dacă „expediția“ lui Petric la azil, relatată cu minuție, s-a petrecut aievea ori a fost un simplu vis. Finalul menține incertitudinea: „Sau visez încă ?“, se întreabă Daniel, trezit de bizare bătăi în ușă. Inutil să căutăm un răspuns explicit în țesătura cărții. Situat vag, populat de inși cu nume generice, stabilimentul e, pînă la un punct, o parabolă a decăderii morale și trebuie luat ca atare. După **Castelul** kafkian, ce a generat o întreagă literatură, inclusiv la noi, unde printre realizările notabile se cade amintit **Spitalul** lui Gheorghe Schwartz, astfel de zămisliri ale imaginarului literar nu mai miră pe nimeni. Nou la Octavian Paler e, în primul rînd, altceva, anume statutul „intrusului“ în teritoriul absurdului și degradării. De obicei, ca să pună mai apăsat în valoare contrastul, scriitorii preferă să examineze efectele acestor universuri închise, aberante după norma bunului-simț, asupra unor persoane așa-zicînd inocente. De la înălțimea nevinovăției agresate, verdictul de condamnare, deschis ori numai subînțeles, cîntărește infinit mai greu. Octavian Paler alege o cale mai puțin bătută și, de aceea, mai expusă primejdiilor, investind cu rolul de martor (și de judecător) un personaj pe care, potrivit clasicei dihotomii, l-am include, după o sumară apreciere, în clasa eroilor negativi. Confesiunea sa, care alcătuiește romanul, ar fi deci o privire din interior, așadar avizată, și o condamnare asemenea. Adîncimea propriei căderi morale i-ar permite lui Petric să judece în cunoștință de cauză. Numai cine a păcătuit are conștiința grozăviei păcatului. Sculptorul n-ar fi un pensionar al azilului, ci un „străin“, dar un „străin“ ce a trăit degradarea, solidar pe acest plan cu fauna instituției, ce l-ar putea la o adică revendica fără rezerve. Exterior azilului, el i-ar aparține, ar fi la înălțimea „exigențelor“ acestuia și, dacă e totuși respins, de vină e „regula jocului“, pe care o nesocotește. E, să nu uităm, considerat primejdios abia cînd sfidează autoritatea, cînd vrea să destrame mitul recurgînd la simbolica îngropare a Bătrînului. Ce-l distinge de pensionari e tocmai absența oricărei credințe. Aceștia din urmă acceptă convenția autorității nerevelate, pe cînd Daniel Petric n-are nici un dumnezeu (sau are unul pe care îl contestă cu furie), vrînd să treacă drept iremediabil ateu. Sprijinit de convingerea mediocrității personale, afișate cu superbie și cinism, el se crede îndrituit să denunțe minciuna convențională sub toate înfățișările ei, inclusiv în sînul nobilelor sentimente ale prieteniei și iubirii. Necruțarea față de sine e suportul necruțării față de ceilalți. Exigent pînă la agresivitate, el calcă, în numele adevărului, elementarele norme ale conviețuirii sociale, nu pentru că ar fi constrîngătoare, ci pentru că sînt expresii ale autorității. E conștient de această defecțiune, se judecă aspru pentru aversiunea față de lege (în sens larg), însă e incapabil de schimbare. Absoluta-i iconoclastie a devenit o reacție ca și organică, un reflex pe care nu-l poate controla, pulverizînd cu ea toate punțile ce l-ar apropia de semeni. Necondiționata libertate, după care a alergat continuu, s-a preschimbat într-o tiranie pe care el, sclavul, e neputincios să o înlăture. Prietenii și femeile îl părăsesc, cu unul și același reproș : că nu știe să se poarte. Și drept e că sculptorul nu știe. „Gafele“ de conduită comise în azil nu fac decît să repete „gafe“ comise anterior. Școala de corecție și închisoarea, în care fusese aruncat cu destulă ușurință, sînt măsurile de represiune ale colectivității și lor le corespunde decizia tribunalului instituit în azil. Și într-un caz și în celălalt, personajul e marginalizat pentru că a încălcat legea jocului. Apropierile între cele două planuri sînt infinit mai numeroase, o analiză detaliată a textului dovedind că misteriosul azil, atît de realist și de fantastic în același timp, nu e decît proiecția în subconștientul lui Daniel a raporturilor sale cu realitatea. Fiecărei situații biografice importante îi răspunde o scenă, la fel de importantă, petrecută în stabiliment. Aventura azilului, pe care avem toate motivele să o considerăm eminamente onirică, concretizare a psihismului abisal, nu face decît să clarifice relațiile din planul realului literar. Materia romanului e izbitor de simetrică : tabloul vieții se răsfrînge în oglinda măritoare pînă la grotesc a casei de bătrîni, alcătuire fundamental simbolică. Și, parcă pentru a înlătura orice dubiu, confesiunea lui Petric e sistematic întreruptă de pagini din al său „caiet de vise“, unde realul și fantasmele subconștientului își dau mîna. Este, cred, o grijă exagerată a autorului pentru cititor, o măsură de precauție la care ar fi putut renunța fără vreo pierdere. Sensul romanului e oricum suficient de limpede. Dar, înainte de a-l numi, să observăm că personajul lui Octavian Paler nu e atît de mediocru pe cît se crede. Dacă facem abstracție de repetatele-i autoflagelări, nici ele fără un rost simbolic precis, constatăm că Daniel Petric, insul cu prenume de prooroc ce-și consemnează visele, în cazul lui singurele în stare să-i furnizeze explicații plauzibile, e — din contra — un spirit ce se ridică, prin inteligență și luciditate, deasupra obișnuitului. Analiza căreia i se supune e prea expertă ca să aparțină unui mediocru de serie. Rigoarea gîndului, apoi, și tăietura frazelor sînt ale unui intelectual, iar confesiunea, de bună calitate, conține numeroase pagini de proză ideologică densă. Dacă autorul și-ar fi propus să construiască un ratat pur și simplu, Daniel Petric l-ar fi contrazis prin fiecare rînd al mărturisirii, în ultimă instanță suficientă ca să argumenteze realizarea personajului. Sculptorul eșuează în sculptură, n-are vocația prieteniei și a iubirii, însă luciditatea autoscopiei și ținuta ei, oricît de colorată de cinism, reprezintă o răscumpărare. La urma urmelor, Emil Codrescu, eroul lui Ibrăileanu, nu eșuează în ordine erotică și-și plătește inaptitudinea prin disecția propriului suflet ? Structural, Petric face parte din aceeași categorie, e tot o victimă a destinului (cuvînt ce se repetă cu noimă în roman), adică a unor determinări pe care nu le poate stăpîni. Și dacă în cazul retractilului doctor nu ezităm a ne întreba asupra motivelor subterane ale inacțiunii, nu e de prisos să o facem și în legătură cu sculptorul lui Octavian Paler, devenit artist dintr-o ambiție imensă, aceea de a-și concura părintele, pictor, pe chiar terenul acestuia. Evoluția personajului e definitiv marcată de revolta împotriva autorității paterne și nu e un capriciu că detalierea ei ocupă un spațiu larg în prima jumătate a romanului. Tot ce i se întîmplă în adolescență și la maturitate aici își are originea. „Deformarea“ sa morală e opera complexului de care nu s-a putut elibera niciodată. Există în a doua parte a cărții destule secvențe lămuritoare, precum aceea a pătrunderii în sala oglinzilor, unde se presupune că tronează Bătrînul. După clipele de spaimă și de curiozitate, inerente pătrunderii într-un spațiu inaccesibil celorlalți (interdicție, la rîndu-i, elocventă), pregătită — semnificativ — printr-o ritualică spălare pe mîini, ca la o inițiere, sculptorul se așază în fotoliu și așteaptă. Însă autoritatea nu se dezvăluie și, pe încetul, gîndul inexistenței acesteia i se strecoară în minte. Ar putea, deci, să-i ia locul. E locul rîvnit dintotdeauna și care, iată, pare să i se ofere. Decretarea morții bătrînului, mai necesară sieși decît celorlalți, înmormîntarea lui simbolică, repetatele întoarceri în camera oglinzilor, ca spre a se convinge că scaunul e gol, în fine — pedeapsa ce-l așteaptă pentru crima de lès-autoritate închează un scenariu psihanalitic fără cusur. Petric ispășește, și în realitate și în onirie, cutezanța de a se fi ridicat împotriva tatălui. Ne-am putea mira cum de, posesor al unor instrumente de analiză așa de adecvate că pun la tot pasul în evidență pricinile secrete ale ratării, personajul nu le concretizează nicăieri, mulțumindu-se să se învîrtă în juru-le, aproape atingîndu-le, ca să se tragă repede îndărăt. El „simte“ care e cauza cauzelor, înaintează pînă să o treacă în cuvînt, dar — ca orice victimă a complexului — n-are tăria să o numească. Gura bolnavului poate rosti orice, afară de numele maladiei ce-l macină.

Romanul lui Octavian Paler e mai complicat decît am încercat a arăta în rîndurile de față. Sînt destule episoade ce nu par a avea directă legătură cu firul principal, deși — la rigoare — trădează strînse raporturi cu el. Confesiunea personajului trimite într-o mulțime de direcții, atingînd — incidental — teme pe cît de diverse pe atît de eterne. Le-am întîlnit și în eseurile scriitorului, și în precedentul său roman : adevăr, dreptate, iubire, moarte, vinovăție etc. Atîta doar că, acolo, ele beneficiau de o tratare principială, teoretică. Chiar în **Viața pe un peron** moralistul din Octavian Paler ocupa prim-planul, subordonînd invenția epică necesităților dezbaterii. Faptele erau convocate spre a susține ori infirma întrebările conștiinței morale. Era o proză precumpănitor ideologică, cam cazuistică și pe alocuri retorică, nu fără ușoare accente patetice, a cărei forță — incontestabilă — venea din sinceritate și intransigență etică. **Un om norocos** (a se remarca și subînțelesurile titlului) e de acum un roman în toată puterea cuvîntului, cu personaje complexe, între care Daniel se distinge de departe (însă trebuie amintite și Moașa, doctorul Dinu, tatăl, Marta, Laura și Profetul), cu o desfășurare epică amplă și atent controlată, cu — mai ales — o remarcabilă pondere a concretului și un simț al detaliului realist pe care relațiile de călătorie și eseurile pe subiecte din artele plastice ne lăsau doar a-l presupune. Urme de patetism și întorsături retorice mai întîlnim și în recentul roman, dar neglijabile, așa încît, de-ar fi să-i reproșez ceva autorului, atunci m-aș opri la prea fidela ilustrare a scenariului psihanalitic tradițional. Poate că un dram de obscuritate n-ar fi fost în detrimentul acestui **Un om norocos !**

Al. DOBRESCU

Octavian Paler : „Un om norocos“, Editura Cartea Românească, 1985.

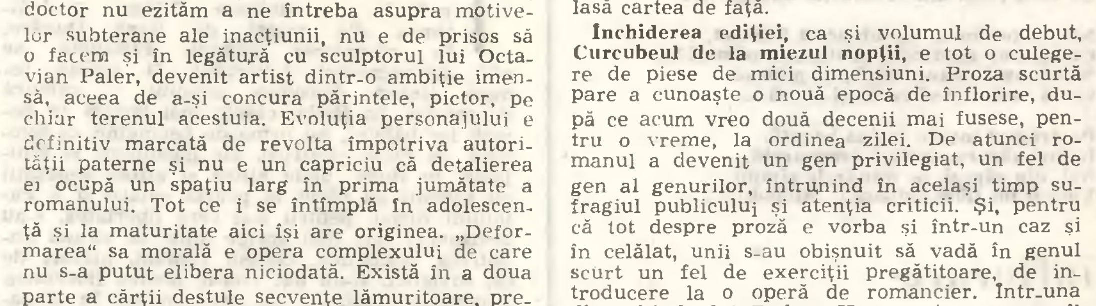
noi prozatori

Un fenomen semnificativ mi se pare a fi tot mai frecventa apariție în recenziile la cărțile de proză ale autorilor mai noi, a unor întinse pasaje teoretice. Bineînțeles că nu vorbesc de intențiile unor foiletoniști de a-și etala cu orice prilej cunoștințele în domeniu. Anumite volume reclamă, prin substanța lor, punerea în discuție a unor principii. Reflecțiile pe marginea condiției artei moderne ocupă, de altfel, un loc tot mai important chiar în textul beletristic. Și de multe ori e vorba de mai mult decît de o racordare la moda de ultima (sau penultima) oră.

Despre Bedros Horasangian, de pildă, nu s-ar putea spune că ar arăta o excesivă atracție pentru experiențele textualiste. „Ești propriul tău scop. Ce să spui despre starea prozei ? Nu există texte ci oameni. Și nu ești nici orb, nici surd, poți orice, chiar să te atingi. Cu mîna care scrie. Simți. Iată o mare aventură. O deschidere. Ești liber“. „Marea aventură“ de a simți nu e ratată. Oamenii din prozele sale sînt plini de viață, își fac tîrguielile, orele de serviciu, își dozează tandrețea și indiferența. El e în mai mică măsură un prozator care face teorie, și într-una mai mare un talentat povestitor. Cel puțin asta e impresia pe care o lasă cartea de față.

Închiderea ediției, ca și volumul de debut, **Curcubeul de la miezul nopții**, e tot o culegere de piese de mici dimensiuni. Proza scurtă pare a cunoaște o nouă epocă de înflorire, după ce acum vreo două decenii mai fusese, pentru o vreme, la ordinea zilei. De atunci romanul a devenit un gen privilegiat, un fel de gen al genurilor, întrunind în același timp sufragiul publicului și atenția criticii. Și, pentru că tot despre proză e vorba și într-un caz și în celălalt, unii s-au obișnuit să vadă în genul scurt un fel de exerciții pregătitoare, de introducere la o operă de romancier. Într-una din schițele lui Bedros Horasangian careva îl sfătuiește, plin de importanță, pe narator (autor ?) să scrie neapărat un roman, pentru că numai romanul poate impune ; cine mai are astăzi încredere în autorii unor opere de doar cîteva pagini ?

Polemica, tacită, iese la iveală și în altă parte.

literară

Nu e vorba, bineînțeles, de „invidie" față de cei puși pe construirea unor edificii impunătoare — ceva serios, solid, o scriere care să încununeze activitatea unui prozator, după opinia curentă — nici de orgoliul, justificat, al autorului care își apără principiile literare pe care le pune în practică. Romanul și proza scurtă ilustrează ideologii literare diferite. Cu toate experiențele la care l-au supus experiențele moderne romanul e un univers evidențiind vrînd-nevrînd construcția, organizarea arhitecturală. „Cei mari. Pagini numerotate, ediții, panorame, fresce, drame și comedii umane. Grandioși, imenși, uriași, copleșitori, cotropitori. Imperialism al sentimentelor și cuvintelor. Un succes găunos de paradă, de sfîrșit de an școlar, de tîrg agricol" (E vorba, probabil, de tîrgul agricol din romanul lui Flaubert). „Imperialism al sentimentelor și cuvintelor" — iată o definiție a romanului din perspectiva autorilor de narațiuni de mici dimensiuni, capabile să cuprindă numai momente, secvențe. Fără să teoretizeze ostentativ Bedros Horasangian clarifică, reușește, cel puțin din punctul său de vedere, să pună punctul pe i. Schițele sale corespund unei lumi pulverizate, împărțită între întîmplări puțin semnificative. Cum ar putea fi reprezentată aceasta de ordinea superioară, de „sistemul" coerent de idei și sentimente care tinde să devină, oricît de fragmentată i-ar fi compoziția, romanul? „Ce se mai poate lipi, cîrpi, cînd ești deja sfărîmat în cele mai mici fragmente posibile? Pulverizat, ca un om din care nu a mai rămas decît o umbră pe un perete după o explozie atomică. Disoluția genurilor literare. Înlocuirea epicului cu neliniștea și a construcției metodice cu un sentiment, oricare ar fi el".

Proza lui Bedros Horasangian se trage nemijlocit din realitate. El știe să observe și să rețină, să surprindă particularul dialogurilor ocazionale, al gesturilor nebăgate de nimeni în seamă pentru că sînt prea obișnuite și să le prezinte, apoi, printr-o calculată operație de montaj. (Apropo de precizia observației aș semnala o singură inadvertență. În **Ce cal, domnule, ce cal...** personajul, proaspăt mutat în apartamentul unui bloc nou, încă neracordat la rețeaua electrică — deci cu toate aparatele electrice scoase din funcțiune, cum se și plînge, de altfel, noul locatar — îi oferă vizitatorului său cuburi de gheață de la... frigider; lucru posibil numai în cazul funcționării acestuia cu baterii, ceea ce însă autorul nu ne precizează !). Subiectele sînt nesemnificative, „umile" — la fel și personajele, care n-au nimic de supraoameni în ele. Unele schițe ar putea fi povestite, ele desfășurîndu-se oarecum liniar (întoarcerea într-un vagon supraaglomerat la oraș după cîteva zile petrecute la țară; o timidă aventură între doi nu prea tineri melomani; încercările unui țăran bătrîn de a cumpăra un bilet într-un autobuz cu autotaxare; trăncăneala locatarului mutat de curînd într-un bloc; un divorț relatat din punctele de vedere evident diferite ale împricinaților; renunțarea la răzbunare a cuiva care-l căuta de multă vreme pe denunțătorul tatălui său; cineva își pune o dorință: să moară — și moare, pur și simplu; jurnalul unui bolnav de gripă; o secretară fată bătrînă face de 8 martie curățenie în birouri și află că funcționarul care-i dăduse vagi speranțe e însurat de doi ani etc.).

În textele în care dizolvarea e dusă pînă la ultimele ei consecințe subiectul se pierde, iar rezumarea e tot mai dificilă. Fragmentele sînt la rîndul lor fragmentate, disiparea ajunge la limita coerenței. În carte și în viață. Succesiunea rapidă de secvențe cuprinzînd oameni obișnuiți, întîmplări cotidiene, pasiuni timorate, gînduri și sentimente rutinate impune un ritm de o vivacitate rar întîlnită și dă prozei lui Horasangian o notă cu totul specifică. Tehnica montajului e stăpînită desăvîrșit și, dacă-i adăugăm obiectivitatea relatării, precizia de imagine surprinsă pe peliculă, putem spune că el este, între noii prozatori, unul din cei care au asimilat cel mai bine mijloacele cinematografului. (De altfel, una din piese ne înfățișează ceea ce am putea surprinde dacă într-un cadru oarecare am plasa o cameră de luat vederi ascunsă). Metoda asamblării secvențelor e, cel puțin în piesele din partea a doua a cărții, deosebit de ingenioasă (gruparea unor personaje și întîmplări disparate sub semnul unei liste de... delicatese — Grass cu „Peștele" lui nu e prea departe —, împărțirea pe capitole cu titluri în contrast cu conținutul acestora ș.a.m.d.). Cu toate acestea tehnicile, cum nici teoretizările, nu devin o clipă bătătoare la ochi. Ai impresia că autorul pur și simplu povestește, fără să participe, ceea ce a văzut și a auzit. Și oamenii și obiectele sînt niște „forme" care se deplasează în fața obiectivului. Bineînțeles că e numai o impresie, căutată fără îndoială, de autor, pentru a-și susține convingerile asupra „reificării" existențelor. În **Un flirt rezonabil**, care e un model de pătrundere psihologică, aproape nu se recurge la analiză. Textele care reproduc monologul interior al unui personaj — puține la număr, e drept — nici nu se ridică la nivelul celorlalte. Autorul are nevoie de mișcare, de dialog, trebuie să dramatizeze pentru a-și pune în valoare calitățile. Atunci te convinge că schițele sale sînt moderne în măsura în care personajele sînt oameni ai zilelor noastre; mai bine zis o anume categorie de oameni, și anume aceia care simt cu mai multă exactitate și își evaluează realist condiția.

Închiderea ediției nu e, evident, o carte fără corespondențe. Ea se înscrie în acea direcție a prozei de azi caracterizată de o... „prozaizare" (dacă se poate spune așa) la limită a temelor. Asemenea „momente și schițe" se vor „naturale", adică urmînd natura și, pentru aceasta, personajele renunță pur și simplu la condiția lor literară, abandonează orice convenție. Decorurile impresionante, bine puse la punct, sînt lăsate pentru turnarea superproducțiilor, iar noi pășim în apartamente de bloc, în bucătării, în lactobaruri ieftine, în stații aglomerate de autobuz. Un personaj, două personaje. Eventual un cuplu. Cam acesta e universul povestirilor lui Horasangian. Nici o vorbă de mulțimi, de intrigi încurcate, de încrengăturile complicate și obscure ale romanelor. Și nici măcar acel singur personaj nu e întreg, nu e conturat cu mijloacele clasice. Cîteva trăsături, aruncate parcă haotic pe hîrtie.

Umberto Eco, analizîndu-și **Numele rozei** cartea care a scos din minți o lume întreagă, spunea că romancierul (dar observația e valabilă pentru orice prozator) începe prin a-și reprezenta, mai întîi, cu exactitate și în detaliu cadrul prin care își va purta personajele. Horasangian conturează foarte bine aceste spații și nu se mulțumește numai cu o înfățișare statică a locurilor, ci le face vizibile în ritmul stereotipiilor vieții cotidiene punînd la lumină, în acest fel, tot ce i se poate întîmpla unui om obișnuit într-un astfel de context. Iar omul e atît de obișnuit încît aproape că se confundă cu mediul, precum acele viețuitoare a căror pigmentație se poate regla, din instinct de apărare, în funcție de culorile din jur. Așa că acea „primă fază" recomandată de Eco rămîne, în cazul de față, și ultima. Rutina e atît de bine subliniată încît nu mai trebuie, pentru a participa, ca cititori, la experiența estetică propusă, să ne transpunem, să ieșim din inexpresiva consuetudine. Efectul e obținut nu printr-o transcendere a cotidianului, ci prin surpriza de a-l întîlni, aproape netransfigurat, în literatură. Obișnuința noastră de a căuta în romane, nuvele sau povestiri o lume saturată de simboluri și semnificații devine, în astfel de cazuri, o sursă de potențare a prozei „despre banalitate". Într-o eră a eficienței, a automatizărilor, opera de artă își pierde „aura" de care vorbea Walter Benjamin. Dar această pierdere are, la rîndul ei, o semnificație. Ce va fi mai departe? Greu de spus. Deocamdată, revenind la autorul nostru, aș observa că Bedros Horasangian este un scriitor cu multe resurse.

Dina Hrenciuc, o prozatoare încă puțin cunoscută, pentru că înaintea apariției acestei cărți n-a prea publicat prin reviste, debutează, ambițios, cu un roman. Lucru mai puțin obișnuit deoarece printre tineri pare a fi în vogă proza scurtă. Deși nu urmează calea colegilor ei de generație în **Cercuri albe** găsim, ca și în scrierile multora dintre aceștia, preocuparea pentru surprinderea febrilității și întrebărilor unei anumite vîrste. Romanul e, de la un capăt la altul, o confesiune. Naratorul/autorul deapănă, „înfrigurat", cum zice Al. George în prezentarea de pe ultima copertă, evenimente dintr-un trecut nu prea îndepărtat și față de care, în consecință, nu are distanța necesară unei evaluări detașate și imparțiale. Experiența de viață, redusă, inevitabil, ne aduce în prim plan un personaj egocentric. Ceea ce i se întîmplă eroinei e, în conformitate cu mentalitatea specifică adolescenței, de maximă importanță, micile neînțelegeri și marile neînțelegeri întunecă deodată cerul și pun sub semnul întrebării destinul întregii lumi. Vîrsta eroinei e una a întrebărilor comune, bine conturate în fixațiile ei dar în spatele lor se ivește un temperament puternic, cu o accentuată voință de independență. Viața e trăită cu intensitatea unei sensibilități traumatizate. În adolescență orice adversitate și, mai ales cele ce par a fi cu intenție pregătite celui care le suportă, se transformă într-o adevărată furtună. Personajul Doinei Hrenciuc are o exasperantă acuitate în perceperea celor mai mici seisme. Eroina e parcă mereu crispată, se așteaptă să i se întîmple ceva neplăcut. Dar, ca o ciudățenie, o astfel de dezagreabilă stare, devenită obișnuință, nu mai e reprobată. Suferința unei lipse de comunicare autentică pare a fi atrasă și chiar suportată, ca o condiție necesară, de o alcătuire sufletească prea complicată.

Universul adolescenței se reduce, de cele mai multe ori, la ceea ce intră în raza vizuală a protagonistului — și nu altul e cazul de față. Importanța celorlalte personaje — puține la număr — e determinată de relațiile lor cu naratorul. Dina Hrenciuc nu face, în **Cercuri albe**, analiza unui mediu social. Legăturile dintre ceilalți sînt neglijate sau pur și simplu nu intră în atenția eroinei. Întoarsă în primul rînd asupra ei însăși, ea îi percepe numai în măsura în care prezențele altora au vreun raport cu ea.

Într-o anumită perioadă a vieții, e lucru știut, într-un timp foarte scurt au loc transformări sufletești radicale. Eroina Dinei Hrenciuc nu se schimbă însă, își păstrează aceeași luciditate matură pe toată întinderea romanului. Povestea, deși relatată la timpul prezent e, se vede, transcrisă mai tîrziu, după ce principalele trăsături ale personajului narator s-au fixat. În cazul acesta contează în primul rînd reconstituirea scenelor, alegerea întîmplărilor semnificative și, mai ales, relevarea reacțiilor celui care se cofesează. „Autoarea are, într-adevăr, cum apreciază Al. George, o capacitate cu totul remarcabilă de a utiliza stilul confesiv și de a da viață indirect împrejurărilor existenței eroinei sale". Totul se organizează în jurul specificului vîrstei, inclusiv maniera de a relata. Observarea realității e exprimată cu un amestec de răceală și de exaltare — comunicată cînd direct, cînd cu o abundență de imagini care trădează o înclinație livrescă. Dacă formulările n-ar aparține eroinei, pe care o reprezintă cît se poate de bine, am spune că apelul prea frecvent la imagini (nu întotdeauna dintre cele mai fericite) parazitează scriitura.

Încordarea cu care e observată lumea din jur duce la un anumit efect straniu, datorat reflexiilor deformatoare. Un aer de mister se desprinde din paginile Dinei Hrenciuc, o lume rigidă, tensionată apare din aceste obișnuite, de altfel, scene din viața de familie, din relațiile cu prietenii și colegii. Confesiunea e o succesiune de relatări „la rece" — lipsa de participare afectivă dînd, în același timp, unitate volumului. Dina Hrenciuc arată o adevărată răbdare de romancier, e capabilă să adune migălos detaliile, fără să uite, parcă, nimic. Lumea înfățișată e, desigur, limitată într-o anume măsură, simplificată, dar autoarea nu trădează cu nimic universul eroinei, nu încearcă să-l înfrumusețeze. Încă o dovadă a maturității cu care este scrisă această carte despre adolescentă. O carte închizînd un univers și deschizînd calea unei noi prozatoare.

Constantin PRICOP

BEDROS HORASANGIAN: **„Închiderea ediției"**, Ed. Cartea Românească, 1984.
DINA HRENCIUC: **„Cercuri albe"**, Ed. Cartea Românească, 1984.

romane și însăilări

Două observații preliminare:

Prima: **Romanul continuă să fie Eldorado-ul literaturii, certificatul de scriitor, escaladă „obligatorie" pentru orice alpinist al literelor. Din nefericire, el este și „triunghi al Bermudelor", în care mulți navigatori, cu sau fără busolă, sunt aneantizați.**

A doua: **Eminescu spunea: „Artele... pătrund... în masa claselor și produc astfel o conștiință unitară publică, care pe nesimțite se preface într-o solidaritate etică".**

IMPLACABILUL MITICĂ. Pe un taler al **Balanței** lui Ion Băieșu, **senzația densității**; pe celălalt, **densitatea senzaționalului**. Aidoma protagonistei, (Nela), autorul pare și el „avid de istorii și întîmplări excentrice" (p. 181), „mort după tot felul de întîmplări aiuristice" (p. 100). Se fură un cadavru dintr-o cameră încuiată. O casă plutește pe apă 20 de km, apoi e adusă și pusă la loc și-n tot acest timp pruncii dinăuntru dorm. Pe un cîmp plouă cu bucăți de piatră de 800 de grame. Un chirurg nu primește de la pacienți „nici măcar o ciocolată". Un responsabil de restaurant se răstoarnă cu mașina, soția și copiii ard de vii, el scapă. Un țigan e însurat cu o... prințesă, pe care a salvat-o, desigur în ultima clipă, de la sinucidere. Un tată dă foc copilului său pentru că micuțul era „cretin", și nu pățește nimic deoarece nevasta nu-i reclamă. Un altul, preot, propune soției uciderea progeniturii lor, un handicapat, prin înfometare. Are loc și o explozie, și e „atît de violentă, încît portarul a fost găsit la trei sute de metri despicat în două". Un primar obligă pe toate oficialitățile din conducerea orașului să se mute în blocurile „unde locuiesc elementele cele mai turbulente". Un revizor contabil avea un cîine „de geniu" care știa să spună da, nu, afară, haide, mulțumesc; „bună ziua știa și în engleză și franceză". Același investighează o „lovitură" (delapidare) în valoare de „peste cincizeci de milioane de lei"; el va sfîrși îmbrîncit sub roțile unui tren. Doi amorezi vor să-și pună capăt zilelor într-o cameră de hotel, dar iau purgative în loc de otravă, și efectul e de un burlesc scatologic...

Cum se vede, Ion Băieșu pune la bătaie (depășind chiar lista din **Au lecteur**) tot ce e aducător de dezastre: apa, focul, otrava, brutalitatea, explozia, cutremurul etc. Romanul e, astfel, (și) un a l m a n a h d e g r o z ă v i i, relatate cu un englezesc sînge rece. (Iată încă un set: un tînăr își „pierde" mama la barbut și o oferă partenerilor care o violează; eroina principală însăși, de cum ajunge în orășelul industrial unde e repartizată, e obiectul unei tentative de viol în grup; în fine, o altă femeie este siluită de trei inși, pe care ea singură îi pedepsește, tăindu-le posibilitatea recidivei; justiția o achită). Englezesc am spus? Ar fi trebuit să zic: franțuzesc. Cartea e, în felul ei, „zolistă". O lume à la Hieronymus Bosch, plină de violență, mișelie, trivialitate, o populează. Fac pregnantă, orbitoare excepție doar protagoniștii, virgina (simbolic ?!) și nonconformista Nela, profesoară, și chirurgul, adorat de bolnavi și abhorat de colegi, Mitică; ea n-are nimic (a avut două valize și le-a pierdut la inundații), el are doar o bicicletă și două costume de haine; e în schimb posesorul unui colosal caracter precum și, în ciuda celor numai 58 de kilograme, al unui pumn redutabil, căruia îi cad victimă toți cei răi, fie ei derbedei ordinari sau șantajiști perverși, fie procurori superficiali sau medici venali. Dacă Nela e un fel de „străină" camusiană, imună la ticăloșie, Mitică e un incoruptibil, un justițiar, un donquijote, un „nebun" al rigorii morale.

Ambițiile sociologice ale romanului sunt mari. În nici 250 de pagini, vom întîlni reprezentate un număr respectabil de instituții și profesii: activiști, medici, profesori, țărani, navetiști, preoți; armata, miliția, securitatea, procuratura, C.F.R.-ul. Intenția de „secțiune" e vădită, și n-aș spune că e ratată. Băieșu unge cu senzațional **feliile** (consistente) **de viață**.

Romanul e scris parcă de chirurgul Mitică: nervos, tăios, lapidar, gîfîit, sincopat, în ritm de „hard rock". Faptele se înșiră fulgerător, depănate, ai zice, cu „acceleratorul". Cartea e și, întrucîtva, „han al Ancuței", fiindcă mai fiecărui personaj i se oferă răgazul de a istorisi o poveste, îndeobște terifiantă — ceea ce abia sporește **viteza epică**. Conform clasicei legende despre umoriști, și Ion Băieșu este, în roman, un pesimist; simte enormitățile și vede monstruozitățile. Viziunea sa e crîncenă, de un neorealism aspru și sec (cu mici înclinații, chiar, spre catastrofal). Citibilă dintr-o suflare, aș reproșa totuși cărții unele rezolvări facile: Mitică e un personaj simpatic și viabil; scoțîndu-l din grava încurcătură prin procedee **deus ex machina**, autorul îl transformă, niței, în hopa-Mitică. Și apoi, dacă romanul e tropotitor (ceea ce e bine), finalul dă impresia de pripit sau, oricum, de ne-iscusit. E păcat, pentru că Ion Băieșu scrie plauzibil și zgîndăritor, nu evită „problemele" (**Balanța** e chiar un „potpuriu" de teme fierbinți) și oferă, în această carte de **schimbare la față**, multe pagini pe gustul acelui cititor care caută în proză adevăr brutal și brut.

SECHELE ȘI LICHELE. Trei sunt temele noului roman al lui Corneliu Leu, continuare a ciclului ridicat prin **Ochiul dracului** (1957), **Puterea** (1964, ed. a II-a 1973) și **Patriarhii** (1979):

1. Formele de adaptare, în prezent, a acelor elemente care, în primii ani ai revoluției socialiste și în deceniul 6, reușiseră, prin ipocrizie sau oportunism, să ocupe posturi mai mult sau mai puțin importante, fiind îndepărtate odată cu purificarea climatului politic.

2. Plasa de relații și structuri care favorizează proliferarea tarelor morale în viața socială a anilor noștri.

3. Contrastul — și lupta, deschisă sau „freatică" — dintre activistul (vîrstnic sau tînăr), nealterat de dogme și prejudecăți, creativ și curajos în inițiative, realmente revoluționar — și iner(p)țiile sau adversitățile care-l blochează.

Epicul imediat e strîmt, cartea trăiește din evocările ce au loc în cursul discuțiilor, din narațiunile puse în gura personajelor. Drăgan, activist de „primă generație", spirit deschis, generos, comprehensiv, raisonneur al romanului (preluat din cele anterioare) și reprezentant al autorului, își ia un concediu (concediul de plonjare în timp devine un „topos" al prozei noastre) și pornește într-un fel de anchetă sui-generis pe urmele faptelor vechiului său coleg, activistul Neagu, și ale fiului acestuia, Valentin. Neagu a fost un lucid pătimaș al cauzei, un om-model, un adevărat întemeietor: în urma sa a rămas un oraș. Fiul i-a moștenit caracterul aprig și incomod, ceea ce-l pune în opoziție cu inși nevertebrați ori spirite înguste, pentru că el disprețuiește **„viziunea strict burgheză, profitoare în legătură cu disciplina: ești disciplinat, faci carieră; ești disciplinat, te văd șefii bine; ești disciplinat, îți este comod; ești disciplinat, stai în locuri călduțe și avansezi"** (p. 74). Cu Valentin, mai mult simbol al comunistului de omenie și de acțiune eficientă decît personaj valid, investigatorul, adică Drăgan, are lungi convorbiri imaginare de dialectică socială, regăsind în acesta ardența propriei tinereți. Valentin e un alter ego. Oglinda mergînd de-a lungul unor evoluții și involuții, Drăgan întîlnește succesiv foști „potentați" (șefi de cadre etc.) ai epocii dogmatice, aciuați, acum, în slujbe profitabile încă, prin administrație, comerț etc., întrucît **„în orice funcție îi pui, oricît de mică, că doar n-o să-i pui în alea importante, găsesc ei o modalitate să facă servicii altora, adică să-i facă pe alții să depindă de ei. Și nu din plăcere, ci fiindcă și ei depind de alții"** (p. 150). Această galerie, satirică în registru sobru, realist, a sechelelor și lichelelor, este miezul cărții. Cele mai bune pagini sunt cele în care Corneliu Leu intră în mecanismul intercondiționărilor corupției: **„Unii se bucură la chestiuni elementare: cum să ciupească ceva materiale de la stat, sau să dea pe sub mînă mărfuri care nu se găsesc. Alții, însă, la polul opus, au aranjamente di granda (...). Între ei sîntem noi ăștia cu aranjamente medii (...): un medic primește un cartuș de țigări, el îl dă unui profesor care închide ochii la un examen, cel examinat are la rîndul lui influență la angajarea cuiva și, așa, intri într-un sistem de relații care te ține bine și solid în viața socială (...) — Dar leafa? (...) Leafa pentru ce o primești? tună Drăgan (...) — A, leafa!... pricepu Ondulatu. Păi leafa e cucerirea noastră, ceea ce ne-a dat socialismul, spuse el nelipsit nici de umor nici de cinism (...). Leafa e dreptul nostru inalienabil, n-ai să ne pretinzi acuma chiar să și muncim pentru ea!"** (p. 128; v. și pp. 107, 150, 165). Acestea sunt, în fond, „rănile soldaților învingători": neajunsurile cu care omul politic prob are de luptat, pentru a apropia realul de ideal.

Prin problematică, volumul lui Corneliu Leu este deosebit de incitant; să vorbesc de profesionalitatea autorului **Patriahilor** sau al **Romanului unei zile mari** ar fi superfluu. **Rănile...** e construit din blocuri mari, compacte, independente, nuvele ale cîte unui traseu existențial, desfășurat pe „terenul" înfăptuirilor lui Neagu, și legate prin firul căutării, cu tîlc metonimic, a lui Valentin.

Îmi exprim însă rezerva față de alunecările spre discursiv ale cărții, ca și de tendința pe alocuri manihеistă. Sunt, după opinia mea, laturile mai șubrede ale unei întreprinderi care, prin premise și prin punctele de vîrf, e demnă de tot interesul.

Observație preliminară intercalată: Ibrăileanu spunea: „Gustul estetic al publicului este o superioritate națională, și a feri de scădere și pervertire gustul poporului tău este un act de patriotism".

ROMANUL CA DARE DE SEAMĂ și **ROMANUL CA PALAVRAGEALĂ**. Două romane, aproape deopotrivă de nereușite, sunt **Preavizul** de Ion V. Strătescu și **Zgomotul cuvintelor** de Alexandra Ioachim. Nota lor comună este amatorismul. Faptul că autorul celui dintîi pare să cunoască binișor viața de șantier, iar autoarea celui de-al doilea, pe cea studențească, nu le scutește textele de o sonajele Alexandrei Ioachim convorbesc astanodine și de situații factice, fără semnificație, împăienjenește lectura în ambele cazuri. Banalitatea transcrisă banal, „gazetărește" (I. V. Strătescu), „bulevardier" (Alexandra Ioachim) provoacă un plictis ridicat la pătrat. Personajele Alexandrinei Ioachim convorbesc astfel: **„— Ia zi, tu la ce te raportezi? o întrebă Dănilă serios. — Să mă raportez? făcu Mona ochii mari. — Majoritatea oamenilor se raportează la familie, la prieteni, la cei de la locul de muncă, în special la șefi. Urmează cei care se raportează la societate"** etc. Sunt urmărite, într-o arborescență fastidioasă, tribulațiile vag erotice ale Monei, dar secvențele și fapturile sunt lipsite de consistență și totul e dezordonat. Totuși autoarea scrie cel puțin corect, unele propoziții au culoare și nerv; poate că, printr-un efort de epurare și esențializare, ar fi reușit în schiță sau nuvelă. Nu același lucru pot spune despre I. V. Strătescu. Portretele sale (**„ochi luminoși"** sau **„provocatori"**, **„linii sculpturale"** ș.a.m.d.) sunt inspirate din frazările adolescentine, iar descrierile de peisaje citadine, din cele ale pliantelor turistice. Stilul nu părăsește nivelul tern (**„drumul Margaretei fusese unul de excepție"**; **„era tînără și trăia totul cu întreaga putere de viață /sic /, iar acum, la fel ca totdeauna, simțea că își aparține numai în măsura în care izbutea să fie utilă celor din jur"**) decît pentru a gafa (**„pe Maia o rodea să fie bănuită că..."**; **„n-avusese copii și nici nu simțea o plăcere să-i primească nici pe-ai altora în casa lui"**; **„se gîndea și la un anume circuit informațional, grație căruia vorbele lui vor avea / sic / să circule prin tot șantierul"**. Și mai grav e că platitudinea e presărată cu gropi: autorul nu cunoaște sensurile unor cuvinte (despre un personaj care mănîncă aflăm că **„servea"** masa; **„causeur"** e confundat cu avocat; se vorbește de **„sentimentul de plăcere"**; **„pentru o bucureșteancă, orașul se abstrage / sic / schemelor"**) sau forma lor corectă (**„dunga bordurei"**, **„mijlocul plăjii"**, **„grije"**, **„resoartele"** etc.). Întîlnim pînă și virgule între subiect și predicat. Întrucît autorul nu e un „naiv", concluzia nu poate fi decît: deocamdată NU.

OBSERVAȚIE POST și ANTE SCRIPTUM:

Pentru a prinde cartea (românească, N. B.!) care-l interesează adică acel sfert de oră cînd, firesc, ea se pune în vînzare, cronicarul literar nu are altă soluție decît să se mute cu totul în librărie și să stea de veghe 24 de ore din 24. Stimate edituri, stimată CLDC, stimați librari, faceți ceva pentru profesioniștii cititului și scrisului care au nevoie, ca fochistul de cărbune, de Buzura, Preda, Barbu, Cărtărescu, Paler, Rebreanu, Sorescu, Simion, Păunescu, Toiu etc. pentru a-i citi și comenta, nu pentru conversație snoabă și nici pentru scopuri lucrative.

George PRUTEANU

ION BĂIEȘU: „Balanța", roman, „Cartea Românească", 1985.
CORNELIU LEU: „Rănile soldaților învingători", roman, „Cartea Românească", 1985.
ION V. STRĂTESCU: „Preavizul", roman, „Cartea Românească", 1984.
ALEXANDRA IOACHIM: „Zgomotul cuvintelor", roman, „Albatros", 1984.

petru romoşan

În primăvara sau vara anului 1977, un tînăr de douăzeci-douăzeci și ceva de ani, cu ochelari pe nas și cu nume de Romoșan, intra pe poarta literaturii române călare pe un frumos asin alb împodobit cu multe panglici și clopoței. Salutat cu urale și ovații la Cluj, era primit mai apoi cu surle și tobe la Sibiu, Timișoara, Craiova, București și, în cele din urmă, acceptat și în străvechea capitală a Moldovei, unde mai mulți se arătară la început sceptici în privința acestei glorii de peste noapte a lui Romașan, ca în cele din urmă să-l considere ca pe unul de-al lor, primindu-l ca atare și ridicîndu-i numele în slăvi. Călare pe asinul său alb și cu o bufniță uriașă pe umăr, tînărul trecea dintr-o cetate în alta, dintr-un tîrg în altul, citind absorbit dintr-o cărticică subțire, **Ochii lui Homer**, și lumea i se așternea la picioare. Cei care așteptau venirea unui nou poet strigau cu privirile exaltate de entuziasm : El este ! El este, el este ! El !

Un an sau doi mai tîrziu după această intrare triumfală, îmbrăcat în uniformă de soldat, avînd gradul de caporal sau de sergent, bîntuia redacțiile revistelor și Casa scriitorilor din București, unde cunoscu bicisnica gloriei, viața și avatarurile literaturii. Cum uniforma de soldat îi dădea un aer de originalitate, și-o păstră și după lăsarea la vatră și o mai purtă mult timp. Uniformă, nas, cizme, ochelari, asta era Romoșan. Visul lui, ca de altfel și al altora, era să scoată o carte perfectă, în care fiecare poezie, să fie de nota zece. Un poet, zicea Romoșan, în toată cariera lui poetică nu scrie mai mult de zece-cincisprezece poezii. Restul sînt maculatură. Fiecare poezie trebuie să fie ca o lamă de cuțit, iar volumul ca un brici. A trecut vremea volumelor masive scoase în fiecare an. Generația lui Nichita Stănescu impusese un ritm prea rapid, de bandă rulantă. Cei care vor veni sau vin după generația lui Nichita Stănescu vor scrie mai puțin, pentru că gustul estetic al cititorului a crescut. Bacovia, Barbu, Philippide au scris puțin, Arghezi a scris mult, și iată că acum balanța înclină spre Bacovia. Deci visul lui Romoșan era o carte perfectă. A reușit ?

Mulți sînt de părere că al doilea volum al lui Romoșan, **Comedia literaturii** (admirabil titlu !), este sub **Ochii lui Homer**, primul volum al poetului. De format 16/70×100, cu multe ilustrații și o copertă frumoasă, **Comedia literaturii** ar fi trebuit să fie acea carte perfectă la care a visat Romoșan. A fost, este ? „Natura are oroare de perfecțiuni". Ea zămislește pur și simplu. Artistul tinde spre perfecțiune, dar artistul creează și cînd creează e asemenea naturii. Natura sa nu-i permite să fie perfect. Alături de perfecțiuni, se nasc și monștri. Fiecare carte are slăbiciunea sa, ca de altfel și fiecare poem. Paradoxal, dar slăbiciunea poeziei lui Romoșan este tocmai faptul că n-are slăbiciuni. Îi lipsește „balastul". Balastul e necesar într-o poezie ; acele momente pregătitoare. Lui Romoșan îi e teamă să nu fie banal. Poezia sa, de mare rafinament stilistic, de o execuție tehnică impecabilă, pare totuși lipsită de forța marilor creații. Îi lipsește lui Romoșan tocmai cantitatea, materia, balastul, care dau greutate unei poezii.

„tinereţea lui don quijote"

În **Rosa canina**, cel de-al treilea volum, pe jumătate antologie, Petru Romoșan nici nu scade, nici nu urcă. Își continuă mersul pe sîrmă sub ochii unei mulțimi care începe parcă să-și piardă entuziasmul în fața acrobațiilor sale stilistice, fiind gata-gata să-l huiduiască pe cel pe care nu de mult l-a adulat atîta. „L-au adulat ca pe nimeni altul. / Lui nu i-a ajuns. / Continua să mărșăluiască pe frînghia din ce în ce mai subțire". Și mai încolo, din același poem, **Romoșan** : „Norodul, plîngînd, îl ruga să coboare. / Cei puternici, bărbații cu experiență, prevăzători, / i-au pregătit coroana, sceptrul, tronul. / Dar el nu. / Continua să mărșăluiască pe frînghia invizibilă". Dar mersul pe frînghie își are riscurile lui și dacă întinzi prea tare coarda, mulțimea își pierde răbdarea. În ciuda exercițiilor acrobatice din ce în ce mai sofisticate ale artistului, mulțimea începe să se plictisească, să caște. Astfel că viața poetului, ca și a clovnului sau a acrobatului de circ devine pe zi ce trece tot mai tristă, tot mai nesigură. Mulțimea vrea ca acrobatul să se prăbușească de pe sîrma pe care merge, să cadă în gol. Va ceda oare el, artistul, acestei tentații ? Pentru a mulțumi „norodul", artistul e în stare de orice sacrificiu. Simte oare Petru Romoșan că începe să-și piardă spectatorii ? Că mulți din cei care l-au adulat pe vremuri, pregătindu-i „sceptrul și tronul", îi pregătesc azi cununa de spini? E ușor să dezlănțui mulțimea, dar greu o poți liniști. Mulțimea e permanent însetată de noutăți. Mereu cere cîte-o jertfă. Chiar dacă artistul și-ar continua impecabil mersul pe sîrmă, chiar dacă ar merge pe sîrmă pe-o bicicletă cu o singură roată, chiar dacă ar purta pe umeri un elefant și pe elefant o girafă și pe girafă un crocodil și pe crocodil un vapor și pe vapor o biserică, unii tot n-ar fi mulțumiți, tot l-ar huidui și l-ar dobori cu pietre.

Romoșan își continuă reprezentația ca și cum nimic nu s-ar întîmpla, ca și cum n-ar simți ostilitatea : „Cu o mînă comică alungă muștele : / din ce în ce mai multe, / din ce în ce mai negre, /din ce în ce mai mici" (**Dionysos**), jucîndu-și pînă la capăt trista sa comedie. Își vopsește fața și mîinile, merge pe sîrmă, înghite săbii și scoate flăcări pe gură, iar a doua zi se trezește privind pe fereastra unui hotel și întrebîndu-se : „La fereastra hotelului meu : mesteacănul plin de vrăbii. / Despre mesteacăn : / este el suflet sau fantose ? /Și vrăbiile : Este vreun suflet printre fantose ?".

Petru Romoșan a deschis un drum nou în poezia noastră de azi, un drum pe care mărșăluiesc acum mulți, stîrnind mult praf în urma lor. Un praf gros ce se înalță pînă la nouri. Cînd acest praf gros se va risipi, va rămîne doar Romoșan. Iată-l, înaintează : cu ochelarii pe nas, în uniformă de soldat, purtînd pe umeri un elefant și pe elefant o girafă și pe girafă un crocodil și pe crocodil un vapor și pe vapor o biserică care s-a cocoțat mulțimea. Înaintează, mărșăluiește pe frînghia subțire și invizibilă. Ochelari, nas lung, gît subțire : Romoșan. Din ce în ce mai înalt, din ce în ce mai palid. Din ce în ce mai singur.

Nichita DANILOV

cartea pentru copii şi tineret

În Iașul lui Creangă, al Otiliei Cazimir și al lui Ionel Teodoreanu, în Iașul în care fantezia și reveria sadoveniană au dat viață Lizucăi, literatura pentru copii și tineret nu poate fi decît la ea acasă. Această tradiție nu e numai una a marilor valori luate în sine, ci și a unei remarcabile diversități : de la evocare la basm, de la romanul pentru adolescenți la versul filigranat ce cîntă prima copilărie. Această literatură însă nu este numai tradiție. Grație Editurii „Junimea", ea marchează azi, la Iași, un remarcabil efort de înnoire, efort în consonanță cu ceea ce înseamnă azi Tinerețea ce ține seama tocmai de ceea ce este nou, în cerințele, în mentalitatea vîrstei tinere. Asemenea schimbări legitimează o dată în plus diversitatea ,aspect evident și în creația autorilor ieșeni de azi (poeți, povestitori, romancieri, dramaturgi). Autori care fac parte din generații diferite, care văd, deci, vîrsta tînără de la distanțe diferite. Trei dintre cărțile apărute în ultima vreme la editura ieșeană ne oferă prilejul ilustrării celor spuse mai sus. Ne oferă, de asemenea, prilejul de a vedea modul în care scriitorul se confruntă cu dificultățile genului, dificultăți care fac cu atît mai importantă și mai necesară prezența sa. **(Red.).**

„ochii copiilor"

A scrie cărți pentru copii pare uneori un lucru lipsit de dificultate. Dintr-o, de neînțeles, inerție (?!), se cultivă concepția că acest gen de literatură e echivalent cu aglomerarea de diminutive de tot soiul (care frizează foarte des penibilul), cu prezența sine qua non a unuia și aceluiași... bestiar (cățelus, pisoi, ursuleț, puișor etc.) cu rimele facile, și, nu mai puțin, cu nelipsitele sfaturi și concluzii moralizatoare. A privi acest gen azi întocmai ca acum 50 de ani, să spunem, înseamnă a ignora profundele transformări din știință și tehnică, transformări care — e un truism, recunosc — au modificat radical nu numai cunoașterea universului ci și lumea copilăriei. Azi, un copil încă de la vîrsta cea mai mică e fascinat de cosmos, nave, roboți, etc. și pentru el miracolul ieșirii unui puișor galben din ou nu e prea interesant. Aceasta nu înseamnă că pledez pentru o literatură populată de marțieni și de monștri de fier. Categoric, nu lovesc în rățuște și pisoi, vă jur ! Dar lipsa de imaginație a unor autori face din aceștia niște obiecte lipsite de atracție, pe care doar eticheta însoțitoare le mai salvează, de sub stratul de praf, de la uitarea definitivă a adevăratei lor identități. Și dacă imaginația autorilor stimulează imaginația micilor cititori, nu e mai puțin adevărat că prezența unei morale explicite, vulgarizatoare, lipită ca un benghi la coada poemului sau a poveștii, poate avea efecte nedorite. Aceasta, spre deosebire de morala implicită, nedemonstrativă, nu numai că scade frumusețea, calitatea „produsului" însoțit, dar plictisește sau în cel mai bun caz e ignorată de cei în cauză. Cei care cunosc psihologia copiilor, știu foarte bine acest lucru.

În **Ochii copiilor** („Junimea", 1984), Haralambie Țugui a intuit parțial suspomenita psihologie. Volumul său e foarte generos tematic și are în vedere copii de toate vîrstele : de la cei mai mici, cărora par a le fi dedicate primele două secțiuni și pînă la școlarii mai măricei, de vreme ce sînt în stare să sădească pomi ! E generos tematic pentru că „sînt cîntate" aici și anotimpurile, și animalele, și păsările și patria și oamenii. Locul comun nu poate fi întotdeauna evitat : marea e „albastră și frumoasă" ; privighetoarea e „cea mai meșteră din toate" ; puișorii „sînt micuți, neștiutori / dar cuminți și-ascultători" ; veverița „sprințară" e „flacără, nălucă", sare „mereu din creangă-n creangă" și mănîncă „ghinde coapte și alune" ; vulpea e șireată, hoață, lingușitoare și „șterpelește pui și găini" ; vrăbiuțele „ciugulesc omizile distrugătoare" etc., etc. Imaginația se păstrează în jurul lucrurilor cunoscute, prezentate didactic. Poemul **Micuța acrobată** nu e altceva decît o lecție de anatomie. Ordonat, aflăm cum arată veverița, apoi ce mănîncă, la ce îi ajută coada, care-i sînt dușmanii... E suficient ? Și scenariul e același în toate cazurile referitoare la păsări și animale.

Dincolo de toate aceste neajunsuri, volumul lui Haralambie Țugui dovedind sensibilitate la frumos și gingășie, are desigur suficiente poeme reușite, ca : **Întîia zăpadă, Culori de toamnă, Zîna Zorilor, Cu zmeul, Zboară gîndul ca lumina** ș.a. Am să citez din **Zîna zorilor** : „Acum am să vă spun cum soarele / Ca un Făt-Frumos cu mantie de crin / În fiecare dimineață, așa pe neștiute, / Coboară din ceresc baldachin / Să vă mîngîie frunțile, visătoarele. // O! și ce mîngîiere mai poate fi asta / Din care simți că te faci floare / Cu petale de aur tremurătoare / În aerul curat, luminat / De Zîna Zorilor deschizîndu-ți fereastra. // Bună dimineața, copii ! spune ea privindu-l / pe fiecare în ochii cu duioșie ; / Iată, v-am citit visele ca narcisele, / Zîmbetul ca argintul, / Și mi s-a făcut dor de copilărie" etc.

I. RADU

„spre tărîmul de vis cu ochii deschiși"

Observam într-o anterioară însemnare pe marginea literaturii pentru copii, că arareori scriitorii tineri se adresează celor mai receptivi și îngăduitori cititori — copii, dispuși, după primul desen zărit în pagina tipărită, să-și achiziționeze încă un trofeu pentru biblioteca personală. Ori tocmai în generozitatea numerosului public se ascunde primejdia instalării conformismului comod, facilitînd frecventarea dezinvoltă a formulelor considerate optime în compunerile destinate celor mici : la atîta falsă inocență se adaugă atîta duioșie mimată, atîta umor cu orice preț, surpriza neprevăzutului previzibil, plus alte cîteva ingrediente comerciale, totul scăldat într-o superfluă copilărie și un viguros didacticism. Însă scriitorii în a căror memorie afectivă copilăria își mai scutură clopoțeii de argint aduc în discursul lor literar prospețime, autenticitate, originalitate, conferite în egală măsură de sinceritate, fantezie, dar și de talent dublat de un onest profesionalism. Este cazul Anei Blandiana, Constanței Buzea, Ninei Cassian, Luminiței Chiriță, al lui Vladimir Colin, Gellu Naum, Octav Pancu-Iași, Mircea Sântimbreanu, scrierile lor delimitînd altitudinea unei ștachete supusă fluctuației de titluri și autori de o mare diversitate valorică. Adesea aceasta coboară, vibrînd, uneori, la atingeri de o clipă ale unor apariții editoriale aparținînd unor tineri creatori. Apropiindu-se cu scrupuloasă seriozitate de exigent-delicatul gen, ei ambiționează sau promit noi perspective. Un exemplu ilustrativ l-a constituit **O corabie printre nori** (Editura „Junimea", 1982) de Alina Nour, fermecat tobogan de năstrușnice întîmplări, tutelat de scînteietorul spirit al lui Lewis Carroll. **Un mister cu stafide** (Editura „Ion Creangă", 1984), de aceeași autoare, prelungește sonurile debutului în derularea de nemaipomenite „aventuri-trăznet", cu substrat educativ, bineînțeles. Trama epică se cuprinde într-o frază : Doru-Silitoru, surprins în starea „E", adică ezitare între conștiincioasa îndeplinire de cotidiene îndatoriri școlare și mirajul necunoscutului chiul, participă la o sumă de isprăvi, în urma cărora fascinației inițiale îi ia locul o prea cuminte și pilduitoare circumspecție, Mister Kiulescu neputîndu-se lăuda cu cîștigarea unui nou discipol. Prezența motivelor din poveștile lumii, asidua intervenție a zicalelor, dictoanelor, a meditațiilor („seninătatea... este poate unicul drum care duce la fericire și numai prin ea o poți păstra"), implică livrescul, dacă nu tenta moralizatoare directă, salvate din impas de jerba în curcubeu a personajelor pline de haz, convocate într-un auritor conclav al misterului. Cronologicul se frînge, ireversibilitatea timpului primind o grațioasă, tiflă din partea unui banal evantai cu împuterniciri de clepsidră, în mojarul celor peste cincizeci de pagini ale povestirii, care dă și titlul cărții, înlănțuindu-se zboruri ale stafidelor corupătoare de elevi-model, călătorii cu moftuloasa Prințesă Încîlceală, cu motanul Bartolomeo, proprietar al unui fabulos joben, devenit, prin deteriorare, inepuizabilă sursă de încurcături, întemnițări cu țapul Zaharia preocupat să-și noteze întocmai în jurnalul personal extraordinarul etapelor parcurse cînd în viitor, cînd în trecut, raliuri la care se putea participa numai dacă se descoperea o anume cheie ascunsă sub un vapor etc. În fine, „un vis interesant și, mai ales, cam ciudat !", cum remarcă și eroul grăbit să deschidă iar manualul de matematică. „Cam ciudat" numai pentru cutezanța inserției de dictoane latine, traduse de altfel, oferite copiilor revoluției științifico-tehnice, familiarizați mai curînd cu microprocesoarele decît cu „Doctus cum libro".

Pentru preșcolari, Alina Nour demitizează, ghiduș, în a doua parte, „Făt-Frumos din Pepsy-Cola", lumea basmului, dulapul de bucătărie devenind împărăția peste care domnește neconsolat Marmeladă și Însiropata, nefericiți că nu au urmaș la tron. Dar gastronomul curții anunță iminenta ivire a moștenitorului, condiționată însă de păstrarea tainei, împăratul fiind constrîns, asemeni bărbierului regelui Midas să nu o dezvăluie nimănui ș.a.m.d. Cana de cafea se preface în ducesă, clătita în viconte, cicoarea în prințesă, ardeii iuți eficienți și policalificați, în lachei sau săbii, scobitoarele în ursitoare voiajînd pe măsline, solnița în rochie, totul într-o cuceritoare sarabandă a domesticului investit cu seducția supranaturalului. Un sprinten joc din care lesne se deduce că „Lauda mincinoasă / Este rușinoasă / Dar lauda cu temei / Fură inima cui vrei". Neastîmpărul zîmbitor al scriiturii e susținut de agilele desene purtînd aceeași semnătură, graficiana secondînd armonios scriitoarea, aflată doar la început de drum pe aleea ce duce spre tărîmul de vis cu ochii deschiși al literaturii pentru copii, unde locuitorii-cititori ignoră demult ordinul Marelui Oz de a purta ochelari monocolori, fantasticul realității relevîndu-li-se într-o fastuoasă policromie.

Virginia FABIAN

un roman parabolă

Poet prin temperament și formație, muzeograf prin profesie, și, mai de curînd, prozator cu un talent în continuă afirmare, Dumitru Vacariu, caută în trecutul de luptă al poporului nostru un sens fundamental.
zerană, Imperiul otoman, și cu lăcomia (disi-

Atmosfera plină de încordare și de epos a romanului **Vornicul țării de sus** se proiectează pe fundalul unui moment de scurtă efervescență politică din epoca de declin care începe în secolul al XVII-lea spre a se sfîrși cu domniile fanariote. Capetele politice, sătule de samavolnicia stăpînilor de la Constantinopol, tind să-și orienteze politica spre o alianță cu țările creștine, în primul rînd cu Polonia, care-și are propria sa tendință de cotropire și dominație politică a țării, urmărită în mod constant, încă din vremea primilor Mușatini.

Țara e înfățișată într-un moment de răgaz, între două încleștări cu hrăpăreața putere suzerană, Imperiul otoman și cu lăcomia (disimulată sub formula alianței pe care o propune ambasadorul polon) a unui vecin care se ridică puternic din alt capăt de țară, urmărind avantaje proprii din lupta pentru supraviețuire a poporului nostru. Domnitorul și boierii trec prin momente de șovăire. Ei nu cunosc planurile noului aliat în care văd o putere creștină, iar dacă voievodul intuiește ceva, el rămîne silit să aleagă, folosind expresia lui Talleyrand, între „intolerabil și dezagreabil", între odioasa stăpînire otomană și alianța polonă. Este aproximativ atmosfera din drama „Vlaicu Vodă" a lui A. Davila, și autorul a creat și un Român Gruie, capabil să-și ia asupră-i sarcina limpezirii acestor ape tulburi ale politicii de ezitare între cele două puteri adverse. Personajul, care e și o personificare a poporului însuși, înzestrat cu bun simț și dragoste de țară și domn, este moș Petre, slujitor de credință al casei domnești și confidentul grijilor domniei noi și al elanurilor încă tinerești ale doamnei Elena.

Dar personajul care rămîne o creație autentică a scriitorului și care dă titlul cărții sale e vornicul Țării de Sus, erou misterios, ca Dan căpitan de plai al lui Alecsandri, care apare în roman „încruntat, privind cu ochi pieziși spre măria sa", cu făptură „țeapănă și îndîrjită", „reținut" și „mormăind" în barbă, care nu vrea să trăiască „rușinea ce vine peste țară și peste neamul nostru" și care e bănuit de vodă ca fiind „omul turcilor" pentru opoziția sa față de alianța antiotomană propusă de poloni.

Fiind un roman-parabolă, autorul își permite pe ici, pe colo, unele inadvertențe și chiar anacronisme. În expediția întreprinsă de Neacșu la Silistra, acesta întîlnește, pe malul Dunării, lipoveni, de parcă acești vestiți pescari de astăzi ai Deltei s-ar fi aflat acolo dintotdeauna. Acești urmași ai zaporojenilor s-au stabilit pe meleagurile noastre cu mai mult de un secol mai tîrziu, pe vremea țarinei Ecaterina a II-a, cu permisiunea sultanului. Moș Petre, care aduce aminte prea mult de personajul Român Gruie, își arogă prea multe prerogative față de domn, își permite s-o cam „muștruluiască" pe doamnă, care, surprinzător, se scuză, iar cu jupînița Ileana, odraslă domnească, vorbește în termeni aproape triviali : „. . .o faci pe oarba și surda, c-așa-i între femei. Nu știu eu ? Vorba ceea : acoperă-mă cu țalinca, să ne fie cald la amîndouă. Nu-i așa, fătucă hăi ?", etc.

Prin limbă și stil, Dumitru Vacariu preia din creația înaintașilor clișee lingvistice lesne de remarcat pînă și în titlurile capitolelor, ca : „La cetatea de scaun se pregătește sfat mare cu noul domn", „Unde se vede că jupînițele se amestecau în treburile țării", „Săgețile otrăvite ale bănuielii", multe amintind de capitolele din operele lui Radu Rosetti și Mihal Sadoveanu. Poetul din scriitor izbucnește uneori, dîndu-ne pagini de frumoasă inspirație lirică, în stilul biblic al înaintașilor de la 1840 : „Doamne al cerului, al pămîntului și al oamenilor acestei țări. . . Soare al depărtărilor, sîn de munte, tu, vale și pisc, floare, grîu, pom, bocet și cîntec de doină, tu, bucurie de-a fi, de-a fi, de-a iubi și de-a cugeta în pace, doamne al robilor înlănțuiți ori încoronați, ascultă-mi plînsul inimii și dorul minții".

Prin mesajul său patriotic, romanul se adresează tuturor cititorilor, dar, în primul rînd, tineretului, pentru care constituie, în ciuda unor scăderi de felul celor semnalate mai sus, o lecție de fierbinte dragoste de țară, o meditație asupra izvoarelor de tărie ale patriei noastre, o parabolă și o alegorie a unui trecut care vorbește prezentului cu voci profunde și de neconfundat.

N. I. PINTILIE

inscripţii

nasul lui cyrano

— Este adevărat, conchise Marele Melancolic, că hegelianul istoric al literaturii și filosofiei, logicianul K. Rosenkranz, a încercat și a reușit, cum el însuși mărturisește, „să dezvolte noțiunea de urît ca medie între cea de frumos și cea de comic, de la primele manifestări pînă la acele întregiri pe care le dobîndește sub forma satanicului". Dar i-a fost nespus de greu, și a greșit uneori, în „dezvoltarea cosmosului urîtului, de la incipientele sale nebuloase haotice, de la amorfie și asimetrie, pînă la formațiile sale intensive, in **diversitatea infinită a dezmembrării frumosului prin caricatură**".

— „Caricare" înseamnă supraîncărcare în italiană, asemănător cu termenul „charge" în franceză, sau „afterbildniss". Nu văd însă o dezmembrare a frumosului, nici o simplă hiper sau hipodimensionare a unei caracteristici, chiar dacă „punctul de vedere artistic în realizarea caricaturilor este unul satiric".

— Dar ce vezi, mă rog, domnia-ta ? mă ironiză Marele Melancolic.

— Văd ceea ce și autorul „Esteticii urîtului" relevă : „majestate brutală, nimicnicie sublimă, grație plată, grosolănie delicată, nonsens cu sens, plinătate goală, goliciune plină și alte multe „îngemănări contradictorii".

— Așadar, o „exagerare a momentului unei configurații pînă la diformitate", mă completă ursuz Marele Melancolic.

— Oarecum. Asta-mi amintește de unele momente tragi-comice trăite intens în „dulcele tîrg" (altă îngemănare contradictorie) în care se ivea după un colț de uliță „o parte a întregului care anula proporțiile normale, estompînd prea mult restul...".

— Restul cui ? se impacientă Marele Melancolic.

— Apariția, de pildă, a unei protuberanțe în permanent crescendo, la o înălțime de un metru și jumătate, prevestea pe Vasiliu-Birlic ; la o înălțime de circa doi metri pe Constantin Tănase. Mai pot adăuga pînă la desfășurarea integrală a monticulului facial, frizerii din Piața Unirii, în încordata lor așteptare, aveau tot timpul să lustruiască oglinda, să perie fotoliile, să spele scrumierele sortite havanei clientului, să-și aranjeze papionul și să-și clămpănească în aer foarfecii lui Figaro. Cînd nasul lui Cyrano invada frizeria, mai rămîneau cîteva clipe bune de foiletat ziarul pînă la înnodarea clasicului șervețel alb.

— Nu-mi place acest diluat scenariu satiric, în stil rococo, cu difuze elemente marginale... se întunecă Marele Melancolic.

Uiți că pentru a realiza o caricatură „nu-i suficientă o singură anomalie sau iregularitatea, ci exagerarea care deformează întreaga configurare trebuie, ca forță dinamică, să pună în dificultate totalitatea acesteia. Dezorganizarea ei trebuie să devină organică".

— Pare-se că ai dreptate. „Tendința nebună a unui punct trebuie să străbată și celelalte părți ale întregului, nu-i așa ?

— Viziune de ansamblu. Osmoză de uzurpare și degradare. Anomalia, o piatră aruncată în apele unei caracteristici, provocînd unde concentrice în caracterul general, psihic sau fizic. O lume a realului, răsturnată prin sublim în comic, prin frumos în urît. Dar un urît estetic, respiră ușurat Marele Melancolic.

— Apropo, ai vizitat ultima expoziție de Caricaturi ?

— N-am avut timp, se îmbufnă Marele Melancolic. M-am uitat în oglindă și mi-a fost deajuns. Par a fi cea mai reușită caricatură cu care ne-a blagoslovit natura.

— Dar natura nu-i niciodată „caricatură", nici caricaturală, deși are cîteodată umor. Un umor tragic, silabilisii eu timid.

— De ce numaidecît tragic ? Cînd citesc o carte solemnă și proastă, asist parcă la vernisajul unui umor in nuce. Dar hohotul homeric se declanșează numai în mine, pentru mine. Restul e tăcere. Și tăcerea nu rareori e caricaturală.

Nicolae ȚAȚOMIR

panoramic

DANA DUMITRIU : „introducere în opera lui c. a. rosetti"

Dana Dumitriu este, parcă, o întrupare polemică a unei constatări demult făcute de Anatole France și prea puțin luată în seamă : „La critique est la dernière en date de toutes les formes littéraires ; elle finira peut-être par les absorber toutes" (La vie littéraire). Scriitoarea, romancier cu bune resurse analitice, migăloasă observatoare a mișcărilor browniene ale sufletului nu numai feminin, creatoare de figuri viabile extrase din trecutul politic al nației și care, ca personaje de roman **(Prințul Ghica)** sunt nu doar destine semnificative, ci și purtătoare de idei ale frămîntatei actualități („orice istorie adevărată e istorie contemporană" — Croce) — este și critic de aceeași fină calitate **(Ambasadorii)**, excelînd tot în desfolierea minuțioasă a psihologiilor. Această dexteritate dă și substanța **Introducerii în opera lui C. A. Rosetti** (Minerva, 1984). De la început (p. 14), Dana Dumitriu operează un **glissando** care-i va permite să se miște în voie : **„Viața** lui este opera lui" (s. D.D.). Romanciera avea trebuință de această, justificată în fond, derogare, pentru a-și putea folosi instrumentarul. Dar ea nu se grăbește. Trece întîi prin **Ceasurile de mulțumire** ale lui Rosetti, „roadele unei tinereți zvăpăiate" (p. 17), unde găsește „un dandy de epocă, dar unul cu năzuințe înalte" (p. 30) cît și un literat „dintre cei ce au încercat limba română în versuri, i-au acordat claviatura" (p. 7). Analizele pe care le face, zburînd, cînd cuvenit fi pare, de la C.A. Rosetti la Mircea Cărtărescu, sunt o iute istorie a erosului în versul românesc, ca și, în egală măsură, o sociologie diacronică a iubirii sau o mini-monografie a romanței și sateliților ei. Paragrafele consacrate **reproșului amoros** între 1984 și 1984 sînt savuroase și emblematice. Conștientă de subțirimea estetică a versurilor „tribunului", Dana Dumitriu urmărește viața temelor lor, reușind, în fapt, vii analize sufletești pe un veac și jumătate : romanul unor teme. Urmează „descifrarea" **Jurnalului**, în care autoarea află trei „microromane" : al „iubirii filiale", al „amorului" și „fixării asupra soției" inclusiv al „zgîlțîielilor căsniciei" și, al treilea, „al revoluționarului". Primus inter pares, cel din mijloc e o frumusețe de nuvelă psihologică din crîmpeie, unde strategia „micii guvernante" și lenta „înfrîngere" a viitorului soț sunt sugerate cu feminin-înțelegătoare ironie. Despre omul public Rosetti, Dana Dumitriu are la p. 167 o frază răspicată : „era în el un amestec de idealitate revoluționară (. . .) și poltronerie, «alișverișuri» strategice". Sub această lumină necruțătoare, autoarea trece în revistă și latura grandioasă dar și pe cea grandilocventă a existenței tipicului și contradictoriului pașoptist, pe care inamicii literar-politici l-au caricat în Cleveticí ori Cațavencu. „Bovarism", „limbuție", versatilitate, „naivitate" sunt doar cîteva din conceptele, tușe de ulei în cuțit, ce dau osatura capitolului. Portretul moral încheie „deschis", fără solemnități conclusive, o carte riguroasă ca o expertiză de laborator.

George PRUTEANU

ILEANA CORBEA, NICOLAE FLORESCU : „biografii posibile"

Acum cincisprezece ani Octavian Paler, căruia Radioul îi datorează atît de mult în planul implicării sale în viața culturală, al străbaterii drumurilor prin memoriile spirituale, a avut fericita idee de a iniția un ciclu de mărturisiri literare în general, intitulat : „Acasă la...". Cu „intuiție secretă", cum afirmă Ileana Corbea și Nicolae Florescu, el le-a încredințat celor doi această emisiune. Miza pe dorința lor de a ști, pe inteligența, cultura, flerul, farmecul, spontaneitatea și seriozitatea lor profesională. Miza pe personalitatea lor. Dialogurile cu oamenii de spirit ai acestei țări, în special scriitori, 79 la număr pînă în prezent, au fost dintr-un început și tot mai mult, pe măsura trecerii timpului și acumulării experienței, niște documente ale conștiinței. În acest sens, urmărind să radiografieze, să dea seama de starea conștiinței, autorii interviurilor au conturat „Biografii posibile". În al treilea volum din acestea, editat acum de Editura Eminescu, lucrul devine frapant. Dialogurile, mai puține la număr, nu ocupă numai un spațiu grafic mai întins, ci sînt mai pline de substanță, depozitul lor ideatic fiind mult mai bogat. Pierzînd poate ceva din savoarea spontaneității, interviurile cîștigă în consistență. Este ceva firesc, pentru că autorii își propun prin acest al treilea volum să dea „o imagine globală asupra fenomenului artistic de astăzi". Interlocutorii, criticii îndeosebi, au fost, se vede, anume aleși pentru a răspunde acestei intenții. Capacitatea lor de a ajunge la sinteze, de a descifra liniile de forță ale lumii spiritului ține de marca personalității celor mai mulți dintre cei intervievați. Cu abilitate, cei doi autori pendulează între elementul pregnant de biografie și privirea de ansamblu, judecarea francă a realității cultural-artistice. Exemplare sînt în acest sens interviurile cu Anton Dumitriu, Alexandru Paleologu, Nicolae Manolescu, cum testamentare se dovedesc a fi ultimele convorbiri cu Octav Onicescu și D. D. Roșca, pentru a nu cita decît cîteva din reușitele cărții.

Acest al treilea volum de „Biografii posibile" se impune, mai mult decît celelalte, ca un document de viață și istorie literară.

Grigore ILISEI

ADRIAN ANGHELESCU : „vîrstele lui proteu"

Să definim pe scurt „barocul", obiectul explorărilor eseistice de față ale lui Adrian Anghelescu : un stil al artelor în general, înflorind în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, excesiv ornamental, subliniind retoric, caracterizat prin monumentalitate și iregular în arhitectură, tehnică a clar-obscurului și a vîrtejului în pictură, linii agitate, convulsive în sculptură, bizarerie, metaforă eclatantă, surprinzătoare, dramatism lăuntric în arta sonurilor și a cuvîntului... Se înscrie însă „biografia" stilului în chestiune în doar secolele ce i-au consemnat înflorirea maximă ? Cartea în discuție aici răspunde cu un categoric **nu.** Răspuns firesc, dacă vedem în baroc nu numai o școală, ci un **stil**, privit ca o reacție la alte **stiluri**, constituite și ajunse la saturație, fiindcă **totul curge**, devine și trece, nimic nerămînînd perpetuu, potrivit principiului heraclitean. Dealtfel barocul așa s-a și proiectat în secolele amintite, țîșnind reactiv, vis-à-vis de cumințenia, încremenirea, „academismele" de tip clasic, o corecție necesară, vitalizantă pentru acestea, ajunse la apogeu, saturație, imobilism. Reacție, așadar, la capete de drumuri — barocul, expresie a setei de **altceva** a artistului, a umanității. Cu excesele inerente **noului.**

Toate acestea sînt, desigur, lucruri arhicunoscute, la îndemînă. Delectația eseurilor din **Vîrstele lui Proteu** vine din periplul autorului lor prin timp și prin artele lumii, decelînd semne ale barocului atît **ante** cît și **post**-„festum", deci avant și post la lettre, spre a-i pune în lumină caracterul de permanență — ca impuls creativ. De unde și alura de istorism, cam împovărătoare, dar inevitabilă a cărții. Astfel urmărindu-l pe eseist, explorînd, în chip de cicerone-argus **ars mundi**, ni-l reamintim pe Aristofan, care sesizează abaterea de la normal, obișnuit, ca semn al desăvîrșirii (definiția cea mai lapidară, în fond, a barocului). Ne reamintim că Platon privea omul drept ființă proteică (și creativ, ca „meșteșugar"). Și că Longinus (sau Dionis din Halicarnas) anticipa barocul în „Tratatul despre sublim", vorbind despre arta dozării contrastelor (cu aplicație la Sapho).

În plin clasicism al secolului al XVII-lea, Pietro Bellori cultivă arta ce transcende Natura în Idee, îndepărtîndu-se prin urmare de conceptul de mimesis, de la care dealtminteri se revendica, ceea ce îl face pe W. Tatarkiewicz să vadă în P. Bellori pe autorul unui veritabil „manifest" al clasicismului baroc.

Un întreg spectru barochist definește — atrage atenția Adrian Anghelescu — și Eugenio d'Ors, între care și ce numește el **Barocchus finisaecularis,** tendință în care încadrează pe Wagner și Rodin, pe Rimbaud și Bergson, pe Lautréamont, deci „moderniști" și „decadenți", la care eseistul nostru îl adaugă pe D'Annunzio, toți anticlasici, cu fantezie barocă. **Ar** mai intra aici Huysmans cu al său Des Esseintes din romanul „À rebours", ca și Xavier de Maistre („Călătorie în jurul odăii mele"), **Art Nouveau** (cu proliferarea ornamentului), expresioniștii : Munch, Ensor, Gaudi mai ales.

Adrian Anghelescu se mai oprește în carte asupra unor „spirite funciarmente clasice" din secolul al XVII-lea față de tendințele noi în arhitectura, artele plastice ale vremii, prefigurînd stilul baroc.

Am spune, în rezumat, à-propos de **Vîrstele lui Proteu** că nimic nu este nou sub soare : stilurile, manierele, simțămintele — între care și barocul — există de cînd lumea / arta, și vor exista cît lumea. Cu antecedențe, prefigurări, apogeu, reveniri...

Hristu CÎNDROVEANU

IRINA GRIGORESCU : „lecția de adio"

Lecția de adio (Ed. „Cartea românească", 1984) este, în intenția autoarei sale, un roman autobiografic, un text de confesiune care presupune, după rețeta îndelung experimentată deja, puțină poezie, multă tristețe, melancolii, sentimente duioase și derută sentimentală chiar ; naratorul cărții, Ina (substitut transparent al autoarei, **Irina Grigorescu,** este prea aproape, afectiv vorbind, de trecutul și faptele pe care le relatează ; ca totdeauna, această „subdistanțare" emoțională față de substanța povestirii produce pierderi în ordine valorică : lipsesc etajele cronologice și logica narativă, textul constituindu-se din frînturi de impresii și conversații, din cioburi de sentimente și ecouri ale faptelor : nu e destul ca naratorul să fie **„acolo"**, în povestea sa, ci e necesar să-l ia cu sine și pe cititor. Acesta din urmă rămîne tot timpul în afara textului pentru că îi lipsesc motivele de a pătrunde în lumea povestită : figuri dintr-un album prăfuit care par „din viață" dar, în fapt, sînt în exteriorul ei (Karl, Alexandru, Georgia, Dan, Olga, Ina însăși), versuri plasate ici-colo, liricizînd încă mai mult epica și așa prea subțire a romanului, personaje crispate, părînd că ar vrea să vorbească dar nu au ce vorbi, aflîndu-se parcă în pragul unei „explozii" eliberatoare dar mereu amînate. Romanul vrea să acopere o suprafață destul de mare în istorie (sînt fapte care se consumă la începutul secolului, altele în 1961 — data limită a „intrigii"), dar memoria joacă feste naratorului care fuge de întîmplările cît de cît „sigure", verosimile, pentru a descoperi, ca ultim refugiu, o zonă a halucinațiilor, guvernată de chipul misterios al doctorului Ipolito și de imaginea unei case care nu există. În **Lecția de adio** sînt — cum spune un personaj — mai multe „trecuturi paralele", dintre care naratorul însă nu poate alege nici unul : o masă informă de amintiri în care apar cîteva oaze răzlețe de text coerent și respectînd o elementară logică narativă. În „patrulaterul de străzi al copilăriei" nu se întîmplă nimic, iar Ina povestește despre figurile din albumul său de familie cu destule inexactități gramaticale și stilistice. **Lecția de adio este** un „roman de serie" care atrage atenția asupra faptului că, în pofida opiniei majorității criticilor (și a mea, deopotrivă), proza „feminină" există.

Ioan HOLBAN

PAVEL BELLU : „Lebăda solară"

Cunoscut, cu volumul său **Candelabre albastre** (1936), ca „un poet bănățean de 16 ani", „un tînăr poet bănățean" despre care s-au scris entuziaste pagini în presa vremii, intrat în antologii — **11 poeți bănățeni** (1941) și **Poezia nouă bănățeană** (1944) — Pavel Bellu trecea în anii celui de al doilea război mondial printre cei mai dotați poeți ai Banatului. Reintrat în viața literară a țării cu **Elogiu simplității** (Epla, 1967), și **Arhitectura gîndului** (Dacia, 1977) — Pavel Bellu apare recent cu un nou volum de versuri **Lebăda solară** (Dacia, 1984) urmînd unui fecund ocol prin eseu **(Blaga în marea trecere,** 1971) și roman **Fericita jale a Cumbriei** (1979) și **Focul rece** (1982).

Poet în esență în tot ce scrie, poet de o înaltă și aleasă ținută, Pavel Bellu impune cu noua sa carte un artist al cuvîntului, fin și subtil, nu o dată îndrăzneț și original. Poezia sa, în prelungirea organică a poeziei debutului, filtrată prin experiența morală a celor patru [illegible] cu viața, are acum însă accente [illegible] arderi și sfîșietoarelor [illegible] nu glumește. Sobru, „decent și [illegible] sau", cum se vrea pe sine [illegible] Pavel Bellu aduce în noul său volum [illegible] substanță eterogenă, grupîndu-și [illegible] cicluri distincte : **Dialog cu** [illegible] și **Lebăda solară,** sudate sub [illegible] convergente, la aceeași [illegible].

O poezie [illegible] „parfumuri" și „gînd sfînt" [illegible], de autocăutari și regăsiri [illegible] („Înfricoșetoarea armură / am aruncat-o / [illegible] deschisă în tine / către [illegible] cu eleganță iubirea („liturghiană [illegible]") o proiectează, o înalță ([illegible]"), o divinizează : „Prin [illegible] vă iubiți / Ca zeii" **(Interm**[illegible]. La același nivel spiritual, „[illegible]", marmoră umblătoare", Diana [illegible] **limpice** — „ziditoarea" care [illegible] re „ultima pată bachică" ; păstrează [illegible] voarele. Și — am spune — n-am avut [illegible] noastră, exceptînd pe Nichita Stănescu, [illegible] cald, mai suav cîntec — ca în **Schiu** [illegible] **Sulița, Dans pe gheață, Ciclism, Src.** [illegible] **mei, Paralele inegale** și **Canoe Dublu**, [illegible] **Handbal** și **Volei** — adresat sportului ca expresie a grației și triumf al spiritului exersînd fizicul și înnobilîndu-l. Iată acest imn, sub titlul **Yole** — un omagiu al discreției și incandescenței, amintind parcă **Adolescenți pe mare** din **Dreptul la timp** : „Batista vîntului, înnodată la catarg, / șterge lacrima apei. / În golf au plouat ochi albaștri ? / Aruncate-s lopețile mînjite de luceferi — / și numai lebedele albe împing aplecate / grațioasele jucării...".

Lebăda solară (din ultimul ciclu) este însă o sinteză a zborului incolor către „unu / în dubla sferă a binomului". Aici fizic și psihic, moarte și viață devin reductibile. Ca-n sărutul lui Brâncuși, iubirea contopește, unifică, elimină antinomiile.

Un poet modern, insular, cu vii antene în real și diafane aderențe la mit, mai ales la mitul grec **(Delphi, Maraton, Oracol, Orphica** etc.) „crescut în spațiul culturii orphicozamolxiene", cum se știe — trecut prin Perpessicius, Barbu și Blaga (căruia, mai ales, îi datorează atît) — Pavel Bellu devine, în **Lebăda solară,** un cu totul remarcabil poet contemporan. Poezii antologice ca **Umblu prin tine, Imn candorii, Ruga Fecioarei, Fragment de hronic** sau **Demolare** — între altele, din noua sa carte — sînt de natură a-l impune, o dată mai mult, alături de fruntașii generației sale, în plan național.

Alexandru HUSAR

ION DRĂGĂNOIU : „starea provizorie"

Ironia se definește ca o neputință" spune poetul în prefața actualului volum, **Starea provizorie** (Ed. Cartea Românească, 1984), ca tensiune creatoare : „Crisparea ironică e de natură intelectuală și locul ghiocului magic e luat de lamele tăioase ale inteligenței, vibrînd melancolic" **(Surîsul)**, Sînt cuvintele unui spirit reflexiv, aspirînd către glacialitatea cristalului, către incandescența metalului prețios. În actualul volum, poetul caută să se detașeze de spectrul barbian și de limbajul lui Nichita Stănescu, învățat în rătăciri livrești, dar nefiresc structurii sale interioare.

Încă de la început se configurează o „lume de vis", cu profunzimi stranii, îndepărtată de contingente dar suportîndu-i povara, într-o alunecare către un spațiu sublimat, spiritualizat : „Neputînd ieși în afară, adîncindu-te în strania lume din vis... / Alunecînd pe lungi povîrnișuri de vată, încet, în abis. Construind / înapoi unde privirea se pierde-n oglinzi de cristal, unde, / oricum ai privi, găsești doar imaginea Ei, privindu-te calm" **(Lumea de vis)**.

Ion Drăgănoiu construiește un univers al prăbușirilor melancolice, cu sunet melodios și lumină de crepuscul, impresionant prin agresivitatea elementelor componente.

Sîntem în preajma unui cadru afectiv, ferit de schelăriile funambulești specifice spațiului dimovian, „Grădina de iarnă" constituie în actualul volum rama visului, conturul unui ținut imaginar, dominat de prezența Fecioarei, întreținut cu voluptate, misterios prin frăgezimea culorilor, prin sunetul tandru răspîndit în jur. Somnul și visul devin stări poetice, deschideri revelatoare în acest teritoriu incandescent, prielnic reveriei : „În grădina de iarnă stăteam. Luceafăr / de bronz îmi veghea somnul înalt / La poarta fecioarei osul tîmplei e teafăr, / mîna boltită în gestul ce ține de cald" **(Grădina de iarnă)**.

Alături de proiecția unui univers labirintic favorabil pierderii, de factură romantică, Ion Drăgănoiu zămislește „o lume de gips", un decor pentru luciditate și detașare poetică, pentru reprimarea acordurilor sfîșietoare. „Mă visam într-o lume de gips. Cofraje subțiri / sprijineau friabile oase. Duioase amintiri / mă făceau să alunec pe lungi povîrnișuri de gheață. / Număr clipa căderii și trosnetul osului sec / Delicate așchii de calcar, inutilă speranță / peroneu explodînd" **(Grădina de iarnă IV)**.

În această confruntare dintre excesul confesiunii și dezabuzare rezidă structura liricii lui Ion Drăgănoiu. El se lasă ispitit de aduceri aminte, de lumi defuncte, căutînd să suplinească absența printr-un decor fastuos, printr-o exacerbare senzorială, să-și creeze un laborator intim din care nu lipsesc „dureroase tăceri", „timp înghețat", „lacrimă strălucind obosit în amurg", „lentilă în care porii îți par o cîmpie lunară". Toate sintagmele înregistrează narcisismul poetului, cuprinderea „timpului pierdut", o dramatică nevoie de comunicare, fiindcă Ion Drăgănoiu răscolește fiecare treaptă, populează teritoriul său imaginar cu gesturi și interogații, deformînd spre o ordine poetică obiectele înconjurătoare, stările obsesive.

Imaginile se succed și compun tabloul melancoliei, un evantai de gesturi stinse și de himere risipite, într-o „lume magnetică", cu sunete grave și amintiri. Aici trebuie căutată vocea poetului, la nivelul acordurilor magice, la adăpostul tandrei restructurări a realului : „...și privim pe perete / deasupra pianinei cu placă de bronz și corzi încrucișate / portretul resemnat al unei bunici. Aici în cameră / Bach sună ciudat, concertele pentru două piane, pe care / le cîntam minunat în adolescență, seamănă cu bagajele făcute / la iuțeală și strecurate pe furiș / într-o mașină neagră și mare". **(Concert pentru eternitate")**.

Ion Drăgănoiu este poetul stărilor reflexive, preocupat de viața care freamătă în umbra poemelor, de destăinuirea suavă într-un univers răscolit de amintiri.

Bucur DEMETRIAN

obiectiv

■ DACĂ PROBLEMA NU E, NIMIC NU E... „Nu întotdeauna toată lumea, și în același timp, este de acord asupra unui text sau asupra unei modalități de tratare a lui, sînt încă și la noi buni tovarăși care consideră formula «fără probleme» un crez politic, pe cînd tocmai lipsa de probleme este cea mai periculoasă pentru că de pe urma ei nimic nu rămîne..." — **afirmă** Dinu **Săraru în interviul, acordat lui Octav Buruiană în** SLAST, **10/85.**

■ COPOUL ȘI EVERESTUL. „...Prozator cum n-am mai citit de la Bacalbașa și Caragiale" **scrie Valeriu Bârgău despre Ion Cristoiu** în Tribuna, **12/85. Apreciem entuziasmul lui V. B., totuși formularea e cel puțin deficitară. E ca și cum am spune : cutare e un poet cum n-am mai citit de la D. Th. Neculuță și Eminescu...**

■ SUBSCRIEM. „Eu pledez pentru un statut de independență al criticului și mai ales al cronicarului literar", **afirmă** Cornel Moraru, **într-un dialog cu M. Coman** (SLAST, **12/85).**

■ DOUĂ ÎNTREBĂRI. **Într-un eseu publicat în Steaua, 2/85, Tudor Cătineanu consideră** că „[illegible] cu «obsedantul deceniu», legitimă pînă la un punct istoric, nu mai e legitimă după acest punct" și că **asistăm la nașterea unei noi orientări** : „[illegible] antidogmatismului". **Două întrebări** [illegible] **provocatoare idei : 1. Care e acel „punct" ? 2. Ce e rău în încăpățînarea antidogmatică ?**

■ VERBA VOLANT, „ARGONAUT" MANET. **Voicu A. David,** în Cronica, **11/85, scrie cu exigență despre o carte SF** [illegible], **și asta e bine. Nu e însă bine că se exprimă** [illegible] urmează : „...îmbinarea disgramatismelor cu problemele de sintaxă și cu stîngăcia stilistică nepotrivindu-se iertarea nici măcar unor foi volante cu veleități literare ca acest «Argonaut»". **„Argonautul" nu e deloc foaie volantă ci coșcogea broșură și nu publică „probleme de sintaxă"...**

■ LUCRATIV ? **În** Steaua, **2/85,** p. [illegible] **într-un eseu, altminteri, demn de atenție, se săvîrșește o eroare de limbă deseori sancționată și totuși nemuritoare. Scrie eseistul :** „În această perioadă poporul nostru nu a stat cu brațele încrucișate, nici cu ele în alte poziții **NELUCRATIVE...**" (s.O.). **Dar „lucrativ" nu înseamnă „harnic" ci „profitabil pecuniar, aducător de bani". Astfel, de exemplu, specula e lucrativă, zugrăvitul propriei case nu. Credem însă că nu doar lingvistic, ci și stilistic, propoziția cu pricina e destul de șubredă.**

■ UN CRITIC. **Deschizînd revista** Astra, **nu treceți peste ce scrie Radu Săplăcan.**

■ DIZERȚIUNE ? MISTERIUNE ! **În** Luceafărul, **11/85, într-o notă intitulată** Turnul de fildeș al lingvisticii, **autorul scrie :** „Refugiul lingviștilor (. . .) într-un fel de turn de fildeș științific (. . .) reprezintă (. . .) o dizerțiune științifică". **Dar nu stilul (științific !) ne-a pus atît pe gînduri, cît misteriosul „dizerțiune", neatestat nicăieri, care seamănă și cu „dezertare" și cu „dizertație". Ce să fie ?**

■ CINEVA DESPRE CEVA. **În aceeași revistă, mai citim :** „Altcineva credea nu altceva..." **Cînd ne adresăm cuiva, trebuie s-o facem altcumva.**

■ GO. **Dacă vreun cititor a reușit să înțeleagă formulările, într-o stranie limbă română, ale dr. Gh. Păun din regulamentul jocului „GO", ce se vinde în magazinele noastre, spre bucuria părinților, cu 99,50 lei, e rugat să trimită la redacție explicațiile.**

■ CĂLĂTOAREA. **Marin Sorescu,** în Avangarda cu garda descoperită, Ramuri, **2/85 :** „Avangarda, pe lîngă alte merite, este fata noastră gătită, care, vrei, nu vrei, circulă prin lume".

■ LAUS TOMOZEI. **În revista** Săptămîna, **tovarășul Eugen Barbu își continuă analiza poeziei lui Gheorghe Tomozei.**

■ EXISTĂ NERVI ? Cronica **(12/85), sub semnătura lui Al. Călinescu)** și Tribuna **(12/85, sub cea a Mariei Vodă Căpușan) scriu „simultan" despre teatrul lui Sorescu, care trece, pare-se, momentan, printr-un con de umbră atît al criticii, cît și al reflectoarelor. Păcat !**

■ ACOPERIREA CONTINENTELOR. „Sîntem puternici cît sîntem morali", **clamează, liric, într-un reușit ciclu de poeme** Niculae Stoian **în** Luceafărul, **12/85. Prezentarea pe care i-o face, însă, Constantin M. Popa, este stîngace :** „Geografic, poezia lui Niculae Stoian (care evoluează de la civic la ecologic) acoperă toate continentele și conservă (. . .) specificul locurilor".

ODISEU

dialogul artelor

reflecții la retrospectiva grigorescu

Un inventar lingvistic [illegible] al textelor [illegible] rei grigoresciene [illegible] pe obsedantă [illegible] care: rustic, deal, [illegible] mental, senin, liric etc. [illegible] rează un univers [illegible] tie apolinică, [illegible] pezime și simplitate. [illegible] sensul [illegible] turii conferă [illegible] festive. [illegible] raporturile [illegible] spus, [illegible]

[illegible] în [illegible] at. [illegible] de [illegible] echivala cu [illegible] tă este- [illegible] adevărată buta- [illegible] devine om și în- [illegible]

[illegible] lucrurile par ceva [illegible] lor limpezimi. [illegible] și reacțiile deseori [illegible] îi sustrag de la o [illegible] unui singur mod de [illegible] febril în timpul lu- [illegible] spontane, viguroase ale tușei [illegible] am fi tentați să-l racordăm con- [illegible] dacă n-ar fi vorba, în alte [illegible] și profunde reverii ceea ce îi [illegible] liric, marcat de mișcările sufle- [illegible]

[illegible] să interpreteze plastic la Barbizon, în [illegible] apoi, în Bretania, alți fastul dez- [illegible] policrome dar și atmosfera, aerul unui [illegible] Grigorescu s-a lăsat purtat îndeosebi în [illegible] ani de repetate nostalgii pastorale. În [illegible] toată arta grigoresciană s-a plămădit sub [illegible] luminii, tensiunile dramatice nefiindu-i [illegible] decît rareori și în împrejurări fortuite. [illegible] a fost războiul. Ceea ce nu-i plăcea să va- [illegible] artistul prefera să ocolească. Desigur, vom zice, o limită a creatorului care, vorba lui Renouvier, nu trebuie să simtă asemenea unui om, dar putem oare ignora determinările afectivității?

În peisaj, pictorul își exteriorizează uimirea într-un cod simbolic echivalent sentimentelor abstractizate. Nepictînd peisajul ca atare, ci ideea sa despre el, artistul marchează distanța dintre a simți și a exprima. De aici putința de a relua în serial unele motive a căror emoție inițială se spulberase de mult. Cînd emoția sublimată dispare, se instaurează convenționalul.

Lecția Barbizonului a echivalat cu revelarea unor potențialități de sensibilitate și opțiune estetică, contactul cu natura oferindu-i șansa exprimării fondului afectiv intim. În fața motive-

„Țărancă la gura sobei"

[illegible] se proiecta, de fapt, o [illegible] românească, un mod per- [illegible] natura. Viziunea plastică [illegible] din aerul festiv al unui [illegible] senzații insolite. Mentalitatea [illegible] de peisaj este, mai degrabă, [illegible] lui nu e, de aceea, gra- [illegible] Panteismul grigorescian se pla- [illegible] a cărei sorginte rurală este [illegible] Prezențele umane în peisaj, u- [illegible] ficțiunii, vin să sublinieze antropo- [illegible] viziunii. Chiar și atunci cînd în pla- [illegible] figurile umane lipsesc, spiritul lor [illegible] în absența umanului, peisajul rămîne [illegible] utopie.

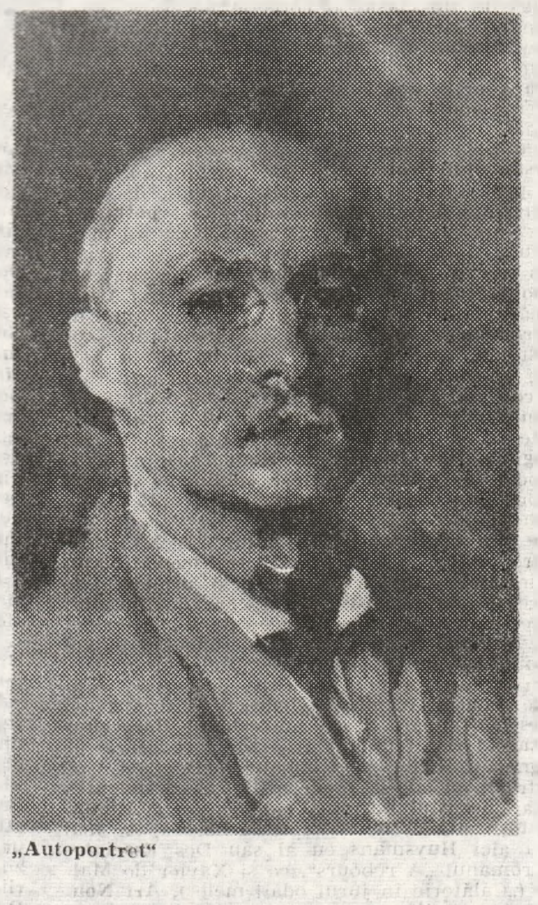
S-a spus despre artist că a apărut în pictura românească atunci cînd ceilalți dormeau. Pitorească stilistic, formula conține însă și o importantă doză de adevăr. Grigorescu situîndu-se la începuturile artei românești moderne. Contactul direct, nemijlocit cu arta franceză a timpului, divizată în grupări ostile, l-a determinat să-și forjeze în scurt timp o viziune traductibilă într-un limbaj plastic original, propiu tipului său de sensibilitate. Manifestările artei populare l-au acaparat în sfera lor de sugestivitate, viața rurală oferindu-i principala sursă a motivelor. Abordarea unor asemenea subiecte echivala cu o autentică bruscare a gustului și mentalităților estetice ale vremii. Rigorile academiste, promovate îndeosebi în atmosfera Școlii de bele-arte și la expozițiile oficiale, sînt de-a dreptul ignorate, iar prezența lui Grigorescu seamănă cu aceea a unui insurgent. Fără el însă existența unor Andreescu, Luchian, Petrașcu, Tonitza și în general a școlii naționale de pictură este mai greu de imaginat.

Clasic al artei noastre, Grigorescu a fost înainte de toate un spirit modern, clasicismul său putînd fi acceptat doar în ideea de valoare perenă. Multe dintre operele reprezentative îi sînt eforturi spre sinteză. El insuși mărturisea în anii ultimi o asemenea aspirație. Acolo unde impresioniștii exagerau acordînd luminii valoarea de unic subiect al tabloului, Grigorescu a așezat poezia vieții rustice, dramatismul încleștării pe cîmpul de bătălie, farmecul discret al portretului. Înzestrat cu inepuizabile daruri de colorist, pictorul a ignorat uneori expresivitatea liniei. Conturele încă trăiesc prin juxtapunerea maselor cromatice dispuse deseori în tuse viguroase, decise, cu pensula ori cuțitul de paletă. Contrastele de ton coabitează în spațiul aceluiași tablou cu contrastele de tentă. În timpul manierei albe, acestea din urmă sînt mai evidente, deși totul pare învăluit într-un gri uniform, egalizator. În plus, la el circulația materiei cromatice, juxtapusă ori suprapusă, se realizează prin împrumutarea reflexelor de la o tușă la alta, de la un obiect la altul. Resursele desenatorului, exemplar valorificate în timpul campaniei din 1877 și după aceea, îi conferă acea spontaneitate și precizie ce-l fac să atace direct, fără schițe prealabile, peisajul sau portretul.

Seducțiile pitorescului nu l-au ocolit. Era un fel de confort spiritual, un refugiu solitar într-o lume pe care cu siguranță o dorea mai bună. De aceea multe dintre personajele lui Grigorescu, îndeosebi țărăncile și ciobănașii, sînt cum ar fi dorit artistul să fie. O proiecție deci în ideal îmbrăcînd straiele alegoriei. Artistul atît de însetat de real, în sensul unei experiențe vizuale subiective, exultă în spațiul românesc pe care îl înțelege ca o entitate spirituală sintetizatoare. Peisajele de la Posada, Cîmpina, Valea Moșneagului, bîlciurile de la Bacău, Rucăr ori Sinaia, carele cu boi și hanul de la Orății, marinele și, în general, priveliștile bretone, portretele și sintezele asupra vitejiei românești în războiul de independență sînt, toate, argumente pentru exemplaritatea unei opere și a unei constiințe artistice racordată valorilor naționale.

Plămădită din lumini și umbre, din irizări și transparențe, opera lui Grigorescu — așa cum am receptat-o și în retrospectiva de la Muzeul R.S.R. — seamănă cu un tulburător autoportret. Și chipul omului, aidoma faptelor sale, ne fascinează.

Valentin CIUCĂ

„Autoportret"

ochii pictorului

La intrarea în expoziție, ca de obicei, **Autoportretul** pictorului. Nu e unul din tinerețe ,nu este acel chip învolburat, bîntuit de mari pasiuni, ridicîndu-se deasupra, în acele seninătăți ca lacrima ce sînt și ale unei bune părți a picturii sale. Un bătrînel uscat, nu veșted la chip, dar cu pielea sfarogită de un foc prelung și tare. Nu albul părului e dominant în spațiul de culoare. Chipul artistului însă pare a se ivi din alburi transparente de ninsori, ca o nălucă a acestora. Ceva similar cu viziune asupra lui Andreescu la Barbizon. În acest tablou silueta pictorului, ținînd cortelul pe umăr, cum un cioban duce bîta, cu legătura de cartoane sub braț, se naște din plasma verde a pădurii prin care trece zugravul.

În **Autoportret** totul gravitează în jurul ochilor, a privirilor aparent pierdute spre nicăieri, dar de fapt scormonind pînă-n străfunduri lumea. O face nu numai cu o luciditate necruțătoare, ci și într-un chip ce ne pare misterios, pentru că este un fel numai al lui de a vedea, o putere ce este a artistului și care și-a păstrat vigoarea pînă la urma-urmei. Toate cele prin care a trecut în viața sa, de loc liniară, ci tumultoasă, i-au marcat privirea, mai bine zis sufletul, simțirea, ca și mintea, exteriorizîndu-se prin lumina înțeleaptă, dar mereu incandescentă a ochilor. Nu întîmplător, cei care au organizat **Retrospectiva Grigorescu de la Muzeul de Artă al Republicii** au așezat acest **Autoportret** la începutul expoziției. E o fereastră ce se deschide pentru a înțelege mai bine, mai adevărat opera artistului. E sinteza unui drum, înălțimea unde a ajuns artistul. De aici se poate uita în urmă cu mulțumire, poate, le ceea ce a făcut. Nu mulțimea impresionantă a tablourilor rezumă acest drum și acest efort titanic, cît multitudinea căutărilor și constanța direcțiilor sale. Grigorescu nu este doar pictorul idilicilor scene țărănești și de natură, atît de mult supralicitate, încît aproape că au deformat în rîndul publicului larg imaginea despre pictura sa. Artistul s-a distins ca un gînditor al lumii ca lume. Un **Autoportret** al său se și intitulează **Bărbatul gînditor.** Privirea este mai aspră și împovărată de frămîntări și gînduri tăioase parcă, dar bunătatea scînteiază fără încetare dintr-un miez de foc. De aceea moralistul din remarcabilele sale portrete, așa cum sînt de pildă, **Bătrîna cu gîsca, Evreul cu gîsca,** își privește cu simpatie modelele. Nici măcar o bănuită urmă de sarcasm. Și mereu ochii care focalizează, în concepția artistului, tot fluxul vieții. Cît de grăitor vorbesc despre ființele zugrăvite ochii umbroși, negri, tăciune aprins, ai Mariei Nacu, sau cei atinși de grimasă ai **Vechilului.**

Grigorescu n-a avut, desigur, vocația tragicului. Pînă și admirabilele scene din războiul din 1877 nu restituie zvîrcolirea însîngerată a încleștării. Acestea te copleșesc prin reflecțiile gînditorului despre condiția umană și emoționează prin misterul poetic, pe care pictorul îl crează cu rafinatele sale simfonii cromatice, prin părelnicele sale contururi ca de abur, ca de ceață. Lumina minții și lumina ochilor. Pictorul vede cele de nevăzut cu ochiul nostru liber. Lumea care se naște este atît de adevărată, chiar dacă n-a viețuit vreodată. Viețile ei sînt fără număr. Aceasta rămîne, mereu vie, lecția Grigorescului. De la dînsul s-au deschis și se deschid atîtea drumuri în arta românească.

Grigore ILISEI

„Soldat atacînd la baionetă"

universalia

o întîlnire cu tînăra poezie neogreacă

(marginalii la o antologie de poezie contemporană greacă)

Tînăra poezie neogreacă, după anii 1970, cu unele excepții, se caracterizează printr-un manierism formal, manifestat mai ales sub forma unui evazionism fără vreo orientare estetică precisă, fenomen remarcat și-n alte poezii ale lumii, Creația acestor poeți, privită ca un discurs literar inteligibil, nu este poluată de alte tipuri de informație, cu caracter extraliterar. Poate este generația de poeți care trăiește cel mai puternic în prezent, într-un prezent pe care memoria nu-l poate trece sub tăcere, generația care unește solemnitatea cu faptul de viață și care caută patetic armonia și fericirea. La unii dintre ei își face loc ironia, lucru întîlnit și-n alte literaturi, care-și află „un mediu prielnic pentru reîmprospătarea calităților genetice" și care „nu poate pretinde putere exclusivă ci, numai una consultativă" — după cum nota un critic literar român, referindu-se la ironia în poezia modernă. Versurile acestor poeți sînt muzicale, romanțioase, pline de metafore și de spontaneitate, transparente prin sentimentul reflexiv sau cel descriptiv. Moderni întrutotul, ei știu să dea limbajului mărturia misterioasă a trăitului și confidența idealului, nuanțîndu-și mereu meșteșugul artistic. Poezia lor constituie proiecții amplificate de microscopul unei sensibilități alarmate, ale unor maladii ce preocupă intens spiritele umaniste de pretutindeni: absența solidarității umane, insingurarea ființei, dezrădăcinarea din humusul propriei deveniri istorice, anonimizarea individului, proliferarea indiferenței, atrofierea simțului moral — toate maladii posibile ale condiției umane, în anumite determinante social-politice, într-o lume sfîșiată de atîtea contradicții, amenințată de un holocaust termonuclear, dar, lume, capabilă totuși să le rezolve. Cu o astfel de poezie ne face cunoștință volumul 42 de poeți greci contemporani, apărut la Editura „Dacia" din Cluj-Napoca, în 1984. Selecția poeților și poemelor, fișele bibliografice, precum și „Argumentul" aparțin lui Dimitrios Kanellopoulos, „Prefața", competentă și compactă, cunoscutului critic literar Alexis Ziras, „Cuvîntul de întîmpinare" lui Tilemahos Hytiris, fost atașat de presă la Ambasada Republicii Elene din București, „Postfața" poetului Aurel Rău, iar traducerile lui Al. Căprariu, Vasile Igna, Aurel Rău.

Volumul este de fapt, o a treia antologie de lirică contemporană neoelenă, apărut în România. Primul, Antologia poeziei grecești 1800—1930, aparținînd renumitului cărturar român, elenistului, profesorului univ. Ștefan Bezdechi, cuprinzînd peste 90 de poeți neogreci, precum și o amplă „Prefață" (toate semnate de autorul antologiei) a apărut în colecția „Symposion" la Tipografia „Cartea Românească", tot la Cluj, în 1939. A doua, o antologie tematică. Un cîntec despre România — Poezie contemporană geacă, antologie, prefață și note semnate de Andreas Rados, „Cuvînt înainte" de Ilias Iliou, cuprinde 14 poeți contemporani greci, care în și prin versurile lor au adus un omagiu României și poporului ei, poeți traduși de Nina Cassian, Tașcu Gheorghiu, Leonida Maniu, Ioanichie Olteanu, Andreas Rados, Doina Talaz, Gheorghe Tomozei, Marin Sorescu, volum apărut la Editura „Junimea" din Iași, în 1980.

În prefața antologiei 42 de poeți greci contemporani, sub titlul A treia generație postbelică — un bilanț provizoriu, unul dintre cei mai avizați critici literari greci, Al. Ziras, nu fără temei notează că: „cei mai mulți dintre reprezentanții celei de a treia generații postbelice, adică poeții cei mai tineri, își aleg modelele orientării lor morale din elegiaca, și de multe ori, retorica poezie a celor care au trăit, succesiv, victoria și înfrîngerea răscoalei din Grecia. Dar estetica și limbajul lor au rădăcini mai vechi ;..." (p. 8). Desigur, acest limbaj poetic este înnoit, în sensul îndepărtării de tipul poeziei ermetice (a celei simboliste și suprarealiste), dar, totodată, și de tipul poeziei „apologetice", un limbaj „epurat de orice metafizică ori agitație..., înrudit în înseși straturile lui intime, cu vorbirea cotidiană — convențională sau idiomatică — ..." (p. 9). Astfel, poezia lui Lefteris Poulios, Thanasis Niarhos, Nasos Vaghenas, Kostas Papagheorghiou, Maria Laina, Innis Kondos, Andonis Fostieris, Anastasis Vistonitis, Kostas Mavrouidis, Stefanos Bekatoros, Hristoforos Liondakis ș.a. stau sub semnul acestei remarci atît de profunde.

În volum sînt incluse de la fiecare autor între 2—7 poezii. Ne-au reținut atenția, îndeosebi, poezii ca: Absență de Anestis Vistonitis (trad. Vasile Igna), Nașterea Venerei de Nasos Vaghenas (trad. Aurel Rău), Lacrima de Stefanos Bekatoros (trad. Vasile Igna), Triumful de Maria Laina (trad. Al. Căprariu), La flacăra luminării de Iannis Kondos (trad. Aurel Rău), poezii care comunică cititorului român acea neistovită sete de a se regăsi pe sine, de a-și identifica „eul" uman cel mai intim și cel mai profund prin intermediul supremului vis care este poezia, transmițînd totodată expresia vitalității spiritului național grec. Traducătorii au găsit în aceste poezii și-n multe altele tonul cel mai potrivit pentru acest univers specific al Greciei moderne, adaptînd expresia tradițională a poeziei românești la textele acestor poeți greci, păstrînd nealterată trăirea dramatică și conținutul poeziei, prin folosirea, în cea mai mare parte a unor echivalențe semnificative și bine alese care asigură aparențelor o demnitate intelectuală și artistică de înaltă ținută.

Gravitatea actului de traducere, după cum se știe, implică o mare responsabilitate față de cei care urmează să primească o operă finită ca pe un unicat. Căci ținînd cont de toate virtualitățile semantice și de capcanele prozodice întîlnite în cele două limbi, e necesar să se creeze acea comuniune spirituală între poet și traducător.

Traducerea ideală a poeziei, a poeziei privite, după G. Călinescu, precum „o liturghie, un ceremonial introdus în viață, fără să se confunde cu ea..." implică cel puțin două calități: cunoașterea în amănunt a limbii din care se traduce și cunoașterea în intimitate a limbii în care se traduce, după cum notează teoria traducerii.

În ceea ce privește volumul 42 de poeți greci contemporani, putem afirma, fără a greși, că este o lucrare reușită și binevenită. Ne permitem însă, cu cea mai sinceră intenție să facem unele succinte observații. Autorul antologiei și toți realizatorii ei nu au avut în vedere întotdeauna principiul selecției ca valoare literară reprezentativă și ca diversitate a poeziilor incluse în volum pentru fiecare autor, precum și numărul de poezii al celor mai afirmați poeți, care, uneori, sînt lăsați în penumbră. Apoi, fișele bibliografice nu sînt complete, omițînd unele elemente importante (volume, activități de director de reviste, activitate universitară etc.) Se mai omite faptul că mulți dintre acești poeți, printre care: Lefteris Poulios, Iannis Kondos, Thanasis Niarhos, Nasos Vaghenas, Kostas Papagheorghiou, Maria Laina, Iorgos Markopoulos, Stefanos Bekatoros, Hristoforos Liondakis, au fost prezentați, pentru prima oară publicului cititor român în revistele „Luceafărul" (nr. 35/1980, nr. 13/1981), „Orizont" (nr. 28/1981 și nr. 16/1983), „Cronica" (nr. 44/1982), „Opinia studențească" (nr. 3 (607/1982).

Dealtfel, în volum au fost incluși destui poeți care încă nu s-au afirmat pe plan național, aflați încă într-o etapă de căutări și de structurare a personalității lor poetice. De aceea, considerăm că, poate, era mai bine ca antologia de față să fi cuprins un număr mai restrîns de poeți ai generației respective, cu o operă literară și cu o activitate, în mare măsură, deja impusă în literele neogrecești. Acest lucru se impunea cu atît mai mult, cu cît volumul se adresează nu cititorului grec, ci celui de peste hotare, cititorului român, avid după adevăr frumos și sublim.

Antologia de față a intrat însă în patrimoniul literaturii românești ca un act de sensibilizare și elevație spirituală și totodată în circuitul relațiilor prietenești tradiționale dintre popoarele și țările noastre, relații atît de dezvoltate în ultima vreme în toate domeniile vieții sociale.

Andreas RADOS

pro juventute

„convorbiri literare“ prin corespondență

● **Cosmina AGAPIE — Ploiești.** Răspunsul dv. este, de asemenea, singurul răspuns la care nu m-aș fi așteptat. Îl transcriu : „Macedonski este unul dintrie (sic !) puținii poeți pe care nu i-am citit (din principiu)“. Lăsînd la o parte principiile dv., care ar fi ceilalți, mulți, poeți pe care i-ați citit ? Vă întreb pentru că poezia din ultimul plic trădează o cultură poetică limitată la manualul de clasa a IX-a. Dacă vîrsta e pe undeva pe aproape, aveți o scuză. În ce mă privește sînt gata să dialogăm în continuare.

● **Carmen AMIHĂESI — Suceava.** Poezia e și ea în plină adolescență : „Mi-a transformat inima în mii de izvoare din care cad steluțele vieții. / M-a dezmierdat în trilurile privighetorilor“. Fiind la o clasă de filologie, poți realiza mai lesne că poezia nu se oprește la mărturisirea unor bune și frumoase sentimente, ci e un sentiment universalizat. Să mai vedem.

● **Gabriel ANTONESCU — Giurgiu.** Nici un progres.

● **Nădejde ARDELEANU-SEVERIN — Iași. Recital** pune cel mai bine în evidență defectele poeziei dv., între care asociațiile forțate, incompatibile sînt cele mai evidente : „Suferința galvanizată în strune / torente de neliniști zbuciumînd arcușul / și arcul voltaic ai inimii violonistului / toate erau sudate-n craterul / de unde erupea muzica. / Timpu — și oprise malaxorul“.

● **Gavril ALEXA BÂLE — Cluj-Napoca.** Primejdia mare vine dinspre calofilie. Uneori, versurile sînt excesiv decorative : „candelabrele timpului / și irizarea galbenă a lunii / pe bolta umedă a zorilor / hlamida-năbușitoare / și taina nopții / se retrag învăluite ca un reflux planetar“. Impresia de contrafăcut nu poate fi evitată.

● **Eugen BOBAR — Hunedoara.** Cea mai „strînsă“ este **Metamorfoza.** Nu puteți evita o oarecare diluție („Sînt din nou bătrîn cît muntele / în mine brăzdînd doar șuvoaiele primăverii“) sau artificiai („îndoiala mea cea de toate culorile / cioburi irizînd“). Mai trimiteți.

● **Daniela BUNEA — Sibiu.** Ești încă la început. Unele scînteieri imagistice dau speranțe. Vezi și d-ta ce se mai întîmplă prin lumea poeziei.

● **Cristian CERU—Galați.** Spui, între altele : „Mă îmbătam în orice clipă / Ochii negri ca de tină. Părul galben, buza dulce / și privirea ta senină“. E greu de imaginat cum niște ochi „ca de tină“ pot avea o privire senină. Celălalt plic e, la fel, plin de lucruri imposibile, unele comice : „Mă duc în drumul meu. / Deși iubesc închipuirea. / De vină sînt, desigur, eu, / Iar dumneata doar cu privirea. // Sublimul e ridicol azi / Iar ce-i ridicol e normal. / În unul, care vrei, de cazi, / Regret dar îți va fi fatal“.

● **Cezara — Rădăuți.** În cîteva săptămîni nu se putea schimba mare lucru. În răspunsul anterior vorbeam de **răbdare** și perseverență, în răbdare intrînd și maxima autoexigență. În legătură cu „furtul“ de poezie, cîtă vreme textul nu a fost publicat, delictul nu e grav. Pe undeva, l-aș absolvi pe vinovat ; i-a plăcut atît de mult o poezie încît a vrut ca măcar un prieten să-l creadă, fie și pentru puțin timp, autorul ei. „Hoții de poezie“ sînt mai puțin periculoși decît alții.

● **Luminița COJOCARU-URBACZEK — Piatra Neamț.** Am reținut, **Prin rod, Tableta, Lașitate, Refulare.** Și, totuși, nici un text nu mă satisface pe deplin. **Refulare,** de pildă, merge bine pînă la ultimul vers, care e artificial pînă la non-sens.

● **Daniel COLZARU — Piatra Neamț.** Ultimul text („... Mai stau prin parcuri singur...“) reține oarecum atenția prin atmosferă și prin finalul contrast. **Dincolo** e proză curată.

● **Vasile CORLAN — Izvorul Mureș (Harghita).** Rămîne valabil răspunsul din nr. 3.

● **Radu DELEANU — Vaslui.** Cusurul principal al prozei e acela că nu depășește semnificațiile unui fapt banal. Dar mă grăbesc să-i evidențiez o serie de calități importante : atmosfera, tipologiile succint și expresiv conturate, o privire care vede cinematografic gesturi, atitudini etc. Sînt, toate acestea, motive ca să văd în dv. un virtual prozator. Aștept vești în continuare, inclusiv despre dv.

● **Ioan DINARDEAL — Satu Mare.** „Exercițiile...“ sînt firave, problematizează inutil, vădind un orizont îngust de cunoaștere a celor ce se întîmplă în realitate.

● **Gabriel DOROBANȚU — Giurgiu.** Versificații modeste, pe care reflecțiile filozofarde nu le salvează, dimpotrivă — le accentuează inconsistența. „Pînă cînd mai poți înțelege doi ochi ce plîng pentru tine, / Pînă cînd mai poți simți durerea lor,/ Pînă cînd mai poți pătrunde ale lumii înțelesuri/ Și da orei valoarea de timp...“ etc.

● **Sergiu DRAGOMIR — Deva.** Adresa redacției revistei „Dialog“ este Universitatea Al. I. Cuza, Calea 23 August nr. 11, Iași.

● **Iosif B. FINESCU — Oradea.** V-am citit cu interes. Aveți personalitate în scris, dar sînteți inegal. Expresionismul de bună calitate, forța remarcabilă a versurilor se pierd, uneori, între artificiu și grandilocvență. Reluați textele, cu un ochi atent la surplusul de cuvinte. Din ultimul plic, **Actorul** e cea mai unitară : „Tenebrele-nfulecă marea, / iar pasărea cu aripi de stele / încearcă să zgiriie cerul. / Întuneric absolut, / aici nimeni nu mă poate găsi (și totuși), sentimentele m-au evacuat, / o lume de farmec mută / ș-un curcubeu decolorat / e totul ce-a rămas din tine.// Mă cațăr pe stînca de țipăt, / îți urlu numele, / din mine ciorchine de sînge / încearcă să iasă/ iar patima cuprinsă în ele / îmi topește solzii de fier... // Luminile se aprind, / regizorul se duce la bar, / mă cobor de pe stîncă, / de piept îmi atîrnă ciorchine / vopsite în roșu, / m-apropii greoi de ieșire“. Pe scurt, emoția lirică ar fi o stare de receptare identică sau apropiată de „starea de grație“ a celui care scrie textul. Aștept în continuare.

● **Silviu GAȘPAR — Galați.** La mine a ajuns plicul expediat în martie. Am înțeles că vreți niște informații privind soarta posibilă a unor manuscrise de-ale dv. O plachetă de 20 de texte, eventual ilustrată, e realizabilă, cu condiția ca editorul să fie convins de valoarea ei. Cu traducerea nu aveți nici o șansă, atestatul de traducător, în cazul publicării în volum, e obligatoriu. Apoi, mai ales în cazul limbilor de largă circulație, traducerea prin intermediar e inacceptabilă. În ce privește poeziile dv., ambiția meditației filozofice, de care vorbiți, întrece posibilitățile de „structurare **pe verticală** a codului de imagini și simboluri ce formează discursul poetic“, cum spuneți tot dv. Mai simplu spus, expresia poetică e plată, pe alocuri de o banalitate pretențioasă : „E-o lacrimă pe ape — / Glob de-argint și de cristal, / minune fără margini / deasupra lumii-albastre. / E lacrima profundă. / Dorul-fulger de oțel, / și salcia așteaptă. / așteaptă și se zbate ! / E-o lacrimă pe ape...“

● **Stoica GĂGEANU — Brăila.** Încercați o mai severă supraveghere, uneori cuvintele intră în aglomerații sufocante.

● **M. GOANȚĂ — (?) —** Versificații modeste, unele involuntar, comice : „Prin forfota acestei lumi/ Nu pot veni la tine. / Sînt o mulțime de nebuni / ce nu-mi voiesc doar bine“. etc.

● **Vasile HRESTIC — Iași.** Versificații incorecte din punct de vedere prozodic și plate sub raport stilistic.

● **Gicu IANCU — Slobozia.** Am „studiat materialul“ care e neconvingător sub toate aspectele, inclusiv în ce privește folosirea corectă și fără cazne a limbii române. Manuscrisele nu se înapoiază. Aceasta este uzanța elementară a oricărei poște redacționale.

● **V. IFTODE — Piatra Neamț.** Grupajul se află la C-tin Pricop, colegul ce se ocupă de poeții consacrați. !

● **Paul IOAN — București.** Apropierea (nu spun vinovată, dar, oricum, primejdioasă) despre care v-am mai scris se menține. **Reconsiderarea** și **Alungarea din rai,** ultima mai ales, au șarm.

● **Marin NEAȚĂ — București.** În afară de marii înaintași pe care i-ați studiat la școală și care trebuie recitiți, dintre poeții de azi vi-i sugerez pe Nichița [illegible] Dimov, Cezar Ivănescu, Marin [illegible] Buzea, Emil Brumaru, Mircea [illegible] tot atîtea itinerarii lirice [illegible] general, e bine să citiți cu re[illegible] care vă oferă imaginea [illegible] poetic.

● **Irina NICOLA[illegible] — [illegible]—Vaslui.** Naivitatea poeziei dv. [illegible] Încercați proza.

● **Alexandru S. PET[illegible] — [illegible].** E bine, dar nu pe cît s-ar [illegible].

● **Vasile PLEȘA — Sc[illegible]** [illegible] tant prin inconstanță. **Real** [illegible] în vreme ce, în alte poezii, [illegible] incoerent : „De unde-a mai ven[illegible] înfiorător / care scoate din [illegible] diamant în fior. / De unde-a mai [illegible] drum îngrozitor / ce arde-n praful [illegible] color [? ! ?]“. E bine să evitați [illegible] rale, care, la dv., sînt pretențioase. [illegible] vă descopăr (să vă descoperiți) adev[illegible] deocamdată confuz.

● **Valentin POPESCU — Tg. Jiu.** N-am [illegible] din păcate.

● **G.M. PRAHOVA.** Singură **Privirea intră-n** [illegible]ne iese din tipicul versificației comode : „Săbii de plumb / îmbrățișînd lumina / ochi grei ap[illegible] aerul / O apă hrănindu-se / singură / din afunduri / spre mal / Privirea intră-n sine“. E insuficient.

● **Sergiu SOMEȘAN — Codlea (Brașov).** Cred că vom colabora, în primul rînd la „Argonaut“. Frazarea e dezinvoltă, există și un umor subtil, se conturează și un motiv pe care trebuie să-l exploatați în continuare și care s-ar reduce la înțeleptul sfat : nu te juca cu fantasticul. Ceea ce mă nemulțumește, deocamdată, e coloritul (mult prea accentuat) de fapt divers, al schițelor. Impactul cu supranaturalul, cu neînțelesul trebuie să fie, chiar în registrul comic, mai puternic. Aștept.

● **Viorel ROMAN — Bîrlad.** Nu întrezăresc încă identitatea dv. lirică. Sînteți în pas cu moda Cărtărescu-Iaru et comp (am în vedere mai ales **Gînduri pentru o planetă guvernată de citrice**). Să vedem, așadar, cine sînteți în realitate.

● **Victor SECĂREANU (Brașov).** Schița are haz. Am dat-o la „Almanah“. Mai trimiteți.

● **Decebal Alexandru SEUL — Izvoarele Sucevei (Suceava).** Ca și ceea ce mi-ați expediat pînă acum, **Telefonul din zori** e „subțirică“, întîmplarea nu dezvoltă ceea ce se cheamă o semnificație majoră. E, acesta, păcatul mai tuturor schițelor dv.

● **Emil SIMA — Nedelea (Prahova).** Nu s-a schimbat nimic. Textele sînt ceva între reportaj și ficțiune, dar nu au nici prospețimea primului, nici sensurile **profunde pe care** ar trebui să le ordoneze cea din urmă.

● **Ana Maria SIRETEANU — Iași.** Sînt lucruri interesante. Punctul cel mai de sus se află în **Anticipație :** „Îngheț ucigător / Altoită pe șirul zilelor, / caut în trafic sufletul altuia. / mă caut, fierăstrău / către stea închisă în pămînt, / pentru frunzele mele / de care mă despărțisem de mult“. O discuție amănunțită pe text ar fi, cred, foarte utilă ; te invit la redacție.

● **Daniela SIMIONESCU — București.** Vîrsta e o garanție în plus. Mă bucur că te-am descoperit. Mai trimite niște texte bine alese, îți voi scrie ce se va întîmpla cu ele. Însoțește-le de cîteva date personale.

● **Victor SITARU — Calafat.** „Dulcele stil clasic“ în care vă exprimați e reconfortant la lectură, dar neconvenabil pentru că face extrem de evidente inconsecvențele, ratările. În primul rînd, nu mențineți, într-o aceeași poezie, un vers etalon sau o alternanță constantă. De pildă, în **Fructele coapte** apar versuri de 11, 12, 13, 14 și 17 silabe, desfășurate după o metrică arbitrară, ceea ce face textul greoi și-i anulează orice efect muzical. Mă leg, deocamdată, numai de acest aspect întrucît el e tiparul care organizează rostirea lirică și-și pune decisiv amprenta asupra ei.

● **Viorel STOICA — București.** Meditațiile sînt, de regulă, prozaice : „Lacrima ? / Sensibilitatea trupului ? / Da. Lacrima / Poate fi considerată / Vulcanul interior / Omului“. Sau : „Omul din mine / Respiră. / Respirația devine cuvînt / Și amintirile sînt rodul / cuvintelor viitoare“. Finalurile nu salvează nimic.

● **Gheorghe TĂTARU — Focșani.** Versificații modeste în care fiorul cosmic e, din punct de vedere liric, terestru.

● **THEA — București.** Mai unitară e **Post-scriptum.** În general, e vorba de multă sensibilitate și de mai puțină forță imagistică. O excepție : „sînt ecoul pașilor dansați / pe străzile timpului“. Să mai vedem.

● **Mariana TIMUC — Galați.** Nu m-au convins **Cîntec de zori** (ultimul vers e curată umplutură, penultimul e căutat) și finalul la **Pastel în ploaie** care e, de asemenea, căutat (toamna care te impresoară cu **rugi,** cum vine asta ?). **Poveste** e o alegorie copilărească în care nu te recunosc. **Va fi greu** e mai aproape de ceea ce poți, deși nici aici finalul nu e la înălțime, nici în... „obrazul cireșelor...“ sau în **Cîntecul iubirii** (iubirea care își face, prin cîntece, duș... Cum de ți-a trecut așa ceva prin minte ?). Rămîn valabile varianta **La mormîntul fratelui meu** și **Autobiografie.** Impasurile, căutările sînt firești. Bătălia abia începe.

● **Cătălina VALENTIN — Timișoara.** Într-adevăr, revista apare după data de 20. Fă-ți un abonament și totul va fi în regulă. În poezie, ești la „grupa mică“... Trebuie să mai citești și să mai citești. Oricum, îți stau la dispoziție. Care e numele și care e prenumele ?

● **VIVI — Giurgiu.** Literatura pentru copii nu intră în atenția acestei rubrici. Versurile sînt oneste. Încercați la revistele de profil.

● **Sorin VIDAN — Drobeta T. Severin.** Deși e mai bine ca altă dată, stilul are numeroase volute care-l complică în mod nefericit. Versurile bune și cele rele stau față-n față și aceasta pentru simplul motiv că nu simți distanța dintre insolitul firesc și cel forțat : „Fără să știu că dezbrăcat de laptele crud al copilăriei (ceea ce nu e rău) / Am devenit și eu la rîndu-mi lăstar foșnind spre mîine“ (ceea ce e imposibil).

● **Mihai Constantin VOICU — Focșani.** Sînteți original în personificarea stărilor sufletești și implicarea lor într-o întîmplare anodină. Nu totdeauna tîlcurile acestei operații sînt cu adevărat importante. Vă prefer în genul scurt, unde poezia sună aforistic : „frica a pătruns / azi noapte la mine în casă / să-mi fure toate ideile... / în timp ce cotrobăia s-a împiedicat / răsturnînd două scaune / (visul meu dormea buștean)“. Să mai vedem.

● **Maria Mirela ZILEI — Dorohoi.** Cu cîteva o[illegible]. **Caii albi** e acceptabilă : „Am venit în[illegible] tîrziu / nechezînd / caii albi ai cerului / [illegible] frămîntat pămîntul / cu copitele / pînă le-au [illegible] alb, fraged / am vrut să prind caii albi/ [illegible]ului / și să urc în șaua lor / dar au intrat [illegible] / în haina pămîntului / și plîngînd, [illegible] / [illegible]nind spre vale / și-au lăsat potcoavele [illegible] / în vîrfurile înalte ale munților“. Cele[illegible] mult inferioare.

poșta argonaut

● **Nicola[illegible] — Tulcea.** Am reținut prozele. E [illegible] în nr. 9. Ideea concursului o [illegible] s-ar putea s-o finalizăm. Întrucît [illegible] dv. sînt identice cu ale unui [illegible] publicat deja și care în curînd [illegible] la „Junimea“, e necesară. d[illegible] diferențiere. Mai trimiteți.

● **Iulian BARBU — [illegible]** Am reținut careul. Mai trimiteți.

● **Mihai BĂLAN — B[illegible].** Acordul predicatului cu subiectul, [illegible] perfect, pers. a III-a plural vă [illegible] Scrieți neglijent și incorect. („Pu[illegible]“). Proza n-are final.

● **Daniel BINDEA și Gabriel [illegible] (Cluj).** Grafica nu e rea. E pr[illegible] „negativ“ (alb pe negru, a se [illegible] nată din nr. 8 al „Argonautului“). D[illegible] nariul nu are cursivitate, de altfel [illegible] o idee, nu un epic propriu-zis. Voi [illegible] reproduc desenul într-un număr viitor [illegible]gonaut“. Mai trimiteți.

● **Alexandru CVITENCO — Focșani.** [illegible] (și gramatica) nu vă ascultă. Spuneți : „Chiar [illegible]tumele lor de zbor erau prevăzute cu clape [illegible] toate sectoarele (!) corpului, pentru a permite închiderea și deschiderea lor (?) în cazul unei atmosfere apropiate vieții lor“. Sau : „Cei doi erau un bărbat și o femeie, înalți de aproape trei metri, cu plete blonde ce păreau muiate în aur. Ochii de un albastru cald, precum și corpul desăvîrșit construit amintea (!) de legendele locuitorilor Atlantidei care aveau asemenea oameni... Uluiți, cei patru prieteni văzură apariția lîngă planetă a bărbatului necunoscut, ce le-o arăta pronunțînd cuvîntul «ATISIS»“. Asemenea lucruri apar și în **Zeii.** Există minime exigențe ale scrisului, nu numai literar, cărora, deocamdată, nu le puteți face față. Revedeți ce ați scris, încercați să lucrați pe text și după aceea vom mai sta de vorbă. Nu putem dialoga prin poștă.

● **Romică GROSU — Suceava.** Povestirea e acceptabilă în prima parte. Finalul e ratat.

● **Marius ICHIM — Brăila.** Mă bucur că „Argonaut“ ți-a stimult imaginația. Se impune mai multă acuratețe în realizarea desenelor.

● **Miron JUDE — Deva.** Voi reveni în numărul viitor cu o bibliografie O.Z.N. Nu deținem publicații și cărți în domeniu.

● **Ioan LENGHEL — Ungheni (Mureș).** Ești, într-adevăr, la început. Dacă desenul va deveni mai sigur, depășind stadiul stîngăciilor copilărești, atunci s-ar putea să colaborăm.

● **Florian MINEA — Călan (Hunedoara).** Trimite povestirea și desenele.

● **Iulian MOȘUT — Deva.** Revin la ceea ce am spus și altor corespondenți : fantezia, spiritul de anticipație, verosimilitatea științifică a ipotezelor nu sînt suficiente pentru a scrie **literatură** de anticipație. Povestirea, romanul S.F. nu sînt simple relatări palpitante, ci **texte literare** înainte de toate, pentru realizarea cărora e nevoie de talent, de exigență la nivelul compoziției și expresiei. Sînt lucruri care lipsesc din **Planeta Zemses...** În plus, mi-a fost greu să descifrez scrisul, mai ales cel din primul plic ; ai impresia că autorul n-a avut la dispoziție decît o singură coală de hîrtie și un pix în care s-a uscat pasta. În viitor, a se ține seama și de acest aspect.

● **VARGA Emerik — Galați.** Am reținut una din ilustrații. În calitate de caricaturist, ai idei, desenul însă e insuficient stilizat și percutant. Într-adevăr, condițiile tipografice nu ne permit deocamdată mai mult. Sper ca între timp să fi apărut și nr. 8.

● **Laurențiu VULPAȘIN — Tîrgu Jiu.** Desenul e acceptabil, dar nu poate fi reprodus (creionul nu „iese“ la tipar). Nici povestirea nu e chiar rea, dar e insuficient de dinamică, mai ales în final. Mă alarmează, în schimb, greșelile de ortografie din scrisoare.

Daniel DIMITRIU

pantera neagră? nu există!

(urmare din pag. 16)

Helmer salută, coboară din Kübel și scoate cheile din contact.

— Unde dracu' te duci, omule ? urlă aghiotantul.

Helmer salută din nou și izbește călcîiele atît de tare încît împroașcă cu noroi tot ce e în jur.

— Permiteți să raportez, d-le aghiotant, potrivit regulamentului militar, arestații nu pot fi însoțiți decît de personalul autorizat. Numai personalul care a depus un jurămînt special poate îndeplini o misiune ca aceasta, d-le aghiotant !

— Atunci du-te **pe jos** pînă la cartierul general, decide aghiotantul, scurt. Dă-mi mie cheile și documentele mașinii.

— Permiteți să raportez, d-le aghiotant. Eu nu am voie să înstrăinez acest vehicul fără ordine scrise de la cartierul general al regimentului, urlă Helmer, salutînd din nou. Dar dacă d-l aghiotant îl zvîrle afară din vehicul pe Obergefreiter-ul Porta sau îl declară liber, **atunci** pot să-l duc pe dl. aghiotant înapoi la cartierul general.

După ce cugetă un timp la această problemă, aghiotantul îl declară liber pe Porta, dar numai provizoriu. Tocmai este pe punctul de a se instala din nou pe locul său din Kübel, cînd ceva lung și negru trece ca un fulger pe lîngă el și aterizează cu o bufnitură pe locul din spate. Este Ulrich care l-a regăsit pe Porta și acum șade mîndră lîngă el, pe locul din spate.

Aghiotantul începe să se bîțîie și se prăbușește, cu un gîlgîit, în noroiul de lîngă Kübel.

— A murit ? întreabă Helmer, nepăsător, lungindu-și gîtul. Doamne, omule, în curînd n-ai să mai pridideşti cu număratul atacurilor de cord pe care le pricinuiește mîța ta !

— Hai să-l ridicăm, hotărăște Porta, și să-i dăm drumu' la cartierul general. Comandantul vrea să vorbească cu Ulrich și cu mine.

Se produce mare panică și confuzie în cancelaria statului major cînd Porta și Ulrich trec mărșăluind prin ea. Trei furieri au un șoc nervos în clipa în care pantera le arată colții săi lungi.

— Ce dracu' ai în capul ăla, Porta ? întreabă Oberst Hinka, cu o voce calmă, amenințătoare, după ce Porta pocnește călcîiele în fața mesei acoperite cu hărți. Știi tu ce spune manualul de zoologie despre animalul ăsta pe care l-ai luat sub oblăduire ? Este un ucigaș. Ucide orice ființă de care se apropie ! Și ucide pentru că **îi place** să ucidă !

— Permiteți să raportez, d-le Oberst, manualul ăla e plin de minciuni, de la un capăt la altul. Ulrich e blîndă ca un mielușel. Numai că e doar puțin cam **neastîmpărată !**

— Nu vreau să mai am nici un necaz cu tine, Porta. Pantera asta trebuie să **dispară !** Și **dacă** nu dispare rapid, ai să dispari **tu** de-aici — ca să apari în fața curții marțiale. Cum să fac ca să-ți salvez pielea și de data **aceasta,** nu am nici cea mai vagă idee, dar ține minte ce-ți spun, aceasta este chiar ultima oară cînd te mai ajut. Am ajuns și eu la capătul răbdării. Acum șterge-o de-aici și fă bine și ia și monstrul ăsta negru cu tine !

Porta își izbește călcîiele unul de altul, salută și iese pe ușă de-a-ndărătelea, însoțit de Ulrich.

— Apropo, ce s-a mai ales de Ulrich ? întreabă Helmer, cînd dăm din nou de el peste cîteva săptămîni.

— A emigrat în Suedia, spune Porta, trist. Se săturase de dictatura germană.

— În **Suedia ?** întreabă Helmer, rămînînd cu gura căscată. O panteră nu poate pleca în Suedia, doar așa, pocnind din degete !

— Dacă știi să tragi sforile, poate, răspunde Porta. A luat un tren spital pînă la mare. Acolo s-a îmbarcat pe un vapor suedez. Acum aproape sigur că se plimbă țanțoșă prin Stockholm, admirînd luminile din vitrine. Poate chiar și-a făcut rost de o haină de blană nouă, cu buline, în locul celei negre pe care o avea. Dacă Gestapo-ul mai e încă pe urmele ei, puțin camuflaj nu-i strică deloc.

voci tinere

amăgire

Bătrînul își șterge ochii de lumină.
vede aievea fiii
vine la gară încetișor
și adoarme cu privirea
de-a lungul
străzii goale.

orașe bacoviene

Uneori strada îmi incendiază nervii —
feerie cu saltimbanci
iată intr-o vitrină
corbul lui Poe
imaginar și băbit
iată fum spre abator.

poetul

Clipă de clipă neglorios
se mistuie Timpul
în arterele tale vii
și tu scrii
despre Puterea
de suflet a lumii...

Ion MALAIA

ca o boală a sămînței

Deși curg prin fiece cuvînt, mă strînge,
ca o boală a sămînței, tot ce mă-nconjoară,
întîrziată și goală urcînd din rădăcină.
Nu putem de noi înșine fugi.

în trupul meu

Cineva ca un semn de întrebare se
ghemuiește
în trupul meu, nu are loc în altă parte,
cu fiece clipă mă-ndepărtez.
Intrați în acest palid contur ca simple
vietăți.

David ALEXANDRU

în sfîrşit, pacea

LEV SMIRNOV

* * *

Trăiesc, ca salcia plecat, lîngă un rîu străbun...
În noapte pe bunici i-aud cum cîntă şi-i îngîn.

Sclipeşte rîu-n pacea lui, cu gîndu-ascuns adînc;
De mine doar, de mine doar nu-şi aminteşte
blînd.

Se — aşterne glia — cît cuprinzi, viroage şi cîmpii
Eu sînt un cîntec de cocori prin norii străvezii.

Am zece ani şi-s fără griji, lumina rîde-n crîng...
Dar sînt tăcut precum un rîu cu gîndu-ascuns
adînc.

Ascult mereu ce numai eu pot să aud, prin
sorţi :

Pluteşte fumul, şi prin fum, tot vin şi vin cei
morţi.

Lumina neagră s-a răsfrînt pe acoperişe-n
scrum.

„Nu-mi frînge inima de tot !" — acestei păci
îi spun.

Ani patruzeci am şi, în piept, fierbinte-nfipt un
plumb.

Prin fum — ce tînăr ! — tatăl meu spre mine
alergînd.

Şi-n toate porţile şoptesc toţi morţii de demult.
Cu lacrimile mamei plîng cînd stau şi îi ascult.

NICOLAI RUBTOV

* * *

„Blînda lună pluteşte pe rîu", —
Un glas tînăr îngînă uşor.
Peste liniştea mării de grîu
Vise de-aur încet se cobor.

Chipuri crunte de-ostaşi nu mai văd
Sau incendii pe-un cer răscolit.
N-aud pasărea- strigăt dement,
Nici cuvinte din graiul răstit.

Duhul morţilor, neliniştit,
Nu-şi mai face spre inima-mi drum.
Tot mai rar de tristeţi cucerit,
Ca un zeu merg prin pacea de-acum.

Roua asta — de unde-o veni ? —
Stele mici pe copaci licărind.
Şi de unde atîtea lumini
Peste patrie-n noaptea de-argint !

Pare-un cîntec de cor murmurat,
Pare-o troică ce lunecă lin.
Şi prin somnul pădurii de brad
Clopoţei se aud cristalin...

Traduceri de
Livia COTORCEA

FRANK A. CROSS, jr.

gîndurile unui infanterist american lîngă cadavrul unui soldat vietnamez

Am urmărit convoiul de furnici,
Unele veneau şi se izbeau de
Cele ce plecau.
Tu —
Tu erai ţinta
Convoiului de furnici.
Intrau în tine
Şi plecau,
Fiecare cu cîte o fărîmă din tine.

Zăceai acolo,
Sub soare,
La poalele dealului,
Sub ochii mei...
În timp ce soarele lumina jungla,
Munţii şi frunzele verzi din jurul tău,
Încălzindu-le, dîndu-le viaţă.
O gaură mare se căsca

Acolo unde trebuia să-ţi fie
Falca dreaptă.
Şi, prin osul zdrobit şi dinţii sfărîmaţi,
Viaţa te părăsise.
Acum furnicile
Te purtau cu ele...

Stau aici, acum,
Cu soarele,
Cu dealul,
Cu frunzele verzi,
Şi cu viaţa mea.
Dacă noi n-am fi fost aici
Ai mai vedea
Soarele,
Apa,
Frunzele ?

BASIL T. PAGUET

pentru ultima oară

Pentru ultima oară
soarele-i usucă buzele
şi-i arde pămîntul,
pentru ultima oară
zăreşte şirurile de orez verde
îndreptîndu-se spre un templu alb,
acoperişurile de tablă clătinîndu-şi
căldura la soare,
bivolul de apă rătăcind
pe lîngă un templu.
Pentru ultima oară soarele-i încinge

capul,
păsările negre ţip-a primejdie,
focul izbucneşte din umbrele
unui şir de copaci.

Pentru ultima oară soarele-i arde ochii,
pentru ultima oară zăreşte ca prin ceaţă
căderea vrăbiilor
pe un cer zguduit.

Traduceri de Petru IAMANDI

SVEN HASSEL

Silit să lupte alături de nemţi, condamnat, pentru dezertare, la cincisprezece ani muncă silnică într-un lagăr de concentrare, de unde este trimis în prima linie la un batalion disciplinar, prizonier de război, evadat, din nou pe front, agăţîndu-se cu disperare de viaţă, Sven Hassel, cunoscutul scriitor de origine austro-daneză, încearcă, roman de roman, să scape, zadarnic însă, de obsesia războiului, descriindu-i ororile, atrocităţile, distrugerile, acuzîndu-i astfel, mereu şi mereu, pe cei vinovaţi de cel mai mare măcel al secolului nostru.

Romanele sale (**Legiunea damnaţilor, Generalul SS, Gestapo, Lichidaţi Parisul, Monte Cassino** ş.a.), concepute într-o manieră alertă, accesibilă, cu accentul pe acţiune, sînt legate între ele prin acelaşi grup de personaje, bine individualizate, de un pitoresc aparte (Bătrînul, Porta, Barcelona, Tiny, Sven). Dintre camarazii lui Sven, Porta este cel care, ca un adevărat soldat Svejk al celui de-al doilea război mondial, se căzneşte, pe orice cale, să tragă pe sfoară maşina de război germană, trăsnăile sale aducînd o rază de lumină în sufletele mutilate ale celor apropiaţi.

Fragmentul pe care îl reproducem alăturat (din romanul **Temniţa,** publicat în 1982) înfăţişează efectul neaşteptat al uneia din farsele inepuizabilului Porta : organizator al unui meci de box sui-generis, care îi adună ca spectatori pe aproape toţi soldaţii regimentului. Porta intenţionează să mărească tensiunea finalului aducînd la faţa locului şi o panteră neagră, bună să-i potolească şi pe suporterii prea pătimaşi. Socotelile însă nu-i prea ies lui Porta, pantera scăpîndu-i de sub supraveghere şi înspăimîntînd tot ce întîlneşte în cale. Confuzia creată între denumirea curentă a tancurilor grele germane şi pantera lui Porta accentuează comicul acestei veritabile satire la adresa „superorganizării" armatei hitleriste.

P. I.

pantera neagră? nu există!

Chiar de a doua zi telefonul de la statul major al regimentului începe să sune cu violenţă.

— O ce ? O panteră, spui ? întreabă secretarul, Stabsfeldwebel-ul Weingut, inexpresiv.

— O **panteră neagră,** lua-o-ar naiba, strigă secretarul diviziei, agitat.

— Te-ai ţicnit, spune Weingut, rîzînd scurt. Toate Panterele **noastre** sînt galbene sau cenuşii şi au şi un motor Maibach în partea dorsală !

— Aşteaptă numai şi o să-ţi dispară rînjetul ăla de pe faţă, ameninţă secretarul diviziei, mînios. Generalul von Hühnersdorf ţopăie de colocolo înnebunit ! Şi-a ieşit complet din minţi ! Centrala noastră telefonică s-a blocat de-atîtea reclamaţii cu pantere. Pînă ne dumirim noi ce şi cum, ne şi trezim pe cap cu Generalfeldmarschall-ul, venit să vadă el primul ce se întîmplă !

— Nu înţeleg ce legătură au reclamaţiile voastre cu noi, răspunde Weingut, mieros. Panterele **noastre** sînt acolo unde trebuie să fie. Singurii oameni care se pot plînge de **ele** se află dincolo, la vecini, şi nu cred că nişte reclamaţii semnate de inamic au o prea mare greutate !

— Ascultă-mă pe mine, **aveţi** acolo la voi o panteră neagră care aleargă peste tot şi-i îmbolnăveşte pe oameni de inimă şi de nervi. Generalul a ordonat să se întreprindă o anchetă. O anchetă **amănunţită.** Reţine **aceasta,** scumpul şi idiotul meu prieten !

— Ce-ar fi să te repezi pînă la doctor ca să-ţi dea nişte prafuri ? îi sugerează Weingut, pe un ton părintesc. Aici, la Regimentul 27 Panzere, nu există nimeni care să fie atît de tîmpit încît să se fîţîie de colo-colo cu o panteră neagră care, pe deasupra, mai e şi sonată. Panterele **muşcă** oamenii, nu ştiu dacă ai aflat !

Jumătate de oră mai tîrziu, aghiotantul comandantului de divizie sună la telefon.

— Ce-i toată tărăşenia asta despre o panteră neagră care se tot plimbă pe la voi ? îl întreabă el pe aghiotantul comandantului de regiment, un tînăr Leutnant lipsit de experienţă, de-abia sosit din spatele frontului. Circulă tot felul de zvonuri fără nici o noimă aici, la divizie.

— Ce culoare are Pantera ? întrebă aghiotantul comandantului de regiment, inexpresiv. Noi nu avem nici o Panteră **neagră !**

— Ce naiba, omule, eu nu mă refer la tancuri, mîrîie aghiotantul comandantului de divizie, şuierînd ca un motor cu aburi supraîncălzit. E vorba de o **pisică** mare, o adevărată pisică de junglă care înghite companii întregi de poliţişti militari. Îţi dai seama că şeful batalionului de poliţişti zace acum la balamuc într-o cămaşă de forţă după o întîlnire cu blestemata **voastră** de panteră neagră ?

— Dar, d-le agiotant, vă pot spune cu siguranţă că noi nu **avem** nici o panteră neagră, scînceşte aghiotantul comandantului de regiment, pe un ton servil. Singurele animale pe care le avem sînt doi cîini lupi, ai mecanicului şef Wolf, dar ei sînt trecuţi, conform regulamentului, în controalele armatei, cu permisiunea comandantului.

— Animale bolnave, suspină aghiotantul comandantului de divizie, resemnat. De acum puteţi să vă aşteptaţi la tot ce e mai rău. Deja au început să se audă răcnetele celor de la Marele Stat Major iar populaţia civilă din zonă ne sufocă cu reclamaţiile !

— D-le aghiotant, nu înţeleg despre ce este vorba, răspunde aghiotantul comandantului de regiment, neajutorat. Nu ştiu absolut **nimic** de existenţa vreunei pantere negre la Regimentul 27 Panzere. Trebuie doar să fie o greşeală regretabilă. De ce nu vă adresaţi serviciului veterinar ?

— Lasă că te ţin eu la curent, rînjeşte aghiotantul comandantului de divizie, maliţios, trîntind receptorul.

Oberst Hinka se bărbiereşte în momentul în care telefonul de pe firul direct începe să sune agitat şi nerăbdător.

— Hinka, spune el, brusc.

— Hühnersdorf ! Ce dracu' se petrece la regimentul dumitale ? începe generalul diviziei, fără nici un fel de introducere politicoasă.

— Ce se **petrece** ? întreabă Hinka, cu un glas uşor tremurat.

— Dumneata eşti comandantul, nu ? Dacă **dumneata** nu ştii ce se întîmplă, atunci cine dracu' **trebuie** să ştie ? Dar eu te pot informa că oamenii dumitale se joacă acolo cu un soi de animal carnivor şi-i bagă în sperieţi pe toţi cei care se întîmplă să fie prin preajmă ! Jumătate din poliţiştii mei militari sînt deja la balamuc din cauza asta. Dacă dumneata, Oberst Hinka, îmi spui mie că nu ştii nimic despre asta, atunci eu sînt nevoit să te anunţ că eşti singura persoană din întreaga armată a 4-a de Panzere care nu ştie **nimic** ! Generalfeldmarschall-ul însuşi a **ordonat** să i se prezinte un raport clar asupra acestei situaţii, **în răstimp de o oră !**

— Totul sună a glumă tîmpită, d-le general, răspunde Hinka, destul de aproape de adevăr. Despre ce fel de animal carnivor este vorba ?

— Dar nu ţi-am **spus** ? urlă generalul, turbat. Este vorba de o panteră, pentru numele lui D-zeu ! O panteră neagră pe nume **Ulrich !**

Hinka închide ochii şi înjură în gînd. Nu mai are nici o îndoială asupra locului unde se află pantera neagră, Ulrich, şi complicii săi umani.

Inspiră adînc de cîteva ori şi îşi şterge furios spuma de pe faţă.

— Într-o oră vă va parveni raportul, d-le general, promite el.

— Sper, e în interesul **dumitale,** şuieră generalul. Cazul ăsta e mai serios decît crezi. Generalfeldmarschall-ul a ordonat ca pantera să fie împuşcată iar vionvaţii să compară în faţa curţii marţiale. La naiba, Oberst, situaţia este **albastră.** Vreau să-mi prezinţi raportul în şaizeci de minute !

— Oberleutnant Soost, urlă Hinka, cu o voce care răsună în toate ungherele cartierului general al regimentului. Oberleutnant Soost, repetă el nerăbdător, zvîrlind prosopul cu violenţă într-un colţ.

— La ordin, d-le Oberst, se bîlbîie aghiotantul său, înfricoşat, pocnind din călcîie.

— Găseşte-l pe ticălosul ăla de Porta şi adu-l aici, se răsteşte Hinka, înjurînd de mama focului.

— Porta ? întreabă aghiotantul, care nu a auzit în viaţa lui de cineva cu numele ăsta.

— Ce naiba, omule, urlă Oberst Hinka, nu înţelegi **nimic** ? Obergefreiter-ul Porta, pentru numele lui D-zeu ! Compania 5, plutonul 2. Nemernicul ăsta să se prezinte imediat la raport şi să aducă cu el şi o panteră neagră pe nume Ulrich !

Aghiotantul iese clătinîndu-se şi se urcă într-un Kübel, ferm convins că a nimerit la un regiment format numai din maniaci.

— Încotro, d-le Oberleutnant ? întrebă şoferul, cu un rînjet larg, apăsînd ritmic şi graţios pe accelerator.

— Să arestăm un Obergefreiter Ulrich şi o panteră pe nume Porta, bîlbîie aghiotantul, zăpăcit, aprinzîndu-şi o ţigară cu mîna tremurîndă.

— Aha, compania 5, **bineînţeles,** rînjeşte Obergefreiter-ul Helmer, ţîşnind ca o rachetă.

— Mergi cum trebuie, bombăne Oberleutnantul, aranjîndu-şi tunica nervos.

— Asta şi fac, d-le Oberleutnant, rînjeşte Obergefreiter-ul Helmer începînd, contrar regulamentului, să desfacă un pachet mare cu sandvişuri, în timp ce opreşte maşina în faţa cancelariei companiei 5.

Hauptfeldwebel-ul Hoffman, lat în umeri şi sigur de sine, e aşezat în dosul unui birou imens, moştenit de la inamic. La o oră atît de matinală încă mai e încălţat cu papucii lui ruseşti de dimineaţă. Schiţează repede un salut şi se plasează în aşa fel încît aghiotantul să nu-i poată vedea încălţările brodate în roşu.

— Din ordinul comandantului diviziei urmează să arestez o panteră, răcneşte aghiotantul, străduindu-se să pară sever. Numele ei este Ulrich, adaugă el, după o tăcere lungă, dureroasă.

— Am înţeles, d-le Oberleutnant, bîiguie Hoffmann, zărind deja, bulucindu-se la orizont, probleme de dimensiuni incredibile. Gefreiter Müller ,urlă el la furierul companiei. Soldatul se află chiar lîngă fişet, aproape de Hoffmann, aşa că urletul acestuia este cît se poate de inutil. L-ar fi putut auzi chiar dacă şoptea. Gata, plecarea, netotule. Obergefreiter-ul Porta de la plutonul 2 şi pantera Ulrich să se prezinte la raport imediat. Ai băgat la cap ? Întoarce-te fără ei şi te-am şi expediat ! Te-am şi expediat la vecini unde o moarte eroică îi aşteaptă pe toţi prăpădiţii ca tine !

Trece aproape o oră pînă cînd Porta îşi face apariţia. Intră val-vîrtej în cancelaria companiei, pocneşte călcîiele de trei ori, de două ori pentru aghiotant şi o dată pentru Hoffmann. Execută un salut nazist şi răcneşte un „Heil" în faţa tabloului uriaş al lui Hitler.

— Hai, gata cu asta, îl avertizează Hoffmann, aruncîndu-i o privire atît de cruntă, încît maimai să-i vîre dinţii pe gît.

— **Nu** am voie să-l salut pe Führer ? întreabă Porta, prefăcîndu-se uimit.

— Idiotule, urlă Hoffmann, nu şi cînd atîrnă acolo !

— Atunci unde ar **trebui** să atîrne ? zîmbeşte Porta.

— Eşti arestat, urlă aghiotantul, cu o voce spartă. Eşti arestat, repetă el, arătînd acuzator spre Porta.

— Arestat ? întreabă Porta, inexpresiv. Eu? Pentru ce, d-le Oberleutnant ?

— Pentru că ai alergat de colo-colo cu o panteră şi ai băgat groaza în oameni, zbiară aghiotantul, care începe să-şi piardă cumpătul.

— Ce, nu mai avem voie să ţinem animalele noastre favorite în armata germană ? întreabă Porta, cu naivitate, pocnind călcîiele din nou, de trei ori. Este pe punctul de a mai saluta o dată tabloul lui Hitler, dar surprinde privirea asasină a Hauptfeldwebel-ului Hoffmann şi se opreşte.

— Pantera nu este un animal favorit, decide aghiotantul, scurt.

— Permiteţi să raportez, Herr Oberleutnant, bolboroseşte Porta, în maniera lui obişnuită de idiot al satului, că-n lumea asta există tot felul de animale favorite. Împăratul Abisiniei ţine o grămadă de lei, Herr Oberleutnant, iar în India maharadjahii ţin elefanţi. Aşa că de ce să nu ţin şi eu o mică **panteră** dulce şi inofensivă ?

— **Eşti** arestat, declară aghiotantul, roşu la faţă. Ai să dai toate explicaţiile despre animalul tău favorit în faţa curţii marţiale. Tu şi pantera ta veţi apare în faţa unui pluton de execuţie. Voi aţi distrus moralul la jumătate din **Wehrmacht !**

— Am înţeles, d-le Oberleutnant, răspunde Porta, îndreptîndu-şi ochii în sus, spre tavan, resemnat. Permiteţi să raportez, d-le Oberleutnant, că în calitate de soldat german am dreptul, în conformitate cu regulamentul militar, paragraful 209, subparagraful 5, capitolul : arestarea şi detenţia personalului militar, să mă opun oricărei arestări care nu este în conformitate cu codul penal militar al marelui Wehrmacht german. Cer permisiunea d-lui aghiotant să raportez că Obergefreiter-ul Porta, Joseph, se opune arestării pe motiv că acuzaţia nu este întemeiată.

— Omule, chiar ţi-ai ieşit complet din minţi ? spumegă aghiotantul, ieşindu-şi cu totul din fire. Cum de îndrăzneşti să spui asta unui **ofiţer ?** Înţelegi măcar ce lucruri grave spui, Obergefreiter ?

— Permiteţi să raportez, d-le aghiotant ! Obergefreiter-ul înţelege perfect, d-le aghiotant !

— Tacă-ţi gura ! gîgîie aghiotantul, isteric. Degetele lui se joacă nervos în jurul tocului galben al pistolului, de parcă s-ar gîndi să-l împuşte pe Porta.

— Înapoi la regiment, ordonă el Obergefreiter-ului Helmer, în timp ce se îndreaptă, împreună cu Porta, spre Kübel. Helmer, care consumă un picior de curcan şi un sandvis cu gem, se preface că nu aude ordinul. Se uită liniştit la piciorul de curcan înainte de a muşca din el.

— Eşti surd, omule ? N-ai auzit ordinul meu ? zbiară aghiotantul, palid la faţă ca un mort.

— Ce ordin ? întreabă Helmer, cu gura plină de carne de curcan.

Aghiotantul este pe punctul de a-şi pierde minţile. Începe să răcnească un talmeş-balmeş de ordine şi ameninţări indescifrabile, spre distracţia nedisimulată a lui Porta şi Helmer. În dosul ferestrei pătate de murdărie a cancelariei companiei, botul gras, de porc, al lui Hoffmann, de-abia se zăreşte.

— Permiteţi să raportez, d-le aghiotant, trîmbiţează Porta, ce sînt eu acum, un Obergefreiter german liber ori un Obergefreiter german arestat ?

— Eşti arestat, rage aghiotantul, înnebunit, fără a mai încerca să judece de ce a fost pusă întrebarea.

(continuare în pag. 15)

În româneşte de Petru IAMANDI

Redacţia : Iaşi, str. Gh. Dimitrov nr. 1, telefon (981) 16242 ● Administraţia : Bucureşti, Calea Victoriei nr. 115, tel. (90) 506618.

Colegiul de redacţie :
Redactor şef : Corneliu Sturzu
Secretar responsabil de redacţie : HORIA ZILIERU
Andi Andrieş, Daniel Dimitriu, Ioanid Romanescu

● Preţul unui exemplar : lei 5.
Abonamente : 6 luni, 30 lei ; 1 an, 60 lei

Pentru străinătate abonamentele prin ILEXIM — departamentul export-import presă, Bucureşti, str. 13 Decembrie nr. 3.
P. O. BOX 136—137, telex 23326.

54737 — I. P. Iaşi — cd. 1055